

Эсгэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАТ ЭТНЭН

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

1998
февралин
12

Үбэлэй һүүл
харагшан үхэр
нарын
16
гарагай 5
ЧЕТВЕРГ
№ 27 (19868)



N 6 (48)

“ЯМАР ҮЕЫН ИНАГ ДУРАН ИЛАНГАЯА ХАЙХАН БЭЭ?”



В Сагаалган в
“Прогрессе” вас
ждет Красный
зал,
Где праздничный
будет вершиться
хурал

Дуган “ЭТИГЭЛ”
поздравляет всех с
наступлением Нового года по
лунному календарю, года
Желтого Тигра, и с 27 февраля
по 8 марта приглашает всех
улан-угэнцев и гостей города в
Красный зал кинотеатра
“Прогресс” на праздничные
Хуралы, где можно будет
заказать молебны за здоровье,
благополучие и процветание для
себя и своих близких.

Начало молебнов в 18.50.
Ежедневно:
по окончании молебнов:
- концерты с участием
ведущих артистов и деятелей
культуры Бурятии и Монголии
- Розыгрыш по-настоящему
ценных призов
Суперприз – автомобиль!
СПРАВКИ ПО
ТЕЛЕФОНУ 21-54-82.

Буряад Республикада - 75 ГАРАЙ БЭЛЭГ БОЛГОН

Манай республикын
байгуулагданаар 75 жэлэй ойдо
зорюулагдан, мэргэжэлтэ
искусствын хүгжэлтэдэ хүсэ
шадалаа, уран бэлигээ
зорюулан хүнүүды харуулан
альбом хэгдэхэ болоо. Олон
хэнгээр хэблэгдэхээр
хараагдахан энэ альбом соо
артистуудай, уран
зохёолшодой, зураашадай,
хатаршадай болон бусад
бэлигтэнэй дүрэ шарай,
хуряангы мэдээсэл үгтэхэ.

Гарай бэлэг болгодохоор
бэлдэгдэн альбом гоё найхан
үнгэтэ шэмэглэлтэй байха.

ЭРХИМ ЗҮЖЭГҮҮДЭЙ НОМ

Буряад хэлэн дээрэ
бэшгэдэн зүжэгүүдэй
антологи согсолом хэблэжэ
гаргах тухай асуудал зүбшэн
хэлсэгдээ, тусхай шийдхэбэри
республикын Соёлой
министерствэдэ баталагдан
абтаба. Олон үеын авторнуудай
зохёолнууд энэ оруулагдахаар
хараагдаба.

ЦЫРЕН ШАГЖИНАЙ НЭРЭМЖЭТЭ

Буряадай АССР-эй арадай
артист, Россин Федерациин
искусствын габыята ажал
ябуулагша, мэдээжэ драматург
Цырен Галзутович Шагжинай
дурасхаалье мүнхэлэн, тэрэнэй
нэрэмжэтэ шан байгуула тухай
шийдхэбэри мүн лэ
республикын Соёлой
министерствын коллэги найхан
баталан абаба. Драматическа
эрхим зохёолой авторта энэ шан
барюулагдадаг байха.
Ц.ЦЫРЕНОВА.

ЧИТАЙТЕ В
ЗАВТРАШНЕМ
НОМЕРЕ ГАЗЕТЫ
„БИЗНЕС ОЛЗО“:

БИЗНЕС ОЛЗО
ПЯТНИЦА ВЫПУСК

- Почему Президент, генеральный директор фирмы
„Ксения“ С.П.Ощепков настоятельно советует жителям
республики пить чай с сахаром.

- Зима уходит, а проблемы в Закаменске остаются.
- Президент РБ А.В.Потапов надеется на встречу с
В.С.Черномырдиным 22 апреля. „В 1997 году федеральный
бюджет не отдал нам 144 млрд. рублей на содержание ЖКХ и
социальной сферы“, - проинформировал Президент.

САЛИН ХҮЛHЭН — ГОЛ АСУУДАЛ

Буряад Республикын
Президент Леонид Потапов
республикын районууд болон
городуудай өөһэдэн
хүтэлбэрин
толгойлогшонортой селекторнэ
зүблөө найхан үнгэргэбэ.
Республикын финансын
министр Г.В.Шлыкова, Буряад
Республика доторхи Гүрэнэй
налоговой инспекциин начальник
С.Ц.Цыреторов, хүдөө ажахын
ба эдэ хоолой министр
П.М.Болонев, Гэр байрын-
коммунальна ажахын талаар
гүрэнэй комитэдэй түрүүлэгшэ
В.А.Думнов болон бусад тус
зүблөөндэ хабаадалсаба.

Бюджетнэ халбарин
хүдэмэрлэгшэдэй саалин
хүлһе 1998 ондо түлэхэ,
республикын гэр байрын-
коммунальна ажахын
хүдэмэрлэгшэдэ саалин
хүлһэнэй талаар үри шэриг
түлэхэ асуудалуудга зүблөөн
дээр гол анхарал хандуулагдаба.

- Бюджетнэ халбарин
хүдэмэрлэгшэдэ саалин хүлһэ
түлэхэ талаар үнгэрэгшэ жэлдэ
зарим тэды найшаалтай
зүйлүүдэй дайралдаа, - гэжэ

А.В.Потапов тэмдэглээ.
Үнгэрэгшэ жэлдэ, жэшээхэдэ,
саалин хүлһэ түлэхын тула 174
миллиард түхэриг (хуушан
мүнгөөр) элсүүлэгдэн байгаа.
Федеральна бюджетдээ 261
миллиард түхэриг (хуушан
мүнгөөр) трансферт үгтэнэн
юм. Тийхэдэ 52 миллиард
түхэригэй эдэ хоол ба эд
бараан саалин хүлһэнэй орондо
үгтэнэн байна. 1997 ондо
федеральна бюджетдээ дүн
хамта 550 миллиард түхэриг
(хуушан мүнгөөр)
республикадамнай үгтөө.

- Бюджетнэ халбарин
хүдэмэрлэгшэдэ саалин
хүлһеень түлэхэ ябадалыг
тогтууритай болгохо гэшэ гол
зорилго болоно, - гэжэ
Президент онсолон тэмдэглээ.

Өөрын олзо оршын 40
процент мүнэтэ зөөри саалин
хүлһэндэ түлэгдэхэ ёһотой гэжэ
нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин
толгойлогшонорто хэлэгдээ.

Б.БАЛДАНОВ,
Буряад Республикын
Президентын болон
Правительствын хэблээй
албанай ахмад мэргэжэлтэ.

16-17



ХАНИ БАРИСААГАА БЭХИЛҮҮЛНЭ

Буряадай хүдөө ажахын академидэ айлшаар Монголой хүдөө
ажахын академин бүлэг эрдэмтэд, гол түлэб факультедуудэй
деканууд, кафедрануудыг даагдаа ерэгжэ, манай дээдэ хургуулин
байдалаар хонирхожо байна. Тэдэнэр хуралсалай болон эрдэм
шэнжэлэлгын гурим ёһонуудтай танилсана, манай багшанар
эрдэмтэдэй зохёохы ажалаар хонирхоно, өөһэд хоорондын хани
барисаа бэхилэнэ.

Академин үдэй түлөөлэгшэдэй ээлжээтэ уулзалга Монгол орондо
үнгэргэгдэхээр хараалагдана.

УУЛЗАЛГАДАА ОЛООР ЕРЭЭ

Буряадын үндээн лицей-интернады дүүргэгшэдэй уулзалга
үнгэрэн субботодо үнгэрбэ. Харгы замаа, хуби заяагаа олоһон үе
уеын шабнар түрэл хургуулингаа урда тоосонон байна.
хургуулин суута “Наран” ансамбль концерт табыа.

Н.НАМСАРАЕВ.

ЗАРЛИГ

“Буряад Республикын искусствын габыята
ажал ябуулагша” гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ

Б.Ш.Эрдынеевтэ олгохо тухай

Театрална искусствые хүгжөөлгэдэ габыятай байһанай ба
олон жэлэй зохёохы ажал ябуулгын түлөө республикын арадай
уран бэлигэй республиканска түбэй ахмад режиссёр, Россин
Федерациин Уран зохёолшодой холбоной гэшүүн Баир
Ширинимбуевич Эрдынеевтэ “Буряад Республикын искусствын
габыята ажал ябуулагша” гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряад Республикын Президент
А.В. ПОТАПОВ

Улаан-Үдэ хото,
Правительствын байшан
1998 оной январин 30.

ЗАРЛИГ

“Буряад Республикын арадай багша” гэнэн
хүндэтэ нэрэ зэргэ Ц.Ц.Бальжинимаевта

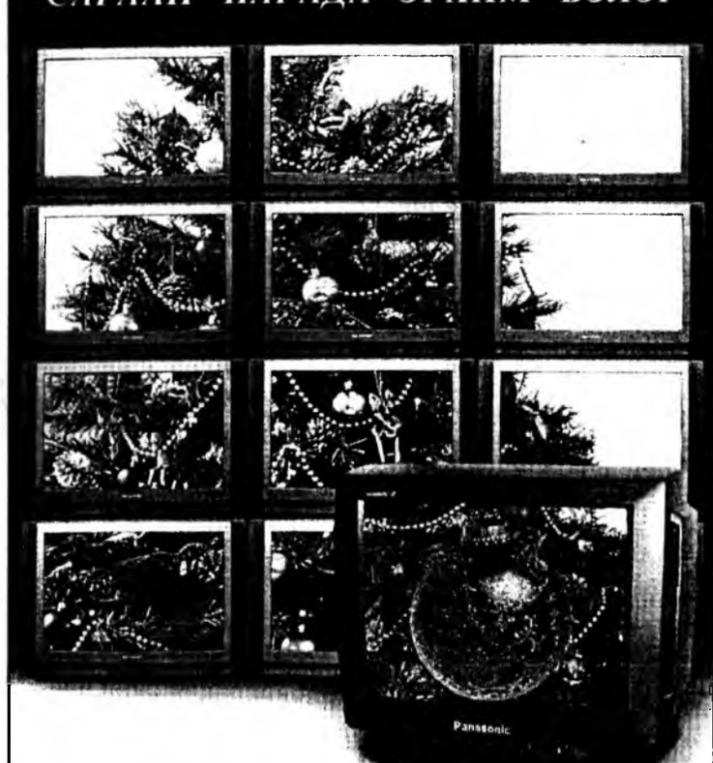
олгохо тухай

Ургажэ ябаа үетэниг хурган хүмүүжүүлгэдэ габыятай
байһанай ба олон жэлдэ аша үрэтэйгөөр ажалаһанайн түлөө
Буряад Республикын багшанарай колледжын директор Цырен
Цыреторович Бальжинимаевта “Буряад Республикын арадай багша”
гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряад Республикын Президент
А.В. ПОТАПОВ

Улаан-Үдэ хото,
Правительствын байшан
1998 оной январин 30

САГААН НАРАДА-ЭРХИМ БЭЛЭГ



АУДИО-, ВИДЕО-, БЫТОВАЯ ТЕХНИКА
г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 40;
г. Улан-Удэ, торговый комплекс «Юбилейный».



налог түлэхэ, шэнэ технологи нэбтэрүүхэ аргатай болонхой. Тэдэнэй дүн дүршэл бусадшые хизаар, областьнуудта тараан дэлгэрүүлэгдэхэ зэргэтэй. Ушар нимэһээ Буряадай эрдэмэн түбэй хүдэлмэрилэгшэд нилээд ехэ юумэ хэхэ, бүтээхэ арга шадалтай гээд тэмдэглэгдээ.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.Семёнов

тухай өөрын бодолгой, оорын сэгнэлтэ үгэдэг хүн байна. Росси-Беларусь хоёрой хоорондох харилсаа холбоо бэхижүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа зориулах гэжэ хэлэнэ, - гээд Михаил Иннокентьевич тэмдэглэбэ.

Эндэхи хүн зон багахан хэмжээнэй салын хүлэе абадаг юм байна, гэбшые тэрэ мүнгиинийн нара бүри түлэгдэдэг юм.

САНКТ - ПЕТЕРБУРГЫН, БЕЛОРУССИЙН БАЙДАЛТАЙ ТАНИЛСАБА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.СЕМЁНОВ ээлжээтэ пресс-конференци үнгэргэжэ, Россин Федеральна Суглаанай Федерацийн Сөвөдэй Санкт-Петербургта болоһон нүүдэл заседани тухай хөөрөжэ үгэбэ.



Ороной парламентын дээдэ палатын депутадууд Санкт-Петербургын промышленна предпритинууд болон түрүү эмхинүүдэй ажал хэрэгүүдтэй танилсаһан байна. Жэшээлхэдэ, депутадууд Санкт-Петербургын региональна жасын хүдэлмэритэй танилсаа. Гол шухалань гэхэдэ, бүлэг эрдэмтэд (гол түлэб эрдэмэй докторнууд болон кандидадууд) шэнэ технологи үйлэбэридэ нэбтэрүүлжэ, дэлгүүрэй эрхэ байдалда хэрэгтэй продукци үйлэбэрилжэ гаргана. Тэрэ үйлэбэрилэн гаргаһан продукция худалдажа, эрдэмтэд өөһэдөө салын хүлэе абаха,

Россин парламентын дээдэ палатын гэшүүд Белоруссийн хэдэ хэдэн промышленна предпритинуудта ошожо харанан байна. Жэшээлхэдэ, холодильникуудые бүтээн гаргадаг заводто 10 мянга гаран хүн ажалладаг, жэлдээ 600 мянган холодильник үйлэбэрилэн гаргана.

Холодильникта хэрэгтэй бүхы түхээрлэгнүүдын Россинаа абтадаг юм гээд М.И.Семёнов тэмдэглэбэ.

Белоруссийн трактор, автомобиль бүтээдэг заводуудай металл болон бусад зүйлүүдынь бултадаа Россин Федерацияа абтадаг гээд тэмдэглэгдээ.

Россин парламентын Дээдэ палатын гэшүүд Росси, Беларусь, Украина ба Молдовийн хоорондох экономика ба бусадшые халбаряар харилсаа холбоогоо бэхижүүлхэ тухай асуудалнуудые Минскдэ зүбшэн хэлсэ.

С.ОЧИРОВ.

ЭРИД ЭРИЛТЭНҮҮД

Холбоолжоной шулуун нүүрһэнэй хүдэлмэриншэд 7-8 нара соо салингаа абаагүй байһан тухайгаа Буряад Республикын Правительствата мэдүүлбэ. Тэдэнэй салын тухай "Востсибуголь" гэхэн акционернэ бүлгэм шийдхэдэг юм, харин энергетикын предпритинууд болон шулуун нүүрһэ бусадшые хэрэглэгшэд мүнгээ Холбоолжоной уурхайда түлэжэ шададаггүй.

Тиихэдэ зайн галай элшэ хүсэ болон, дулаа хэрэглэгшэд энергетигүүдтэ ехэ үригэй. Нимэ ядуу байдалые найн тээшнэ хубилгахын тулада Буряад Республикын Правительствэ палогтой пенинн, түмэр харгыда түлээд тарифуудые бага болгохо тухай Россин Федерацийн Правительствата хандаха болоно. Тэрэгүй хаа, эдэ асуудалнууд гүйсэд шийдхэгдэхгүй болоно. Россин хуулийн ёһоор тарифуудай доошологдобол, түлбэрийн асуудалнууд зарим тэды шийдхэгдэхээр болохо гээд Буряад Республикын Правительствын промышленностийн, энергетикын болон транспортын министрствын таһагые даагша Николай Тыхшеевич Хабалов мэдүүлээ.

А.АНГАЕВ.

АНТОН ШОМОЕВЫЕ ХЭН НААДАНДА УРИХАБ?



Февралийн 7-до хэблээй байшанай конференц-зал соо "Бурятия" сонинной үүсхэлээр "Түргэн шатарар Буряадай абсолютна чемпионой" нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө Буряадай элитэ шатаршан, республикын хоёр удаа чемпион 71 наһатай Б.Ц.Сампилов ба Буряадай шатарар ерээдүйн найдал, спортын мастерта кандидат, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй чемпион, Байгалай уласхоорондын 1-дэхи фестивалин чемпион, 14-дэхи хургуулийн 16-тай хурагша А.Шомоев хоёрой хоорондо уулзалга үнгэргэгдэбэ.

Мүрысөөнэй дүримөөр шатаршад 40 блиц-партинуудые наадажа, 1 миллион түхэригшан хубаажа абаха ёһотой байгаа.

Манай эндэ түрүүшын-хиеэ эмхидхэгдэһэн нимэ мүрысөөниие нээлгын үедэ "Бурятия" сонинной ахамад редактор Б.Б.Бальжинмаев, Буряадай шатарар Федерацийн вице-президент Т.Г.Иванов, "Викторинтур" гэхэн аяншалгын агентствын директор З.А.Бухаева гэгшэд үгэ хэлээ.

Тиигээд уулзалгын ахамад судья А.Б.Шагжиев нааданай эхилһэнэй тэмдэг үгэжэ, хюлгэ дээрэ ёһотой шанга туладаан эхилшэбэ. Түрүүшын хоёр нааданда дүршэл ехэтэ Б.Ц.Сампилов хүсэ шадалаа харуулжа илаа. Харин түрүүшын 10 партиин хүүдэ шатаршад тус тустай 5,5 ба 4,5 очкотойнууд (А.Шомоев илажа ябаа) болоод байгаа.

Саашадаа А.Шомоев нааданайнгаа гол утаһа оложо, хэдэн партинуудые хойно хойноһоонь шүүгээ. Б.Ц.Сампилов тугайнгаа унаһанһаа боложо, хэдэн очко алдаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Тиигэбэ яабашые 30-дахи партиин хүүдэ нааданай тоо 21-9 боложо, тэрэниие үргэджэлүүһэнэй хэрэгтэй гэжэ

ахамад судья тоолоод, нааданай гуримаар Антон Шомоев илагша гэжэ элриүүлэгдээ. Тэрэниие эгээ түрүүн Б.Ц.Сампилов амаршалжа, Россин чемпионатта илалта туйлахыень хүсөө.

Иигэжэ А.Шомоев мүрысөөнэй илагша боложо, "Бурятия" сонинной гол шанда (700 мянган түхэриг) хүртэбэ.

Түгэсхэлэй үедэ тус сонинной ахамад редактор Б.Б.Бальжинмаев үгэ хэлэхэдээ, республика дотороо шатар наада хүгжөөн дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ нимэ мүрысөөн ехэхэн нүлөө үзүүлнэ гэжэ хэлээ.

Буряадай номой хэблээй директор Н.Ю.Мадуев уулзалгада хабарагшадые амаршалаад, бэлэ болгон номуудые барюулхынгаа хажуугаар А.Шомоевто 500 мянган түхэриг шан бэлэглээ.

Февралийн 11-дэ Антон Шомоев өөрынгөө тренер Т.Г.Ивановтой хамта 18 наһатайшуулай дунда үнгэргэгдэхэ Россин чемпионаттай финалда хабарагшад Москва хото ошоһонь.

Тэрэнэй ерэмсэринь ямаршые шатаршан А.Шомоевые нааданда урижа, Буряадай абсолютна чемпионой нэрэ зэргэ буляадаха эрхэтэй. Зүгөөр нааданай шангай хахадыень тэрэ тэдхэхэ ёһотой. Шангай нүгөө хахадыень тэдхэхэ хэрэг "Бурятия" сонинной дээрэ даажа абана. Хэрбээ иимэ хүнүүдэй олоор суглараа хаань, тон ехэ шангай мүнгэ оруулһан хүниинь түрүүн наадаха эрхэдэ хүргэхэ аргатай.

А.Шомоевто хэн түрүүшын урилга хаяха ааб?

Т. ЛАМБАЕВ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһа) уулзалгын ахамад судья А.Б.Шагжиев, уулзалгада хабарагшад Б.Сампилов, А.Шомоев.

Авторай фото.

САГААЛГАНАЙ НАЙРНУУДТА ХАБААДЫТ!

Буряад Республикын Соёлой министрствын, ВАРК-ын, буряад арадай конгрессэй, нютагай эблэлнүүдэй сөвөдүүдэй хүтэлбэрлэгшэдэй дурадхалаар гүрэнэй урха шанартай Сагаалганай найргэрнүүд "Стальмост" акционернэ бүлгэмэй соёлой-спортивна комплекс соо үнгэргэгдэхэ.

Февралийн 5-най "Дүхэриг" сонин соомнай Сагаалганай найргэрнүүдэй тодорхой программа, мүн эмхидхэлэй комитетэй гэшүүдэй нэрэнүүд толилогдоо һэн гэжэ ханууллабди.

Энэ удаа ямар аймагууд, эмхинүүд хамтаран найрлахаб гэжэ харуулая:



Февралийн 27	Алайр	Түнхэн Аха	Загарай	Дулдарга	БГУ
Февралийн 28	Ойхон	Захаамин	Хэжэнгэ	Ага	ВСГАКИ
Мартын 1	Эхирэт-Булагат, Баяндай	Зэдэ	Мухар-Шэбэр	Могойто	1-дэхи лицей-интернат
Мартын 2	Нүхэд	Хурамхаан	Бэшүүр	Ивалга	БГСХА
Мартын 3	Качуг	Баргажан	Ярууна	Кабанск	ВСГТУ
Мартын 4	Боохон, Оһо	Сэлэнгэ	Хори	Хёлго	Шэнэхээн
Мартын 5		Түгэсхэлэй үгэиэ			

ХҮҮГЭДЭЙ ПОСОБИ ТУХАЙ

Буряад Республика - Эрхүүгэй, Шэтын областнуудта, Россин Федерацийн үшөө табан субъектнүүдтэ адляар - хүүгэдэй нара бүрийн пособи түлэлгын талаар эгээл ехэ үритэй.

Энэ зорилгоор хаанаһаа мүнгэ олохо тухай асуудал республикын Президент А.В.Потапов түрүүтэй үнгэрэгшэ долоон хоногто болоһон зүблөөн дээрэ хэлсэгдээ.

Туһаламжануудые түлэлгын гурим шэнэ жэлһээ хубилаа. Нара харалан салын хүлһыень хаатуудад предпритинуудта хүдэлдэг эхэнэрнүүдтэ энэнь гартаа бажууха гансахан лэ бодото мүнгэн болоно бшуу. Тиимэһээ А.В.Потапов хүүгэдэй пособи түлэлгые найжаруулаха ябадалые түрүүшын ээлжээнэй зорилго гэжэ тоолоно. Тиихэдээ шэнэ гуримаар түрэлхид мэдүүлгэ бариха ёһотой.

Нара бүри үгэдэг түлбэринүүд 12,8 миллион түхэригөө 4 миллион хүртээр январь нарада хоробо гэжэ министр С.Г.Ефимов элидхээ.

Районно засагһаа энэ талаар олон юумэн дуудыдаха. Жэшээнь, хэдэ хэдэн районуудта хүүгэдэй туһаламжын талаар үри үгы.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

АРГА БОЛОМЖО БИИ

Үнгэрэгшэ долоон хоногто Буряад Республикын Президент Леонид Потапов электро-нүүрһэнэй компани байгуулха асуудалаар зүблөө үнгэргөө.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.П.Табалаев, промышленностийн министр В.В.Перелаяев, В.Г.Кортуков, акционернэ "Востсибуголь" бүлгэмэй директорнүүдэй зүблэлэй түрүүлэгшэ М.А.Могугов, тус АО-гой генеральна директорэй нэгэдэхэ орлогшо А.В.Ленский, АО-гой директорнүүдэй зүблэлэй гэшүүн А.С.Казбеков зүблөөндэ хабараа.

Манай республикада электро-нүүрһэнэй компани байгуулха арга боломжо эндэ зүбшэн хэлсэгдээ. Энээнэй ашаар республикые элшэ хүсөөр хангалгатай холбоотой олоһон асуудалнууд шийдхэгдэхэ зэргэтэй байха юм.

Зүбшэн хэлсэлгын эсэстэ тус асуудалые энэ суглаанай удаадахи үдэр Эрхүү хотодо болохо "Востсибуголь" АО-гой директорнүүдэй зүблэлэй суглаанай үзэмжэдэ гаргаха гэжэ шийдхэбэри абтаа.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

Буряад Республикын үйлэдбэридэ инвестици хабаадуулха тухай

ДАЛАЙДА ДУҢАЛ МЭТЭШЬЕ ҺААНЬ...



байдал түхээрэгдэнгүй. Арадай Хурал, Президент, Правительство энэ талаар тусхай хуулинуудыг, тогтоолнуудыг, шиндэхбэринүүдыг зохёон баталха ёһотой. Тнихэдээ инвесторнуудыг хонирхуулха зарим тэды хуулин болон

Хоёр талада ашатай байхаар

налогой хүнгэлэлтэнүүдыг хараалха ха юм даа. Ямаршье инвестор һомолһон мүнгэнэйһингоо түргэн эрьсын ашаар олзоо бусаажа абаха өөрын хонирхалтой байха. Зүгөөр манай республикашье тэрэһинээ аша үрэ абаха ёһотой. Хоёрдохөөр, инвестици шэглүүлэх халбаринуудыг тодорхойло, тэрэ предприятинуудта мүн лэ хүнгэлэлтын эрхэ байдал олгохо. Гурбадахаяр, дэлхэйн мүнөөнэй дэлгүүртэ таарамжатай зүйлүүдыг үйлэдбэрлэхэ шэнэ халбаринуудыг байгуулха ёһотойдн. Тэдэ зүйлүүд онсо өөрын шэнжэ түхэлтэй, конкуренцидэ хабаадажа шадаха зэргэтэй.



дүрбэ-таба дахин хямда байха юм. Гэхэ мэтын жэшээнүүдыг тоо томшогүйгөөр тооложо болохо.

Ашагта малтамалаараа аза талаантай республика, хизаарнууд экономикын талаар угаа ехэ арга боломжонуудтай байна. Жэшээлхэдэ, Яхадай республика гол түлэб алмазай ашаар хүсэн түгэс хүгжэнэ ха юм. Ямало-Ненецкэ округ газ, нефтин хүсөөр ажамидарна. Эдэ хоёр гүрэнэй бүридэлүүд манай республикатай адли шахуу бүрин эрхэтэй, географин талааршье Россин түбһөө холошог ха юм. Манай Буряад орон ойрошье байха, гадна түмэр замай, автомобильна харгын хүгжэнги халбаряар гэдэндэ орходоо бүриншье бэрхэ байдалтай бинуу. Тэрэшэлэн нефть, алмаз түүхэй зүйлөөрөө худалдагдахаданшье ехэ үнэтэй, харин манай ашагта малтамалуудыг болбосоруулха, буйлуулха хэрэгтэй. Зүгөөр манай республикада болбосоруулгын үйлэдбэри хэзээдэнь хүгжөөгдөөгүй һэн, гол түлэб түүхэй зүйлөөр манай баялагыг абаашажа, ондоо хизаарнуудта болбосон эд бараа болгожо, үнэтэйгөөр худалдадаг байгаа, мүнөөшье тинимэ байдалтайгаа эбсээнхэй байна ха юмбиди. Болбосоруулгын индустри хүгжөөхэ хүсэн республикадаманай мүнөө үедэ үгы хэбэртэй. Ехэ мүнгэнэй һомололго хэрэгтэй. Өөрыннай бюджет хизаараагданхай. Тинимэһээ инвестици

Үндэһэн Хуулинигаа ёһоор Буряад Республика бөөс даанги политическэ бүрин эрхэтэй гэгбэшье, өөрингоо хулахан экономикын талаар олонһоо дуладыдад гээшэ. Гансал нутаган үйлэдбэрин хүсөөр ажамидаржа шадахагүйбди, саашадаа хүгжэхэ аргагүйбди. "Баян даа, Буряад оромнай" гэжэ омогорхон дуулахаданшье байгаалинигаа ехэ баялгыг хараадаа абана ха юмбиди. Алта, молибден, вольфрамаар баян данда таламнай, ой модоор, ан гүрөөдөөр элбэг хангай тайгамнай, хони малаар олон хүдөө нутагнай гэжэ байгааг тоолобол, үнэхөөрөөшье баярхама. Зүгөөр дэлхэйн мүнөө үсын дэлгүүртэ дурадхаха баялгитай хомор, гол түлэб түүхэн бодос янзаараа байна ха юм. Эдын комбинадай болбосоруулга ашагта малтамалууд Россиданшье, холо, ойрын ороноуданшье хэрэглэгдэхээ болижо, энэ үйлэдбэри панхаруугаад байна. Шулуун нүүрһомнай шанаргүй дээрэһээ ямагтал республика дотороо хэрэглэгдэнэ. Ой модоннай элдэб янзаар хюроодгэдэжэ буйлуулгадангүй, харин үндэһөөрөө худалдагдахаданшье, үнэ сэнүһингоор харин хизаар ошоно. Хонингойманай нооһоной сэн дэлхэйн дэлгүүрэй сэнһээ

"КРИМИНАЛ РВЕТСЯ ВО ВЛАСТЬ..."

(Из эксклюзивного интервью Председателя Государственной Думы Г. Селезнёва "Думской панораме")



заседании. Первейшая задача законодательной и исполнительной ветвей власти, на мой взгляд, сейчас состоит в том, чтобы как можно скорее стабилизировать финансовое состояние государства, окончательно принять федеральный бюджет. - Какие направления в законотворческой деятельности палаты вы видите вам наиболее важными, приоритетными? Ведь не секрет, что Думу часто критикуют за то, что она занимается "пустяками", в то время как надо принимать законы, способствующие дальнейшему продвижению реформ? - Это смотря что понимать под словом "реформы". Законодательная деятельность Государственной Думы неизменно направлена на усиление и развитие правовых основ всех сфер жизни нашего общества. Приоритетной на протяжении последних двух лет для нас оставалась сфера социального законодательства. Миллионы наших сограждан в условиях отсутствия реального экономического роста продолжают испытывать острую потребность в социальной поддержке со стороны государства. Новый федеральный закон, принятый в ходе осенней сессии, предусматривает увеличение минимального размера пенсий в 1998 году. Депутаты выполнили свой долг перед гражданами, законодательно утвердили тарифы страховых взносов на будущий год в Пенсионный фонд и другие государственные фонды. Государственная Дума повторно приняла и тем самым обеспечила вступление в силу нового федерального закона "О прожиточном минимуме в

Российской Федерации". В минувшую сессию депутаты повторно приняли большинством (в 304 голоса) Земельный кодекс Российской Федерации. Я полагаю, что тем самым законодатели недвусмысленно выразили позицию, отражающую интересы и чаяния миллионов наших сограждан. Думское большинство выступает за глубокие преобразования в сфере земельных отношений, но против бесконтрольной купли-продажи земли в частную собственность. В ходе прошедшей осенней сессии Дума приняла несколько важных законов по осуществлению судебной реформы и укреплению правопорядка. Это и принятый в первом чтении федеральный конституционный закон "О военных судах Российской Федерации", и законы "О судебных приставах", об изменениях и дополнениях в Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР. Так что, как видим - Госдума немало делает для законодательного обеспечения реформ. Естественно, тех реформ, которые идут на пользу России и народу. - Можно ли говорить о некоем положительном сдвиге во взаимоотношениях Государственной Думы и исполнительной власти президента и правительства? После преодоления парламентского кризиса в октябре-ноябре прошлого года в отношениях между Думой, правительством и президентом наметилась тенденция к более тесному взаимодействию. Достигнуты важные компромиссы. Возобновились

встречи "большой четверки". Началась работа по проведению "круглых столов". Депутаты пошли навстречу некоторым предложениям правительства по согласованию позиции в ходе бюджетного процесса. Дума оценила сам факт личного участия в пленарных заседаниях президента, который раньше не баловал палату своим присутствием. Президент подписал столь необходимый закон о правительстве, признал обоснованность давно выдвигаемых думским большинством требований о создании "Парламентской газеты", образовании наблюдательных советов на государственных телекомпаниях с участием депутатов Госдумы и дал соответствующие поручения правительству. - Геннадий Николаевич, не могли бы вы прокомментировать недавнюю инициативу президента о переходе на мажоритарную систему парламентских выборов? - Я противник того, чтобы в государственную власть лезли "денежные мешки", представители криминальных структур. Мы часто слышим из окружения президента, из правительственных кругов о том, что криминал рвется во власть. Если мы хотим, чтобы криминал захватил Государственную Думу, давайте перейдем на мажоритарную систему. Я убежден, что и без всяких партийных списков фракция КПРФ была бы самой мощной в Госдуме. Ну, а кто ей будет противостоять, я думаю, мы можем догадываться. По моему, кто-то посоветовал президенту не самое лучшее решение. Но в

любом случае Дума будет рассматривать предложение президента. Закон о выборах в первом чтении принят. Новые поправки президента полностью меняют концепцию закона. Поэтому, думаю, что не ошибусь, если скажу, что Государственная Дума эти поправки отвергнет. Мы будем настаивать на том, чтобы старый порядок выборов в Думу сохранился. - Не могли бы вы в двух словах рассказать о том, как будет работать палата в 1998 году - году "тигра"? - В примерную программу законотворческой деятельности Государственной Думы на период весенней сессии 1998 года предварительно запланировано внести 392 законопроекта. Это меньше, чем в предыдущие годы, и Совет Государственной Думы считает, что предлагаемую программу можно выполнить в большем объеме. В перечень законопроектов, подлежащих приоритетному рассмотрению на сегодняшний день включено 133 законопроекта. Среди них - проект федерального конституционного закона "О чрезвычайном положении", внесенный президентом. Депутатам предстоит также рассмотреть проект Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации, Кодекс торгового мореплавания. Депутаты будут принимать решения по целому ряду важных законодательных инициатив в экономической, социальной и других сферах общественной жизни. В целом, как и раньше, законодательная деятельность Государственной Думы в ходе весенней сессии 1998 года будет насыщенной и напряженной. Надеюсь, год "тигра" будет для Госдумы годом разумной и созидательной работы. Начало уже положено.

- Геннадий Николаевич, преодолел своеобразный рубеж - прошла половина срока полномочий Государственной Думы второго созыва. Что удалось и чего не удалось сделать? - Депутатский корпус Государственной Думы набрал силу. Период массового "всеобщего" закончился. Сегодня депутаты в своем абсолютном большинстве являются настоящими законодателями. За два года Думой принято 464 федеральных закона и 4 федеральных конституционных закона. Президентом Российской Федерации подписаны и вступили в силу 365 федеральных законов. Среди них такие важные, как "О судебной системе Российской Федерации", "Об Уполномоченном по правам человека в Российской Федерации" и "О Правительстве Российской Федерации". Одной из самых больших трудностей для законодателей в этом году стал процесс рассмотрения и утверждения федерального бюджета на 1998 год. Депутаты приложили максимум усилий для того, чтобы закон можно было скорее принять этот важнейший финансовый закон. Единственными усилиями исполнительной комиссии федерального бюджета на 1998 год был подготовлен к рассмотрению на пленарном



О конфликтной ситуации вокруг оперного театра - такова тема предлагаемых вниманию читателей обращения представителей творческой интеллигенции и ответа-размышления по этому поводу заместителя председателя Правительства Республики Бурятия Лидии Чимитовны Нимаевой.

Лидия НИМАЕВА:

“МНЕ НЕ СТЫДНО СМОТРЕТЬ ЛЮДЯМ В ГЛАЗА”



И ТАК, главная политическая кампания вступила в свою решающую фазу. Теперь каждая сколько-нибудь заметная ситуация в любой сфере нашей жизни будет взвешиваться на политических весах: за кого или против кого она срабатывает, как её можно использовать в противостоянии со своими оппонентами. И вот уж воистину - в политических разборках, к которым примешивается и горячее желание свести личные счёты, в ход идут самые неблагоприятные средства: доносы, поклепы, откровенная ложь.

Вот уже вторую неделю я читаю в самых разных средствах массовой информации повествования о том, какой “страшный бюрократ и чиновник Нимаева работает в Правительстве и уже много лет занимается разрушением культуры республики”. Поначалу я не хотела ввязываться в какую бы то ни было полемику по этому поводу. Я была уверена в том, что ситуация вокруг театра оперы и балета и его директора понятна всем серьёзным и небезразличным к музыкальному искусству людям. В театре идет очень непростой и очень болезненный процесс смены поколений, столкновения по вопросам творческого характера между теми, кого устраивает сегодняшний, мягко говоря, средний уровень, и теми, кто стремится к серьезным художественным достижениям.

В самом деле, ну что еще нужно доказывать, если в зале на 700 мест на вечерних спектаклях бывает, как правило, от 40 до 60 зрителей, аншлаги только на концертах и чрезвычайно редких премьерах? А ведь наш зритель любит и знает оперную и балетную классику, и если бы она шла в театре на должном уровне, публика на этих спектаклях обязательно была бы.

И разве не жаль, что теперь очень редко со сцены оперного приходится слышать Г.Шойдагбаеву и В.Бальжинимаева, О.Аюрову и Б.Бороева, Т.Шойдагбаеву и Т.Доржиеву, а музыкальные лидеры театра Д.Линховоин и Б.Ким “выталкиваются” из него? Сводить их своеобразный бунт только к банальным капризам “звезд” было бы слишком примитивно. А как может не вызывать тревогу то, что балетная, да и оперная молодежь после окончания нашего хореографического училища или консерваторий страны по нашим направлениям делает все,

чтобы работать где угодно, только не в родном театре? И что будет с театром, если последние профессионалы оркестра уедут в другие города, как это уже сделали многие? Таких тревог, которые лежат буквально на поверхности, набирается немало. А если попробовать разобраться глубже?

Впрочем, о художественном состоянии театра, я полагаю,

становилось все больше и больше. Как известно, капля камень точит. А если на эти выпады нет ответа, то не очень сведущие в этих вопросах люди, естественно, могут решить, что и отвечать нечего, значит, все, что пишут, - правда. Не могу не сказать, что мне по-человечески жаль журналистов, введенных в заблуждение и поневоле искажающих истину и рассуждающих весьма

сказать, кто и по каким мотивам оказался в данном списке. По политическим - господа Егоров, Жалсанов, Базаржапов, Бурлак, Савицкая, остальные - по сугубо личным. Можно было бы раскрыть, что это за личные мотивы, но я не стану этого делать. Могу только сказать, что, на мой взгляд, особой порядочностью эти люди не отличаются.

Возможно, как-то несколько

Теперь несколько слов о содержании данного обращения. В нем совершенно очевидно желание доказать мою политическую, деловую и человеческую несостоятельность в преддверии предстоящей избирательной кампании Президента республики и Народного Хурала. Думаю, что независимо от случившегося в театре оперы и балета, нечто подобное в любом случае появилось бы, как это не раз бывало и прежде в острые моменты нашей общественной жизни.

Что сказать об обвинениях, изложенных в обращении с таким пафосом? Во-первых, то, что они абсолютно бездоказательны. Во-вторых, кое-что можно расценить и как комплимент: если действия одного человека “отражаются на психологическом самочувствии не только бурятского народа, но и народов всего Байкальского региона”, что и говорить, это - большой человек. В-третьих, за оскорбительные выражения типа “политический капиталона набирает на дворцовых интригах и переворотах” и т.д. можно привлечь и к суду, и я еще подумаю об этом.

И, наконец, в-четвертых, о К.И.Базарсадаеве. Никто не может отрицать, что он - большой артист и замечательный певец. Однако, к сожалению, этого нельзя сказать о его способностях администратора и директора. Ведь на то и директор-руководитель государственного учреждения, чтобы заботиться о деле и его результатах, а не об особо приближенных к себе. Соблюдать финансовую дисциплину и пещься о дисциплине трудовой в коллективе, стремиться к тому, чтобы меньшими денежными затратами добиваться больших творческих успехов.

Кстати, так поступают директора русского и бурятского драматических театров Л.Н.Намсараева и М.Х.Жапхандаев, и они многого добились. У нас есть и еще один феноменальный пример - Городской молодежный театр под руководством А.Б.Баскакова, не имеющий никакого бюджетного финансирования, в буквальном смысле слова своими руками



есть кому высказаться честно, объективно и профессионально. У нас есть и композиторы, и музыковеды, и профессиональные музыканты, преподаватели и студенты музыкальных учебных заведений, серьезные меломаны. Не все ведь ангажированы сегодняшним руководством театра.

Думаю, что более глубокий разговор об этом еще впереди. Кстати, что интересно, ни в одной публикации по поводу статей о театре оперы и балета, кроме интервью, как их с ненавистью называют, “фаворитов” в “Правде Бурятии” от 23 января и публикации в газете “Бурятия” от 28 января вообще ничего не говорится о сегодняшнем творческом уровне труппы, о том, каким должен быть настоящий художественный процесс. Это оказалось неважным, куда ажиотажнее “изобличить” члена Правительства республики Нимаеву.

И пусть бы все это оставалось на совести “борцов” против меня, еще совсем недавно подобострастно заглядывавших мне в глаза, и журналистов, их озвучивающих, если бы публикаций такого рода не

поверхностно. Особенно жаль молодых, таких, как юная и очень славная девочка из “Вечернего Улан-Удэ” Жанна Санжихаева, которая начинает свой журналистский путь с того, что не стесняется волюю интерпретировать прямую речь людей, участвующих в пресс-конференции, навязывает читателю свою точку зрения, даже не пытаясь более или менее объективно вслушиваться в аргументы обеих сторон конфликта. Очень бы хотелось, чтобы она и ей подобные поскорее поняли, что скандальность - отнюдь не признак профессионализма.

Окончательно я решила написать эту статью, когда прочла обращение 12-ти представителей общественности и творческой интеллигенции. Оно опубликовано сегодня по моему настоянию. Оно уже давно распространяется по рукам, доставлено Президенту, в Народный Хурал, полномочному представителю Президента РФ и, надо полагать, еще в самые разнообразные инстанции. Тех, кто лично не знает подписавших данное обращение, безусловно, могут смутить высокие регалии, обозначенные рядом с их фамилиями. Но я могу точно

особняком здесь выглядит подпись хамбо-ламы Д.Аюшеева. Мне было странно и грустно увидеть его фамилию в этом списке хотя бы потому, что во взаимоотношениях с религиозными конфессиями я всегда строго держалась принципа: “богу-богову, кесарю-кесарево”. Никогда я не позволяла себе вмешиваться во внутренние дела каких бы то ни было религиозных объединений, а тем более участвовать в их междоусобицах. Помогать - и православным общинам, и старообрядцам, и нашей буддийской конфессии в лице самого хамбо-ламы, - да, приходилось. И я надеюсь, что это не забыто. На мой взгляд, не стоило бы и хамбо-ламе приносить свой высокий сан, участвуя в столь неблагоприятной светской интриге. Думаю, что те, кто убедили его поставить подпись под данным обращением, очень подвели главу буддийского духовенства России. Что-то я не припомню, чтобы что-либо подобное делал глава русской православной церкви Алексей II. И это - достойный пример для подражания для молодого руководителя одной из ведущих российских религиозных конфессий.

создавших и свое театральное помещение, и свой репертуар, и свое имя, и авторитет, признан лучшим театром России в 1997 году и получив путевку на театральный Евростиваль во Францию. Конечно, жаль, что мы могли только время от времени оказывать этому театру лишь разовую помощь, поэтому в будущем совершенно необходимо решить вопрос о постоянной финансовой поддержке этого коллектива.

И вообще в нынешних рыночных условиях деньги следует вкладывать в тех, кто их отработывает. Кстати, это хорошо поняли в театре бурятской драмы, который первым перешел на контрактную систему, и она вполне успешно пошла. Правильно делает Министерство культуры, что из года в год финансирует выезды на российские и международные конкурсы наших молодых солистов оперы вместе с их концертмейстером и наставником Д.Л.Линховоин. Благодаря участию в этих конкурсах стали известными и уважаемыми в России и за рубежом имена всех певцов, которыми гордится Бурятия. Нынешние лауреаты конкурса им. М.Глинки П.Гонбат и О.Хингеева еще раз подтвердили авторитет бурятской певческой школы и старшего концертмейстера Бурятского театра оперы и балета Д.Л.Линховоин, которой был вручен специальный диплом за подписью самой Ирины Константиновны Архиповой. А сегодня в театре дело дошло до того, что молодежь не дает заниматься с Даримой Лхасаранович, и ей приходится делать это украдкой у себя на дому. И это - позиция руководителя, "заботящегося" об успехах театра?

О финансовых нарушениях в театре оперы и балета разговор должен быть особый и тоже на языке профессиональном. На предстоящем заседании Правительства, где будет обсуждаться отчет министерства культуры по руководству подведомственными ему учреждениями, такой разговор обязательно состоится.

Да, после ухода из театра на должность заместителя министра культуры, а потом и из жизни Д.Ш.Яхунаева Ким Иванович - седьмой директор театра. Но когда я слышу и читаю утверждения о том, что "вся эта кадровая чехарда в театре" - дело рук зампреда Правительства Нимаевой, меня в буквальном смысле слова берет оторопь. И я думаю: неужели все участники бурных собраний, сопровождавших снятие или назначение очередного директора, забыли собственные обличительные речи, гневные призывы и т.д. и т.д.? А я вот помню, как "спасал театр" от "развалившегося" дисциплину "грудую" пар. арт. СССР Н.Мадуева. Правда, его хватили

ровно на три месяца, и он публично заявил, что творчество - это одно, а административная работа - совсем другое, что две эти вещи несовместимы, и настоящий артист должен заниматься творчеством. И сколько мы его ни убеждали, что поможем найти хорошего заместителя по административно-хозяйственной работе, что его задача - быть художественным лидером театра, - ничем мы не смогли поколебать его решения.

Я могла бы подробно рассказать о том, как происходила каждая смена руководства в театре, и утверждаю, что всегда это было по инициативе самой труппы, кандидатуры предлагались и выбирались самим коллективом. Нашей задачей, людей, работавших в органах власти, было сохранение творческого потенциала театра, настрой на работу, помощь в решении сложных художественных задач.

И эта помощь оказывалась всеми возможными способами: дополнительное финансирование, решение жилищных проблем, вопросов по обучению одаренной молодежи в лучших музыкальных учебных заведениях страны, вопросов, связанных с крупными гастролями - творческими отчетами в Москве, Ленинграде, других городах, наконец, звания, что очень важно для артистов... Да мало ли что пришлось нам делать для театра да и приходится сегодня! К сожалению, видимо, парадокс нашей жизни состоит в том, что память о добре у людей, а особенно у представителей нашей творческой интеллигенции, если так можно назвать авторов названного обращения, и их сподвижников, очень коротка.

Управленцем или как сейчас говорят, менеджером, тоже нужно родиться, иметь к этому талант, профессиональные знания и умения. Цырен Аюржанаевич Балбаров, ставший легендой бурятского профессионального театра, был по своей первой профессии экономист сельского хозяйства. Людмила Николаевна Намсараева, долго работавшая в театре оперы и балета заместителем директора, а сегодня успешно возглавляющая театр русской драмы закончила ВСГАКИ по специальности "библиотекарь". Нам всем повезло, что в М.Х.Жапхандаеве, кроме таланта артиста, открылся и талант крепкого администратора, хозяйственника, умеющего считать и "делать" деньги, требовательно и грамотно работать с людьми. Увы, этого не произошло с К.И.Базарсадаевым. Он не сумел, как это в свое время сделал Д.Ц.Дашиев, понять, что управленческая работа - не его стезя, а самое главное - он не сумел сплотить вокруг себя ведущие силы театра, наиболее талантливую его часть.

ОБРАЩЕНИЕ

На сегодняшнюю день в общественной жизни Республики Бурятия сложилась нездоровая морально-психологическая обстановка: в духовенстве, научном мире, творческой интеллигенции создана атмосфера недоброжелательства, недоверия, неприязни, ведущие к расколу и деградации, отражается на психологическом самочувствии не только бурятского народа, но и народов всего Байкальского региона, ведёт к напряжённости в межнациональных отношениях.

На памяти общественности цепь непрекращающихся конфликтов: в Бурятском Научном Центре, Буддийском духовенстве, академическом театре Бурятской Драмы, русском драматическом театре, филармонии и ансамбле "Байкал", в творческих организациях: Союзе Писателей, Союзе Композиторов, Союзе Художников, являющихся национальным достоянием народов Республики Бурятия. Всё это приводит к новым конфликтам, кадровой чехарде, планомерно завершающихся развалом творческих коллективов.

Разбирательства в коллективах основаны не на устранении причин недоразумений, а на жёстком противопоставлении и усугублении угодных с негодными, своих с чужими, откровенной демонстрацией личного всемогущества.

Трудное время перехода к рынку не способствует благоприятному развитию культуры. В таких условиях требуется человек, могущий способствовать созиданию, а не разрушению, чем уже несколько лет занимается Л.Ч.Нимаева - зам. Председателя Правительства Республики Бурятия. Не имея программы выживания культуры в переходных условиях, не обладая концепцией устойчивого развития

отрасли, свои политический капитал она набирает на дворцовых интригах и переворотах, подрывая доверие к пониманию справедливости и в целом к Правительству РБ.

Очередная кампания, раздутая ею по смещению с должности, в течение десяти лет, седьмого директора БГАТОБ РБ нар. арт. СССР К.И.Базарсадаева идёт с подачи группы "фаворитов" и вразрез мнению всего коллектива, поддержавшего своего директора.

Для осуществления творческих планов и мероприятий мирового, общероссийского, республиканского значения: "4 века итальянской оперы", "200-летия со дня рождения А.С.Пушкина", "75-летия РБ", "60-летия театра" коллективу необходима спокойная обстановка, создание атмосферы понимания, доверия и взаимного сотрудничества, как важных условий для творчества. Коллектив оказал доверие и поддержку своему директору, нар. арт. СССР К.И.Базарсадаеву, имеющему авторитет в общественных и профессиональных кругах и широкие творческие контакты с театрами и деятелями культуры нашей и зарубежных стран.

БГАТОБ является единственным оперным театром от Красноярска до Владивостока.

Общественность РБ, творческие работники Бурятии, деятели культуры убедительно просят всех заинтересованных людей, и в первую очередь Правительство РБ, Народный Хурал, депутатов всех органов власти, выразить своё отношение к происходящему, оградить культуру от посягательств начальства, руководящегося командно-административными методами, что не только наносит урон возрождению и развитию искусства, но и становится тормозом объективному развитию культуры в целом.

С уважением: Б.Баяртуев, вице-президент ВАРК-а, Д.Аюшеев - хамбо-лама Буддийской традиционной сангхи РФ; С.Галданов - отв. секретарь движения "Республика за новый курс"; Ю.Ирдынеев - композитор, з.д.и. РФ; Д.Дашиев - народный артист СССР; Р.Борисова - зам. председателя СТА РБ, заслуженный работник культуры РБ; Ц.Жалсанов - председатель Совета землячеств этнической Бурятии, заслуженный меллиоратор РФ; Ч.Базаржапов - председатель общества "Друзья Тибета", д.и.н., профессор, академик; Б.Аюшиев - председатель Совета землячеств Агинского Бурятского автономного округа; Ц.Жимбиев - народный писатель Бурятии, редактор журнала "Ласточка"; Е.Егоров - президент Конгресса бурятского народа; М.Жапхандаев - народный артист России, директор ГБАТД; Н.Бурлак - председатель Бурятской республиканской организации Демократической партии России; А.Савицкая - председатель регионального движения "За права человека".

Противопоставив себя ей, он стал тормозом для развития театра, потому что те, на кого он опирается сегодня, не смогут полноценно заменить тех, с чьими именами связывается слава бурятского оперного и балетного искусства. Значит, театр будет способен в лучшем случае повторить пройденное.

Когда руководитель боится и не любит иметь рядом с собой сильных и талантливых подчиненных, а предпочитает окружать себя пусть даже большим количеством посредственных, но зато послушных и лично преданных (впрочем, до первого серьезного испытания), это - верный признак того, что у такого руководителя вряд ли получится что-то хорошее.

Так в чем же заключается миссия властных органов в ситуациях, подобных тем, что сложилось в театре оперы и балета? В том ли, чтобы любой ценой сохранить видимость спокойствия и бесконфликтности, или в том, чтобы способствовать развитию, продвижению вперед даже в наших тяжелейших финансово-экономических условиях? Как известно, очень спокойное место - болото, еще более спокойное - кладбище.

Неужели мы хотим этого для флагмана нашей культуры?

Как и каждый человек, оказавшийся в ситуации, подобной моей, я мучительно размышляю над всем, что мною пережито и сделано за годы, что я работаю в органах власти. Да, была и неопытность, и излишняя горячность, были и ошибки, но в целом мне не стыдно смотреть людям в глаза. Во всем, что я делала и делаю, не было и нет личной корысти. Кстати, в отличие от подписавших обращение, у меня нет никаких званий и правительственных наград даже нашего республиканского уровня. Может быть, потому, что я всегда была и остаюсь не очень удобным человеком? Я всегда поддерживала и буду поддерживать талантливую молодежь, истинное стремление к знаниям и творчеству, стояла и буду стоять на позициях честности и порядочности, уважения к закону. И уже совсем смешно говорить о том, что мои действия ведут к напряженности в межнациональных отношениях. Уж кому-кому, а лидерам Конгресса бурятского народа или республиканского отделения партии Жириновского АДПР, а каждый более или менее

ориентированный в политической жизни Бурятии знает их позиции, не стоило бы, что называется, перекаладывать с больной головы на здоровую.

Что касается концепции развития культуры республики в рыночных условиях, то она есть. Главный смысл ее заключается в том, чтобы адресно обеспечить государственную поддержку прежде всего тем творческим коллективам, которые ищут и стремятся к новым достижениям, поддерживать талантливую молодежь, переходить к новым условиям организации и оплаты труда, сохранить наши культурные ценности в музеях, библиотеках, памятниках и, конечно, в людях. Можно говорить об этом много и подробно, но это - предмет уже другого разговора. Я верю, что каким бы ни было руководство республики после выборов, кто бы ни стал руководить культурой, эта единственно разумная государственная линия по отношению к культуре сохранится. И если это будет так, есть гарантия, что культуре Бурятии гибель не угрожает, в том числе и Бурятскому государственному академическому театру оперы и балета.



Нуралсаалы номуудыг, жэшээлбэл, "Монгол-буряадай үзэгдэл", "Улаан одон", "Манай ороной ан", "Халуун ороной амгалан тухай", "Эхин классуудай бодолгын ном" гэхэ мэтыг бэшэһэн юм. Тинхэдээ гэдэ номууд соогоо оорынгоо зохиёһон расказуудыг, арадай аман

"ДҮХЭРИГЭЙМНАЙ" ЛИТЭ



зохеол олоор оруудат байгаа. Чойжил-Ахама Базарон багша байхаана гадуур, бэлхитэй уран зохеолшо байһан гэһишэ. Тэрэнэй бэшэһэн "Хартанан", "Тарган" гэхэ мэтыг үжэгүүдыг 20-ёод, 30-аад онуудта хүдоогэй хүн зон яһала хараһан байха. Мүнгэрэ арад зонойнгоо дунда олонинтын ехэ хүдэмэри ябууһан юм.

1823 он. "Хорини арбан нэгэн эсэгийн уг нзагууран туужа" гэхэн түүхэ домогой автор Вандан Юмсунов 1823 ондо Агада түрэн юм. Тэрэ гэхээр 175 жэл үнгэрбэ. Тэрэнэй эсэгэ Унуутан Юмсуи хүбүүнэйнгэ бага байхада. Хэжэнгэ зоожэ ерэн намтартай Тингэжэ Вандан хүбүүн бүри эдир залуу байхадаа, Худанда байһан англи миссионерүүдэй хургууланда ороһон, тэндэ тоо бодолгодо хураһан, лата, грек, ород, англи, хуушан монгол, түбэд хэлэнүүдыг үлгэлһэн байна. хургуулиа дүүргэд, тэрэ Хорини Степной дүүмын бэшээшээр томилогдоһон байгаа. Удаань тэрэ сагаан отогтой гуаваагаар, шүүдэнээр хүнгагдһан юм. Хорини түүхэ бэшэгшэ Вандан Юмсунов хадаа дээрэ нэрлэгдэһэн туужаһаа гадуур, "Тэдэ агуухэдээдэ эзэн император, одоо сагта амгалангаар айладагша хоёрдугаар Александр Николаевичай гурбадахн хүбүүн - князь Алексей Александровичай Байгалай үмэнэхи областни нотгауудар задаран гэгээрүдэһэн баясхалагта сагай ушарта зориулан дурасхаал тэмдэг", "II эсэгийн Хорини ахалагша тайшаа, гавна родоначалыни Цэдэб Бадмын болон зүүн хуасай отогтой гуваа шүүдэнгэ Цэдэн-Доржо Аюушан-эдэ хоерон 1876 ондо Санкт-Петербургинислэх хото аяншага тухай", "Эрээдэй эзэн богдо хаан эрбэд соохор морингой гэхэн зохеолнуудыг бэшэһэн гэхэ. Мүн тэрэ оршуула хэдн байгаа.

1878 он. Буряад арадай урданай гэгээл эрхим багшанаран нэгэн Чойжил-Ахама Базарон энэ жэлдэ түрэн юм. Тэрэ 1897 ондо Эрхүүгэй багшанарай семинарида хуража байтараа, хургуулиа орхёод, Агын училищид багшалжа эхилэһэн байна. Тэрэ түрэл арадаа гэгээрүдэһэн хэрэгтэ наһанайнгаа дүшэн жэлме зориулаа. Тинхэдээ Агын хургуулинуудта, Шэтын багшанарай семинарида, Агын багшанаран училищид хүдлоо. 1937 ондо Чойжил-Ахама Базарон 59 наһатайдаа хардалга гүрдэлгэдэ орожо, түрмын оёорто буудуулжа, наһа бараа. Теэд тэрэнэй наһан соогоо хэһэн хүдэмэри арад зоной дунда мартагдахагүй. Арадай багша олон тоото

1888 он. Энэ жэлдэ буряад арадай эрхим хүбүүдэй нэгэн Эрдэнэ Батухан (Никита Федорович Бутуханов) Эрхүүгэй губернии Тараса хуурида түрэн байна. Тэрэ хорин наһатайдаа Эрхүүгэй багшанарай семинарида ороо. Тэндэ хуража байхадаа, Эрдэнэ Батухан демократ үзэл бодолгой болоһон байна. Семинарингаа хүүдээр түрэл нотгагта багшалжа байтараа, үзэл бодолонгоо талаар "найдальнид" тоологдожо, Эрхүүгэй губернидэ сүлдэһэн юм. Байгалай зүүн бэсдэ ерэд ябажа байтараа, Эрдэнэ Батухан Цыбен Жамцаранотой уулзажа, хамтадаа Монгол орон руу ошоо һэн. Тингэжэ Эрдэнэ Батухан Монгол орондо багшалжа эхилэ. 1920 ондо тэрэ Монголын хубисхалай наман секретаряар хунигадаа. Хүрнэ орондомнай арадай хубисхалай илаһанай хүүдээр Эрдэнэ Батухан харн гүрнүүдэй хэрэгүүдыг эрхилхэ м н и с т е р с т в ы н оршуулагшаар, нуралсаалы талаар зүбшэгдөөд, Эрдэмэй хүрээлэнгэ хүдэмэригшөөр хүдлоо. Мүн тэрэ Монголой Эрдэм нуралсаалы министртын түрүүшын министрээр табан жэлэй туршада ажаллаһан юм.

1823 он. Зуун далаан табан жэлэй саада тээ Түгэдээр Тобын Агын буряадуудай ахалагша занһан болобо. Тэрэ жэлдэ Агын буряадууд 1800 эрэ амин гэжэ тоологдобо.

1848 он. Хорини Степной дүүмэ галда нагаагдаба.

1858 он. Энэ жэлэн тоо тоололгоор Алагай Хоридо 19830 эрэдүүшэ, Агын Хоридо 12884 эрэ дүүшэ тоологдоһон байна.

1863 он. Зуун гушан табан жэлэй саада тээ Агын ахалагша тайшаа Түгэдээр Тобын "Хорини болон Агын буряадуудай урда сагай түүхэ" гэхэн угай бэшэгэй домог бэшэһэн байна.

1868 он. Зуун гушан жэлэй саада тээ Сэлэнгийн ахалагша тайшаа Дамба-Жалсан Ломбо-Цэрэнов "Сэлэнгийн монгол-буряадуудай түүхэ" бэшэ.

1878 он. Энэ жэлдэ Байгал шадархи газар дээрэ 114 хурагшадтай 8 училищид тоологдог байгаа.

1888 он. Тэрэ жэлэй тоо бүрндхөлөөр Эрхүүгэй губернии буряадуудай дунда 134 хурагшадтай 10 хургуулан хүдэлдэг байба.

ТОБШО МҮРНҮҮДЭЭР

XVIII үбэлэй Олимпинин наадануудай түрүүшын алтан медаль Россин суглуулагдамаал командын гэшүүн, саншан Ольга Данилова абаа.

Азербайджанда президентын зарлигаар бүхы казино болон хүшини клубууд хаагдахань.



Энэ фото-зураг дээрэ томо бахануудан нэгыг харанат. Тус бахын нэгнүүрын 3 килограмм, утань 40 сангметр.



Венесуэлдэ аяар 740 демфин Карибска далайн эригдэ гаража үхэбэд.

Январь соо Кени гүрэндэ ехээр аадарлажа, үер болобо. Эндэ 90 хүн наһа бараа.

Япон гүрэнэй томо хүнүүдэй 50 процентнь июндодоо шэл зүүдэг байна.

Казань хотодо ажаһуудаг 80 наһатай нэгэ хүгшэн 9-дэхи дабхар дээрэнхэ унаад, гэмэлтэбгүй. Ганса хүлдөө модо оруулаад, үлэб.

Татарстанай Кукморска дунда хургуулини табадахн классай хоёр хурагшадта петарда нааданхай ами наһыень абараа. Тэдэ хоёр санаар урилдаанда хабаадахадаа, түрөөр ерэхын тула ой соотуур гараха гэжэ шиидэһэн байгаа. Ой соо хүрэг цоно тэдэниг "угтан абаа". Тинхэдэнь хүбүүдэй петарда шэдээд, тэрэнэй тэһэрхэдэ, арьяатад айһандаа тэрьелшээбэд.

Нэгэ хотгуу тюменец ехэ хүнүүдыг таалахаар бэлэн ябаа ха. Хэньше харгыдань уулазабайгүй. Гансал нэгэ нохой дайралдаа. Теэд нохой таалахаяа наһахадань, тэрэнэ гарыень хазажархёо.

Январини 9-дэ Америкын Мэн штатта мундэр ехэ хүсэтэйгөөр оробо. 600 мянган зон зайн галгүй үлэһэн байна.



АБАРГА БҮХЭШҮҮН БАЙХАА ДАА!

Абарга бүхэ хүсэтэй хүнүүднай ямаршыг сагта дэлхэй дээрэ байгаа. Буханшыг шаагаад аладаг, морнойшыг таха нугалдаг хүнүүд ажаһуугаа һэн.

Мүнөө үеын абарга бүхэнүүдэй нэгэн Сергей Гриднев болон. Сергей нэгэ гар дээрээ 3 мянга дахин бэсэ татаа. Харин турник дээрэ 802 дахин бэсэ үргэн эрьелдээ. Мүн 16 кг шэгнүүрэй гиригше таһалдангүй 7 мянга 10 дахин үргөө юм. Тэрэ ТУ-154 түхэлэй самолет шэрээд, хууриһаань хэдэн метр зайда хүдэлгэһэн байна. Сергей Гриднев 8 минута 50 секунда соо 16 килограммай гиригше 222 дахин үргэжэрхёо.

Янис Чибисовы мүн ас абарга хүсэтэй хүн гэхэдэ, алдуу болохогүй. Янисай зузаан гэгшын (хуудаһыень таһа татадаг) календарь баряад шуулажархихада хэн гайхахагүйб. Бэрхэ дарханан шэниг гартаа хадааһа бариха, гоё гэгшын "заңилаа, угаалза" хэжэрхихэдэнь баһал гайхамаар.

ТҮҮХЭТЭ ФИЛЬМУУД ҮНЭТЭЙХЭН

Һаяхан Россин түб можонуудай хүнүүдхээ асуула үнгэргэдэбэ. "Амар түхэлэй уран һайханын фильм хараха дуратайбта "Хаана бууагагдһан фильм танда һайшаа гданаб?" Эдэ асуудалнуудта һонирхолтой харюунууд үгтөө.

Асуудалда харюусаһан хүнүүдэй 20,9 процентнь түүхэтэ фильмдэ дуратай байшоо. 19,7 процентнь мелодрамануудта гон ехээр дуратай байһанаа мэдүүлээ. Харин 19,5 процентнь комеди харадаг байна. Боевик болон детективүүдыг тус тустаа 11,6 процент хүнүүд хаража амарлаага мэдүүлээ. Уршагта фильмүүдгэ 7,2 процент хүнүүд дуратай. Мүн оройдоол 1,9 процент хүнүүд эротическа фильмүүдыг хараха дуратай байна.

Хүнүүдэй 57,6 процент Эсэгэ оройонгоо фильмүүдыг, 21,8 процентнь харн гүрэнэй фильмүүдыг, 4,8 процентнь гүрэнүүдэн хамта буулгаһан фильмүүдыг хаража амарна бишуу.

ГАНСАЛ МОСКВАДА

Үнгэрһэн жэлдэ Москва соо 7133 томо ба 62080 бага автомобильна аваринууд болоо. Эндэ 925 хүн, тэрэ тоодо 35 үхибүүд наһа бараа, 7664 хүн, тэрэ тоодо 932 үхибүүд шархатаһан байна. Янза бүрийн эбдэлгэ хэһэнэйнгэ түлөө 3 миллион 964 437 жолоошон, 1 миллион 196095 ябаган хүн хэһээгдээ һэн.

21043 жолоошон жолоодохо эрхэһээ үни удаанаар хаһагдаа. 6149 автомобиль хулуутгаа. Түбэй сонинһоо Борис Балданов оршуулба.

ҮНГЭ БҮХЭН УДХАТАЙ

Үһэнэйнгөө үнгэ тухай һанааг үзыт...

Хайшангээд гоё һайханаар хубсалхаб гэхэн бодолгодо хэн абтахагүйб? Ямар үнгэ нюуртам эгээл таатайб гэжэ ямар эхэнэргэ гэрэлэй урда эрьелдэнгүй гээшэб? һая абһан плати үһэнэйм болон нюдэгдэйм, хуушарһан туфлидам тааруу гү, али угы гү гэжэ ямар хүн бодожо үзэнгүй гээшэб даа?

Үнгэ гээшэмнай бидэнэр тухай олон юмэ хэлэдэг. Хүн бүхэнэй уураг тархиин таһаг бүхы тэрэ үнгэдэ өөрынхсэрээ харюусана гэжэ эрдэмтэд үншэй ажагһан байна. Жэһээнь, уураг тархиин хальһан хамгаалгын үүргэ дүүргэдэг. Гадна хальһан ногоон үнгэдэ мэдэрэлтэй. Заһнарай уураг тархи улаан үнгэдэ дуратай. Тэрэнэй (уураг тархиин) хахад жүхэ үнгэдэ мэдэрэлтэй.

Хубсаһа хунарай үнгэ ганса тойроог байһан зондо бэшэ, харин өөһэдгэмнайшыг нүлөөлнэ гэлсэдэг. Манай бэе ямар үнгэдэ дуратайб, тэрэнэй нүлөөлгэ ехэ хүсэтэй гэжэ эрдэмтэд баталан хэлсэдэг. Сагаан. Энэ үнгэ хүнише залуу, сэбэр, нялха парай үхибүүндэл цэги болгодог. Танаар һонирхоһон эрэ хүндэ энэ үнгэ дуунише тухай хэлсэдгүй. Эһэнһээ гадуур, саб сагаан блузка нюурай дутуу дундануудыг тусгаар тэмдэглэнэ.

Ногоон. Номгон, налгай. Ногоон үнгэ шуһанай гараса доошоуулдаг (бага болгодог), һудалай сохигдол аалигдхана. Ногоон үнгэ харахадаа, заал һаа хүн номгордог. Харин майн набша ногоон үнгэ наһатайшыг һаа, хүнэй нюдэндэ хүхиюутэй, залуугаар харуулдаг. Улаан. Энэ үнгэ сэдхэл сүлөөлдэг, шуһа һудана түргөөр ябуулдаг. Хүхэ. Бэе һамааруулдаг. Хүхэ үнгэтэй хубсаһа үмдэхэдөө, хүн сэхэн ухаатай ба бодолгото болоһон шэнигээр харгаддаг. Ягаан хүхэ. "Хаана энэ үнгэ эхилнэб, тэндэ ямаршыг дуран дүүрэдэг", - гэжэ француз жеканууд хэлэдэг. Ягаан. Эхэнэрнүүд энэ үнгэ ехэ хүндэлдэг. Ягаан үнгэ бүһэтэй шүүмыг аалируулдаг, эрэлхэг зэригын ханадаг. Тингэбэшыг зарим ушарта түрмэ түшэгэй доосо талын энэ үнгөөр шэрдэдэг. Тэрэ арестантнуудай хүрөөнь гарадаг. Хара. Кристиан Диор өөрөө ажагһана: "Эгээл сэдхэл хүдэлгэмэ үнгэ". Ухаатай зон энэ үнгэдэ дуратай байдаг. "Комсомольская правда" сонинһоо БГУ-гай IV-дэхи курсынь оюутан Дулма Гомбоева буряадшалба.

ДБМЬЖИШМАЕВ



АРИГУУНТАНАЙ ҮРИ НАДАНАД



(Түгэхсэд, Эхингийн февралын 5 - най дугарта).

ЛАМАНСЫН АРИГУУНАЙ ДҮРБЭДЭХИ ХҮБҮҮН БҮҮБЭЙ

Жамьян Балданжабон багшамнан "Бүргэд" гэж ном соогоо Аригуун Бүүбэйн уршагта явдалууд тухай, тэрээр эхэн мэргэн ухаан бодол, явдал, ажлаид, хүн зоной хоорондох харилсаан тухай тон дээд хэмжээнд бэшижэ шадахан гэшэ. Тэрэ гэр бүлэ, үхибүүд тухайн тогтожо бишээгүй. Гансал нэгэ хүбүүгэн, мүн Булар гэжэ намгай хэн хэ гэжэ ном сооноон мэдэнэди.

Аригуун Бүүбэнтэн Хойто-Агаа урагшаа зоож гараад, нэгэ хэды сагта Гулмасаанда нотагжажа хуулан гэжэ. Нүүдэнэ Жабараатаар урагшаа гараад, Хара-Нуур шадар, нүүдэнэ голой урда бэсэд тогтожо, ажана тэнюун ажагуулан байна. Аригуун Бүүбэнтэн түрэлхидэй хөөрөөнөө бодомлоодо, тухайлбарьяар, 1867 оной үеэр, Сэндэмэ басаганангаа юэтэнхэн байхаад, урагшаа Уйрэнгэ-Хуандай руу гэр бүлэтэеэ зоож ошонон байна.

Аригуунтанай түрэлхидэй хөөрөөгөөр, Дэмбэрэлэй Шараб гэжэ хүн хадаа Аригуун Бүүбэйн басаганай гаргахан хүбүүн, Монголой Сагаан-Обоо, Эрээн-Саба нотагуудга ная болотор ажагуулан байха юм. Шарабай түрэлхэн басаган Алтан-Сэсэг гэшэ ород хэлэ бэшигэйн багна болонхой, мүнөө Эрээн-Сабада ажагуудаг ха.

Аригуун Бүүбэйн түрэлхэн басаган Сэндэмэ гэшэ Барадин гэжэ хүндэ хадамта гарахан байгаа. Барадинтан Бабуу, Базаржаб гэжэ хүбүүдэй байгаа. Бабуутан эхэ басаган Удбылаа гэшэ Бооржо хотодо, Дмитрийн хүбүүшинь Согто-Хангада гэр бүлөөрөө ажагуунд. Тинхэдэ Барадин (Бадюунай) Базаржабтан хоер үхибүүдэй байгаа. Эхэ басаган Намсамаань багша болоод, Согто-Хангадаа багшалжа ябатарая, наба бараа лэн. Түрэлхэн хүбүүшинь-Шараб-Нимбу Базаржапов гэр бүлөөрөө Ага тосхондо ажагууна. Базаржабай Жигэрэн гэжэ 1932 ондо түрэлхэн хүбүүшинь физикын багна болоод, нотагтаа Калнинска област, зоож тошонон юм, мүнөө тэндээ ажагуудаг.

Барадин Бабуу Базаржаб хоер гэр бүлэтэеэ, Сэндэмэ гэжэ эрэн байнада Тинхэдэдэ хоер 1937 ондо болоһон хардамтаа дайралдажа, гэмгүй зон аад, тушаалга шахан юм. Бүүбэйн Сэндэмэ басаган үндэр наһатай болоһоншы наа, нооргоо бусаад, 1944 ондо 86 наһатайдаа Уйрэнгэдэ наһа барахан байха юм.

Аригуунтанай үри надаһад энэ уг гарбалайнгаа дурсалганууды уршаг, угтайнгаа бэнгэтэ нэмэри болгодо, дутуу бэшигдэлиень бусадажа, бага-сага мэдэхэ аригтанууд тухайнгаа бэнгээр дуулгаха аабза гэжэ хэр найдаха байна.

Ламансын Аригуунанай дүрбэдэхи хүбүүн Аюуша тухай

бэшэхэдээ, Шэмээди Бунд басаганһаа 1926 ондо Абида хүбүүн түрөө гэжэ бэшидэ, саашань тэрэн тухай юушы хэлэнгүй гарашан байһаб, тэрээнээ хүсэдүүлэхэми.

АЮШЫН АБИДА

ТУХАЙ

Аюшнев Абида Аригунович 1926 оной бар жэлэй мартын 3-да Зүүн-Ноогтэ гэжэ газарта түрэлхэн

түүхэтэй хүн. Абиндэн 10 наһатай ябахата, Бунд эжын наһа барахан байха юм. Эндэхээ хүбүүн үншэржэ эхилээ. Тингээшы наань, Балсан абгайн, Жалсаб хуряахайн Янжина абгайтаны тэдхэлсэжэ, харалсажа эхилээ. Нургуулида орожо, 4 класс дүүргэдэ, Абида нүүдэнтэ ошожо нураа. 1943 оной ноябрийн 18-да 7-дохн класс дүүргэнгүйгөөр сэргэй албанда мордоо ха юм. Сэндэмэ абгайн, наһа барахангаа урда хэлэһэн гэхэ: "Ши, Абида, Аригуунанай Аюушын иэрэ нэрлүүлжэ ябаха еһотой хүнши Тинхэ тула паспорт дээрээ Аюшнев-Абида Аригунович гэжэ бэшидээд, бүхы наһан соогоо нарин нягтаар сахйжа ябаха еһотой хүнши. Ойлого гүш?" "Ойлогооб, абгай", - гэжэ тангаригаад, тэрэ мүнөөни мүнөө болотор "Аюшнев Абида Аригунович" зандаханаа, холо ойрын нотагуудай арад зоной дунда бүри эи, мэдээжэ, хүндэтэй хүнийн болонхой юм. Тэрээниен хаанашье ябахадань танихагүй хүн гэжэ оройдоо байхагүй, булта танил, тондтын хүн болоһон юм.

Абида Аригунович Аюшнев дайн сэргэтэ хабаадажа, Эхэ ороноо дайсаднаа эрлэхгээр хамгаалалсаа, оло дахин шархатажа, шунаяа адхажа ябашье наа, отол эрхмүүдэн дэргэдэ ябаад, "Дайшалхы габьяагай түлөө", "Шэн зоригтой түлөө" медальнуудтай, 1950 оной майн 20-до түрэлхэн нотагаа бусажа ерэнэн юм. Нотагаа бусаад, тэрэнэй хээгүй ажал гэжэ байгаагүй, Сомоной зүблээдэй бэшишэ, таряан ажалан бригадануудай учетчик, хондиде отодо оруулдаг осеменатор, нургуулин интернадай кладовщик, үхэрэй бригадын бригадирай орлогшо, тракторист, таряанай бригадын эдэ шагнагна гээд ээ, хургаа даража хэлэхэ болоо наа, бараданагүй байха.

Тэрэ 1986 ондо наһанайнгаа хүндэтэ амаралтада гараад, гэр бүлэтэеэ газаахи ажалаа жөншдгүйхэн хээд, яһаа найханаар ажагуудаг юм. Арминн хүүлээр Дыжидма Гончиконатай айл бүлэ боложо түбинөөд, 1959 ондо Борлоон гэжэ нэрээ нэрлүүлжэ, уг гарбалаа дамжуулха хүбүүтэй болоо хэн. Хүбүүшинь профер болоод, арминн албада ябатарая, тодорто дайрагдажа, үрөөһэн хүлоо тайруулаад, нэгдэхэ группинь инвалд болоод, гэртээ бусажа ерэнэн юм. Тэрэ минл нуужа, сагаа хайша хэргэ үнгрэгдэггүй, гаргаа эхэ дүйтэй дархан болонхой, хүн зондо хэрэгтэй эдэб юмэнүүдые ураг гоёр бүтээжэ хуудаг.

Дайнай ба ажалай ветеран Аюушев Абида Аригунович нотагайнгаа үбгэд хүгшэдэй дунда хүндэтэй. Уе-үе болоод ээ, тэрээниен нургуулин үхибүүд урижа абаашаад, дайн сэргэтэ ябанан тухайн хөөрүүлжэ байдаг. Сэргэй илалтын һайндэрнүүдтэ Абида Аригуновичай нэрэ дээрэ бэшигдэһэн амаршалгын бэшигүүдые дайшалхы нүхэдэнь эльгээжэл байдаг.

Д.Р.ЦЫРЕНЖАПОВ, штатнабэшэ корреспондент, Д.Гомбоевой нэрэгэ шангай лауреат.

Энэ гаршаг уншахадаа, Зэдын голһоо - Зэдэ, Захааминһаа ондоо тээхи зон ойлгохошьегүй байха. Тайлбарилхада, Захааминнай хамниган угтай гэгдэдэг Мэлэ-Борто, Сагаан-Морин, Сагаан-Нуга, Улан-Хамни, Зэдын аймагай Армаг, Удалха гэхэ мэтэ нотагуудай зон буга, хандагайн элдэмэл арһые "улһан" гэжэ нэрлэдэг юм. Үхэрэй гү, али адуунай арһанда орходоо улһан тон зөөлэн, урин, норохо, хатахадаа гордойсогүй шанартай юм. Турагай арһан элдэхэдэ, түргэн зөөлөрдэг, эдэе оросотой. Харин "даана" гэшэнь ород үгэ байһан бололтой.

Уни холо сагта, 15-20 үеын саана, Орос гүрэнэй түгэс эрхэтэ элшэн сайд, үндэр түрэлтэ, гүн Савва Рагузинскийн ябууд дуугарһан энэ үгэ Байгалай баруун-урда үзүүрээр - Хамар дабаанай, Хонгор уулын харьдаг үндэр шэлэнүүдэй урда үбэр талаар агнуурьяар ажамидаржа ябадаг "тэнүүл түнгүүс" хамнигадта, тэдээнээр хаяа хаджаа хууһан, худхаралданан үни холын түрэл садан буряадуудта еһотойл домог боложо үгэһэн соёрхол, хайра байгаа юм.

1727 оной зунай хүүлһарын - августын хуушаар Хяагта хууриһаа (тиихэдэ үшөө

хотын зиндаагүй байгаа) хараанай газарта, Бүрэн голой эрье дээрэ, нэгэ талаһаа - Орос, нүгөө талаһаа Манжа-Хитад (Монгол орон бүридэлдэнэ ородог нэн) гүрэнэй хоорондох хилэ хайша тогтоолгын хэлсэн баталагдажа, эхэ баяр еһолол, найрнаадан болоһон байгаа. Орос гүрэнэй түлөөлэгшэды Балкандахи Иллирин хизарай тайжа, олон тоото орден, хайрануудай кавалер, бүрин түгэс эрхэтэ элшэн сайд Савва Рагузинский Манжа-Хитад гүрэнэй түлөөлэгшэды Халха Монголой зүүнталын аймагы захирагша ваан сэсэн хаан, Сэрэн, Сайн ноён хан Санжа-Нима ваан гэгшэд толгойһон байгаа. Амар мүнүнһөө захалаад, баруун таладаа Алтайн уула үнгэрсэ, Шабагын дабаан хүртээр гэхэгү, Баруун Монголой Зүүнгарын хунтайжын газар нотаг хүртээр дүрбэ мянга гаран модондо хилэ хайша татагдаа.

Оросой Баатар сагаан хаанашье - нэгдэхэ Петрои "шэнгээхэ" газарын эхэ, Сибириен нэгэ гараад, зүүлжээ гадаада далайда хүрөө. Газар эхэ, зам ута, тедсэрэг үсөөн. Юрэнхүүдөө, Байгал шадар арай шамайл 10-аад мянган ородууд тоолодоно. Хитадууд гэшэ хэдэн сая сэрег табихадаа, ядахагүй "Баруун Монголой, доторойнгоо бунгалгаашадтай тэмсэжэ байһан муу амин дээрэнь Богдохантай хилын хэлсээ баталжа абаха хэрэгтэй".

Тимһэнээ Хяагта хуури шадар, Бүрэн голой эрьедэ болоһон хэлсэндэ эхээр маргасалдангүй, эндэхэ Зэдын урда нюргаар баруулаад, Тагна-Тувагай хойгуур хилэ хойшо гаргажа, Зүүнгарын хунтайжын нотаг хүргэхэ гэжэ хэлсэгдээ. Элһэ хээд, дээгүүрнэ 4-5 хурга хашарһа мүнгөөрдүүргэнэн боошо эдишэ абаһан ородой түлөөлэгшээр Сэлэнгын бэшэ, Зэдын урда нюргаар хилэ баруулуулха гэхэдэ, зүбшөөлөө үгөө. Байгал далайнаа холо урдуур, монголшуудай эртгүрдын тоотодо Сэлэнгэ, Зэдэ голнуудай наһанууды ехэбшэлэн абажа шадахадаа, Орос гүрэнэй түлөөлэгшээр эрхэ амжалта туйлаа. "Байгал далай манай" гэд хитад, монголшуудай эрид эгсэ байгаа наань, урдаһаань тулгах хүсэн тэрэ үедэ арадуудта байгаагүй.

Хэлсээн боложо, энайрамдалай эхэ найр наадан түгэсэбэ. Бүрин эрхэтэ элшэн сайд Савва Рагузинский 13 жэлэй туршада суг хүдэлһэн, алибаа хэрэгүүдтэ зүдхэмжэтэй оролдон занги, зайсан шүүлгэнүүдые, буряад хасагуудай засуунуудые (есаулнууд) дуудуулаа.

Эзэн хаанай хайра эхэ гэжэ мэдэнэ? Эригты, гуйгты, Эриһтнай үгэхэб, гуйһтнай хүсэлдүүлхэб, - гэжэ ноён ород, буряадаар тайнама гараба.

Хэн хүн хэргэм зэргэдэ дуратай, хэн хүн шагнал хайра, эд бараа, алта мүнгэ эринэ.

- Харасайн харуулһаа саашанхи Зэдэ голдой долоон харуулай зайһан, шүүлгэнэр байна гү? - гэжэ элшэн сайд хандана.

- Байна, байна.

- Түнхэн зайһан Ломбосэрэн Түртын, танай гуйлга?

- Эзэнэй хурегһөө хонгор азарга (донской үүлгэрэй байһан ха) зуун адуутай хайрлахадаа яахабта?

- Болгохо-аа, болохо. Болголгүй яахаб... Абахаш.

- Наада хүршэшни, Байгалай баруун урда үзүүрэй хамниган угсаатанай түлөөлөгшэ Обоо Мунгалов юу эрихэ, гуйха бэлэйш?

- Намда алта мүнгэншы, адуу малшы, эд барааншы хэрэггүй даа...

Ехэл хүжюутэй хууһан ноёной хүмэдхэ буушаба, шарайн барышаба. ("Энэ тэнүүл түнгүүсэйшни толгойдо юун орооб? Зорёолхон гү, али эзэн хаанай шагнал хайрые тоонгүй, шамарлана гү? Али миил бардамлана, доромжолно гү? Шүдхэршы мэдэхэгүй, эдээнэй дотороо юу бодожо байһыень.")

эсхэмжэлһэн түсэб газар уһануудайн нэрэтэйгээр танай үзэмжэдэ табия, танай һонорто айлдаһа, - гэд хайша хайша дүрбэн аршам хабгай тэбхэр арһа эрлэн сайдай урда дэлгэбэ.

Зэдэ, Хамни, Химнэ голнуудга, Байгал далайд шудхан олон тоото гол горхонууды, хүбшэ, шэлэнүүдые, Байгал далайн зураг гүн Савва эхэ һонирхожо харана.

- Хамаг даана би ха юм даа. Эзэнэй хотодо ошожо, энэл арһан дээрэшни энэл түсэбөөршни хамаг даанатайгаар сохимолоор шаруулаад, өөрөөр эржэл-бээрээ, шадаагүй наа (эндэхээ ошоод, Римдэ элшэн сайд боложо ошохоёо мэдэһэн, тухайлһаншы байжа болоо), Эрхүүгэй провинциальна канцеляр ямар дамжуулгахаб, - гэжэ найдуулба ноёнтон. - Молодец, бэрхшэ, Обоо Мунгалов! Энэ газараа үрин үридэ, хэтын хэтэдэ эдлэжэ байгаарайт, эзэн хаанай һанжасада халюу-булга, хэрмэ-һолонгоо хэлхэ хэлсээгээр тушаажа, худалдажа байгаарайт.

Хэрэгшы дүүржэб, хариха, мордох саг болоо һаа даа. Ехэ Хамар дабаанай нэгэ халаа болохо харьдаг хүбшэдэ зайһан

Ломбосэрэнэй хонгор азарга түрүүн үхэжэ, саашаа ябажа байгараа, зүүн хойшоо Эрхүү мүрэн

УЛҮАН ДАНА



руу урдаһан нэгэ голой бур шабарта зуун адуунынь шэнгэжэ үхшоо. Тиигэжэ хонгор азаргын үхэнэй нюргыне Хонгор уулын харьдаг шэлэ, зуун адуунай шабардажа зоогдон голые Зуун мүрэн гэжэ нэрлэдэг болоһон юм.

1728 ондо хилэ хайша эсхэмжэлгын трактатда хоёр хаашуул Манжа-Хитадай Энхэ Амгалан хаанай нүгшэхэнэй һүүлээр хаан шэрээдэ хууһан Найралта түб хаан, нэгдэхэ Катеринин һүүлээр Оросой баатар сагаан хаанай шэрээ дараһан хоёрдохи Петр хаан гартабижа, хоёр гүрэнэй тамгаар батадхагдаа.

Хандагнын арһан дээрэ Хамар дабаанай шэлэ, харьдагуудые, уһа мүрэнүүд болоод, томоголнуудыень аржытар дараһан, сохимол карта асаржа, Обоо Мунгаловта барюулагдаа. Тэрэ улһан даанаар "Удалхын хамнигад хоёр зуугааджэл соо эдэнһоор агнажа байһан, ондоо хүнүүдэй ошожо агнабал, халюу булгыень, бусад олзыень буляжа абадагыень байһан гэдэг. Тиихэдээ арбаад үеын саана зрын бэрхээр имэ эрхэтэй болгоһон Обоо хишаашадаа (элшэн сайд тэрээндэ эриһэн гуйлтаһаань гадуур эзэн хаанай нэрлэхээндэ хамнигад князин хэргэм хүртөөһөн), Хамар дабаанай үбэр талын хамниган угсаатан баяр хүргэжэ байһан юм. Княз гэһэн үгые өөһэдынгөө хэлэндэ гэхэгү, али монгол маягта ороулжа, хишааша болгоһон гэжэ тухайлхаар юм.

Улһан даанада уршагыень дайралдаа. Хамнигад нотагаар (алишые үедө юм-бү мэдээ) хэжэг үбшэн һүжэржэ, гэр бүлэ сүмөөрөө хооронжо байгаа гэхэ. Тэрээнээ үйһэн түйсэ соо нарин нагнааар абажа ябанан Удалхын нэгэ айлайда хэжэг үбшэн болоходо, хүршэньрн орохоёо болёо. "Улһан даанаа абагы!" гэжэ һүүлшын хүн ооголжо ядаад, гомдохо, голхорходоо, гал руугаа түлхиһэн гэхэ. Гэрһээ хуншые газаашалхая болоо, гал гулмашы унтарана ааб даа. һүүлдэ улһан даанын хахад хуын дүршэлэн байгаа гэдэг. Тиигэбшы нэгэ хүншын Эрхүүгэй губернаторай хэрэг дансануудай архивта орожо, буулгабариен хуулбарилан абаһан, асарһан гээ.

Мүнөшые Удалхаһаа гарбалтай айлнуудай нэгэндэ тэдэ үлэгдэлнүүдынь хадагаалаатай байжа магад. Байгаа наа, Зэдын аймагай Армаг, Алцаг нотагуудтал байха. Юндэб гэхэдэ, Удалхын зоной һүүлшын хүнд бүри Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайной урда тээ энээн руу нүүһэн юм.

Иимэрхүүл даа, "улһан даанын" домог. Домог хадаа алдуутай, нэмэригшын шые байжа болохо, хүлисөөрэйт.

Хонгоодор БҮҮБЭЙН ДОНДОК (Цыренжапов)



багша бүхы хори угсаатан соо суурхалан мэргэн мэдэлшэ, ёһотойл буряад Нострадамус байһан ха юм даа. Харин Ямпил-гулваагай гурбан хүбүүд хубисхалай урда тээ Петербурган, Берлинэй, Сорбоннын дээдэ хургуулинуудыг дүүргэжэ, нилээн дээшээ гараха зонаад,

Красноярск тээшээ дарашоо нэм. Тэндэхи мединститудта конкурс дабажа бираагүйб. Тэндэ абанан сэргилтэнүүдэйнгээ саарһа абаад, танай багшанарай институттай биофакта, шалгалтагүйгөөр абтаа бэлэйб. Жэл соо биологи, хими найтар шудалаад лэ, Шэтын мединститудтай оюутан боложо

Яруунада ажаллажа суурхалан, даруу номгон зантай хүн юм нэн. Бэлиг шадабаритай хирург байгаа. Хүндэ зүрью, хатуу үгэ хэлэжэ шададаггүй, зүгөөр абьяаста ажалаараа, нигүүлэсхы найхан сэдхэлээрээ зоной зүрхэ булядаг нэн. Хожомоо А.И.Жалсараев СССР-эй Верховно Советэй депутатаар

уушханда суурхалан хүдэлдэг хүн дөөрөө долоон мянга гаран... гэжэ нүхэрни аалихан харюусана.

Хори гаран жэлэй саана угаа нонин ушар тохёолдоһон юм. Энэ хадаа худал хуурмаг ябадалыг үзэн ядадаг, сэхэсэбэр

1948 ОНОЙ сентябрийн 1-нэй үглөөгүүр.

Үсэгэдэр лэ эсэгэмни намайе Баруун-Ульдэргэ гэхөө Зүүн-Ульдэргэ асаржа, эндэхи 7 жэлэй хургуулийн 5-дахы класста хураһемни үннэйнгөө танил Чимит-Дари абгайнда буулгажархёо. Түрэнэн уурхайһаа түлхюүлшэһэн дальбараадал би мүртэй унтажашье бирангүй, үглөөнэй наранаар унтарһаа бодожо, нэмээхэн газашаа гараад, набтархан хэрэлсы дээрэ Тужа хадын араһаа наранай гэрэлтэ туяагаа сасан мүндэлхые харан хуунаб. Хонжэн. Гэнтэл тээ зүүн тээһээ "Эрбэд соохорой" прагуу найхан аялга газар дорһоо мэтээр шэхэндэмни зэдэлшэбэ. Шагнаархабаб. Зүб даа, холошые бэшэ хэншыеб хуур дээрэ хаа-яа таһалдуулан байжа наадажа хууна хаш. Хорёо дээгүүр абиран гаража, зүүн зүг руу шэглэбэб... Тэрэ хүбүүндэ дүтэлхээ зүрхэсэбэгүйб. Минил наһанай хэбэртэй, хүл нюсэгэн, үбдэг хүрэтэрөө түрнитэй үмдэтэй, гонзод гэхэн шарайтай, дальбагаршаг уралтай хүбүүхэн нюсэгэн толгойгоо хоёр тээшэнь үлэ мэдэг хэлтэл-зүүлэн, консервын бааһаар, мориной хилгааһаар хэһэн хуур дээрээ нимэ гоё аялга гарган хуубал даа...

Ингэжэл түрүүшынхээ Аюуржана Раднаевые харанһон Би тиихэдэ хажуудань ошонгүй, хорёогой забһараар шагаан хуугаа бэлэйб. Атаархамаар. Уданшьегүй танилсаа нэн бээбди. Наадажа эхилэбди. Гурбадахы нүхэрнай Ким Цыденов болоо...

БАГА БАЛШАР наһанайнгаа энээхэн үзэгдэлөөр бүхы Буряад орон соогоо мэдээжэ болоһон хирург, эрдэмэй кандидат Аюур Базарович Раднаев тухай хөөрөөгөө эхилэбэ гээшэб. Эсэгэнь баруун фронтһоо үрөөһэн хүлтэй бусанан. Нютагтаа хамтын байдал тогтоолоһон шударгышуулай нэгэн байгаа. Тэбхэр хара шарайтай, буржагар үһэтэй хүдэр томо бэтэй хүн юм нэн. Дайһаа бусаад ондоо тээ түбхинэбэшье, хүбүүн басаган хоёрго хаягүй, хүл дээрээ бодоторнь туһалжа, дэмжэжэ ябаа. Дарижаб эжын бүхы наһаараа колхозойнгоо малшанаар ажаллаа. Сэбэрхэн сагаан, зөөлөхөнөөр энэбхил-хэн шарайтай, даруу номгон зантай хэһэтэй юм нэн даа.

Аюур эсэгыншые, эхыншые талаар уг найтай хүн. Хэн нэгэнийнгээ ноёдой хараал шэрээлдэ дайрагдабал: "Муушые наа - Молонтонойш, янданшые наа - Ямпилтанайш", - гэжэ нагасанарын хаатууддаг юм нэн гэжэ хэлсэгшэ. Нээрэшые, Молон

АНДА НҮХЭРЭЙМ АЛЫГАН ДУЛААХАН

түүхын эрьесын шалтагаанаар түрэл Буряадайнгаа хүгжэлтэдэ хубитаяа оруула үйлэгүй байшоо... Эсэгынгээшые угаар Аюур омогорхохо гүйсэд эрхэтэй. Жэшээлбэл, тэрэнэй бүлэнсэр Сэнгийн Эрдэнэ мүнөө дээрээ гансаарханаал Монголой арадай уран зохёолшын нэгэ зэргэ зүүжэ ябана. Буряад хүбүүн (тэрэнээ өөрөө нюудаггүй) - гансаарханаал! Иймэл уг гарбалтай хүн юм даа Аюурни.

"Ульдэргын гурбан" гэжэ нэрлүүлһэн бэлигтэй уран зохёолшо Ким Цыденов, Аюур Раднаев бидэ гурбан ёһотооршые нүхэсөөбди даа. Тээд Кимнай 1971 оной августын тэнгээр нюдээ анишоо бэлэй. Аюур бидэ хоёр хүрэшэһэн бэемень угаажа, уйлалдан байжа хубсалуулаа бэлэйбди...

Аюур Раднаев Зүүн-Ульдэргынгөө дунда хургуули 1956 ондо дүүргэбэ. Ким бидэ хоёр хойто жэлын Улаан-Үдын багшанарай дээдэ хургуулийн түүхын факультэдэй 1-дэхи курс дүүргээд ябаабди. Бага наһанһаа хойшо зунай амаралтын үедэ Хара-Хушуун, Бүтүүгэй эхин, Хоймор, нэбхүүлтэ нютагуудаар үбһэ сабиалганда ябадаг нэн бээбди. Мүнөө мэдээжэ болоһон уран зохёолшо Булат Жанчипов маанадые дахаха. Угаа оромгүй, тэршээ хүбүүн юм нэн. Зай, тиигээд лэ, гэгтэ мэдэн гэхэймнай Аюур нүхэрнай үгы болошобо. Хайшаашье талииһыень мэдэхэ хүн байхагүй.

Бидэ үбһэнһөө гараад, Улаан-Үдээ нуралсалдаа ерээбди. Аюуртаяа золгошобди. Нонирхобди.

- Битнай биофакта орооб, - гэжэ тэрэ дарууханаар энэбхил-хэн хэлэбэ. Жэл үнгэрбэ. Ким бидэ хоёр зунайнгаа амаралтада колхоздоо хирпинсэ "сохёод", яһала мүнэгтэйхэнүүд институтта ерээбди. Аюур нүхэрнай үгы. Дахяад лэ нонирхобди.

- Раднаев гү? Тэрэтнай гэр хуудалай талаар нуралсалаа үргэлжэлүүлжэ шадахагүйб гээд, документнүүдээ абаад ябаа, - гэхэн харюу абаа бэлэйбди...

Уданшьегүй нүхэрнай Шэтын мединститудта абтаа гэхэн нураг дуудлаа нэн. Нүүдэ мэдэхэдэмнай, Аюур эмшэн болохо гэхэн зорилго балшар бага наһанһаа хойшо урда табигһан байшоо. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэ үедэ энэ мэргэжэл имагтал эмэгтэйшүүлэй харьяанай гэлсэдэг саг байгаа. Гайхалдаа бэлэйбди.

- Битнай 1956 оной июлийн нүүл багаар таанадһаа зугаадаа,



шаддаб, - гэжэ хойто зунинь Аюурнай маанадтаа хөөрөө нэн. Нэгэтэ кафедрые даагша Михаил Олзоевич Петушинов А. Раднаевые дуудаад:

"Ёһотойл уран гартай байнат заатагүй хирургын мэргэжэл шэлэхэ ёһотойт" ...

- Таниие институттай столярка соо дархална гэжэ дуулааб. Юу хэнэбта? - гэжэ нонирхобо.

- Колхознай ахиршаг байдалтай, тиимэһээ гэртэ-хинһээ мүртэй тэдхэмжэ абанагүйб. Хоолойгоо тэжээхын тула дарха хэнэбди даа, - гэжэ Аюур харюусаба.

- Таниие уран дархан гэжэ суг хүдэлдэг хүнүүдшин магтана. Ажалаа харуула гүш?

- Болоно бээ.

Петушинов үглөөдэрын Аюурай хайрсаг хабсаргажа байхые хараад:

- Ёһотойл уран гартай хүбүүн байнат. Та заатагүй хирургын мэргэжэл шэлэхэ ёһотойт, - гэжэ захяа бэлэй...

Хуби заяанай эрьесэ нонин даа. А. Раднаев 1963 ондо дээдэ хургуулияа амжалтатайгаар түгэсхөөд, Буряад ороноо бусаба. Хайшаа, хаана элыгэхэ юм даа гэхэн сэдхэлэй хумиралтай хүбүүн республикын элүүрые хамгаалгын министрэй кабинетэй үүдэ тоншон оробо. Урданайн танил, багшан М. О. Петушинов энэбхилэн угтажа байбал даа.

- Нананаб, нананаб шамайе. Уран гартайш. Шамайе холо табихагүйб. Республиканска больницада хирургын тушаалда томилноб, - гэжэ министр шиндэнгээр хэлээд, тэндэхи ахамад хирург А. И. Жалсараевта тэрэл зуураа хонхобобо.

Андрей Иннокентьевич Жалсараев арбаад жэлдэ

хунгагдаа бэлэй. Ингэжэл Аюур Раднаев нимэ бэрхэ хүнэй шаби болохо заяатай байшоо.

Уданшьегүй багшынгаа хиналта дор операц хэжэ эхилээ.

- Нүхэршин холо ошохо хүн. Анханһаа хирург болохо табисууртай, - гэжэ А. И. Жалсараев намда хэлээ агша нэн. Аюур Раднаев эндэ хүдэлхэ хугасаадаа хүнэй хото, хоолойдо 70 гаран операц амжалтатайгаар хэжэ шадаа. Зүгөөр анханһаа хамаг юмэндэ ухамайлан шэнжэлхы ёһоор хандадаг зантай хүн нэн тула тэрэ нютаг оронойнгоо элүүрые хамгаалгын гол шэглэлнүүдэй алиндань хубитаяа зорюулан оруулбал дээрэб гэхэн бодолдо ходол абтадаг болобо.

Жэлһээ жэлдэ доошол-хогүй, харин бүри нүжэрхээ забдан уушханай элдэб үбшэн Аюур Раднаевтай ханаа зобоожо эхилэб. Энээн тухайгаа А. И. Жалсараевта сэхэ руунь хэлэжэ, - уушха аргалалгын отделенидэ орохо хүсэлөө мэдүүлбэ.

Багшань хорёогүй, харин дэмжээ нэн. Тиигэжэ А. Раднаев өөрынгөө онсо мэргэжэл шэлэһэн юм.

Хирург бүхэн өөрын маягтай гэхэгү, алидүртэй байдаг. Аюур Базарович "зоёлхэн", хүнгэн гараараа бусадһаа илгардаг "Аюурта отолуулан хүн нохойдол түргэн эдэгдэг", - гэжэ нүхэдэйн нэгэнтэ бэшэ шоглон зугаалхы дуулагдаһан байна. Элүүрые хамгаалгада хабаатай ном судар шудалхаа гадуур өөрөөшые шэнжэлхы удхатай статьянуудые элдэб газарнуудта хойно хойноһоонь толилуужа эхилээ. Уушха аргалха асуудалнуудаар зарлагдаһан симпозиум, конференцинуудтэ урингдажа, элидхэл, мэдээсэлнүүдые хэдэг болобо. Ошоһон хото городуудыень нэрлэбэл - Благоевценск, Эрхүү, Новосибирск, Ленинград, Москва, Баку... Тиихэдэ 1986 ондо СССР-эй хирургнуудтай съездэе хабаадаа. Энэмнай манай түүхэдэ оройдоол хоёрдохи ушар юм. Урда тээнь, 1956 ондо, нимэ хуралдаанда Баргажан угтай суута хирург Э. Р. Раднаев хабаадаһан түүхэтэй юм.

Аюур Базарович 1973 ондо врачнуудай мэргэжэл дээшлүүлгын Ленинградтай институтта эрдэмэй кандидаттай диссертаци эрхимээр хамгаалжа шадаа.

- Хэды операц хэһэн хүмшн? - гэжэ асуубаб.

- Сэхыень хэлэхэдэ, тоолодоггүйб. Юрэдөө, хото хоолойдо зуугаад байха, харин

зангыень гэршэлнэ. Аюурни ханаа үнөөндэ абтанхай, намда орожо ерээб.

- Бишин министр Мадыевада үбшүүлээд ябанаб, - гэбэ. - Жэлэйнгээ тоосоо Москва руу эльгээхэдэ, уушханай үбшэн тэды процентээр доошолоо гэжэ министерство мэдээсэб. Би энээниень мэдээд, тад ондоо харюу тиишэнь ябуулархёоб. Түб хотын дарганар манай министрые нунаагаа хаш. Тиигээд лэ бишин дуудуулаад, үйлэ мааниа үзөөд ябанаб. Ушөө республикынгаа нэрэ хүндые доройтуулбаш гэжэ хараанал...

- Габьяата врачай нэрэ зэргэдэ зууршалга бэлэн болонхой нэмнай, халаба гээшэ гү? - гэжэ ханаата болобо.

- халаа, халаа. Хяраг саашаа, - гэжэ Аюурни урмагүйгөөр хэлээ бэлэй.

- Ээ, орхи саашань, Аюурые ондо болгохогүйш, - гэжэ хамганиинь, республикын габьяата врач, мэдээжэ анестезиолог Тамара Ефимовна намда энэбхилэн шэбэнээ нэн.

Мүнөө Аюуртанай басаган Лариса врач болонхой, ординатурада нурана. Эрдэм хүбүүниинь ерэхэ зун Шэтын мединститут дүүргэхэнь...

Аюур Шэтэһээ ерээд байхандаа, Дондок Улзыгуевтай дүтэ танилсажа, анда нүхэд болоһон юм. Түрэлхи уран зохёолдоо угаа дуратай, мүн философи, түүхэ шуудадаг.

- Аюур Базаровичтай ямаршы асуудалаар хөөрлэдэхэдэ, урматай, ёһотойл интеллектуал, - гэжэ мянни нүхэр тухай хирург В. Юндунов нэгэтэ омогорхон хэлээ нэн. Би харюудань:

- Врач болоогүй наа, сохом лэ эрхим хүгжэмшэн гү, али нарин гарай дархан болохо байгаа, - гэжэ хануулаа бэлэйб.

Жараад оной тэн багаар мэдээжэ композитор, Буряадай арадай инструментнуудэй оркестр байгуулагша Чингис Павлов Аюур Раднаевые бэрхэ хууршан гэжэ дуулаад, тэрэниие уриһан юм. Наадахыень шагнаад ехэтэ баясажа, нэгэдэхи хууршанай нуурида табига. Аюур хэдэн концерттэ хабаадаа. Харин үдэр бүрийн репетицидэ хабаадаха, холын харгыда ябалсаха аргагүй нэн тулаада Чингистээ хахасаха баатай болоо нэн.

Үхэр жэлдэ 60 наһая тэмдэглээд, бар жэлээ омог дорюун зандаа уттахань. Иймэл урагшаа ханаатай, найхан сэдхэлтэй хүн юм даа Буряад Республикын габьяата врач, дээдэ гарай хирург Аюуржана Базарович Раднаев.

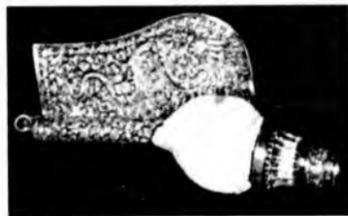
Сергей ЦЫРЕНДОРЖИЕВ, уран зохёолшо.

Музыка является неотъемлемой частью любой из мировых религий - будь то христианская, мусульманская, шаманистская-энгрианская. До какой степени она присуща буддийской, до недавнего времени было неизвестно. Что представляет из себя то или иное празднество, обряд, ритуал? Какую роль играет в них музыка, каковы её жанры, особенности, степень воздействия - эти или часть этих вопросов получила некоторое освещение на состоявшемся в историческом музее имени Хангалова общественном обсуждении "Роль духовной музыки в современном бурятском обществе", проведенном по инициативе Всебурятской ассоциации развития культуры.

В нем приняли участие служители дацана во главе Еши-Лодой Римпоче, дид-хамбо Дашииима Содномдоржиев, ламы Данзан и Жаргал; заарин-бөө С.Т.Баиров и Л.М.Хамгункеев; поэты Д.Жалсарав и В.Намсараев, композиторы А.Андреев, Ю.Ирдынеев, Н.Дамиранов; ученые академик Э.Г.Базарон, к.н. Ц.Ванчикова и Ц.Базаржапов, музыковеды



разновидности свободно висящих на раме замысловатых конфигураций или перекладине на плечах фантастических существ, металлических дисков вогнутой формы диаметром от 350 до 600 мм и более. Звук извлекается специальным молотком или колотушкой. **Дамари** - ручные барабанчики различной величины, с вложенным во внутрь свободно перемещающимися предметами, при потряхивании, которые с треском ударяясь о стенки деревянной деки и мембране из сыромятной кожи, издают характерный шум. **Хэнгэрэг** - подвешенные небольшие или установленные на раме барабаны до огромных размеров. **Биш-**



хур и ганлин, так называемые, язычковые духовые - предшественники современных гобоя и английского рожка с натуральным (нетемперированным) и очень ограниченным звуковым диапазоном. Кстати сказать, выше перечисленные инструменты так или иначе усовершенствованные, вошли в состав сегодняшнего симфонического оркестра.

В зависимости от того, в каких случаях, в каких моментах используются, инструментальные пайгырши могут выполнять функции мирного, доброго или грозного, устрашающего характера. В перечень традиционных в Бурятии дацанских инструментов следует добавить ещё два вида духовных. Это **дунгар-бурез** - морские раковины различной величины и **ухэр-бурез** - более ранний вид карнай. И дунгар, и

ухэр бурез могут издавать всего 2-3 крайне неустойчивых звука сипального значения.

В 19 веке на территории Бурятии большая часть дацанских инструментов и изготавливались тугуйскими мастерами, хотя в каждом монастыре были свои

мастера, создавшего яркие новаторские партитуры балета, оперы, ораторий, симфоний и т.д. в фундамент зарождающегося жанра. В профессиональной музыке республики они не имеют аналога.

Если предыдущие магтаалы-

ДУХОВНЫЕ ПЕСНОПЕНИЯ БУРЯТ



мастерские.

Духовные, ритуальные, улигерные, исторические и жанровые песни и причеты бытовали у бурят с давних времен. Песни о Шоно-батаре, Шилдэ-занги, Бальжин-хатан, Богдо-Гэгэне и другие продолжают звучать и сегодня. Гимн, посвященный Богдо-хану, исполняла фольклорная группа ансамбля песни и танца "Байкал", освоившая традицию горлового пения-**хөөмэй** во главе Пунсыка Бабалаева и Баттувшина в сопровождении товщура и сура. В глубокой древности зародился жанр магтаала, куда входят воспевание красот и других достоинств священных гор и местностей, достопримечательных тем, что они являются обиталищем величайших бурханов, героев эпосов, легендарных лиц, как Чингис-хан и так далее. Некоторая часть посвящена дацанам и религиозным деятелям, Магтаал Иволгинскому дацану, построенному в 1944 году неутомимым старанием верующих, был, исполнен Дани Базаровым, уроженцем Иволгинского аймака.

Усилиями С.Н.Балдаева, Е.В.Баранниковой, Н.О.Шаракшиновой, Д.Н.С.Дугарова и других ученых сбережен позитив пласт бурятских песнопений. Что же касается напевов и причетов, то будучи до недавнего времени под запретом, они были скрыты от



массы или же неявились, как жанр.

Отсутствие целого пласта культуры достойно восполняет сборник Юрия Ирдынеева "Бурятские духовные песнопения", состоящий из шестидесяти глубоко самобытных национальных произведений от малых до крупных форм и разной степени сложности исполнения для хора - капелла. Это - первое и капитальное вхождение маститого компози-

гимны лишь воспевали, восхваляли предмет своего избрания, к собственно культовым оправлениям имели косвенное отношение, то Юрий Ирдынеев в какой-то мере превратил свои магтаалы в молитвы. Во-первых, моделируя их стиль и лексику из фольклорных причетов и напевов. Во-вторых, прибавив, присочинив к их куплетам припевы-рефрены с текстами известных мантр. И сам выполнил огромную работу по проведению стихотворного материала, состоящего иногда из



более чем десяти, двадцати и тридцати куплетов в одном гимне, к единой ритмической структуре, агогике и фразировке, начальной и конечной рифмовке, без чего невозможно было бы их синхронное чтение хоровой массой, - добиваться слаженного гармоничного звучания композиции в целом.

"Буддизм - самое здоровое этническое учение. Будда по сравнению с Христом 33 и Магометом 67, прожил 83 года. Те, кто его проповедуют, долго сохраняют душевное и телесное здоровье" - сообщил академик медицины, ученый и практик Э.Г.Базарон. "Раньше при заболевании души и тела лечили культовой музыкой. Она, как выяснилось, возвращает веру в людей, дает нравственную опору в жизни и восстанавливает трудоспособность. Слушая песнопения Ю.Ирдынеева, основанные на многовековой традиции, человек может отвлекаться от повседневных мирских забот, успокаивать свое тело и душу, восстанавливать функциональное состояние, интерес и веру к жизни. Поэтому

данные произведения Ю.Ирдынеева надо проагандировать массовыми средствами, способствовать их подобающему изданию, исполнению и аудиовидео записи".

"Буддийский ученый, отшельник и поэт Миларайпа преодолел многие жизненные препятствия. И свое высокое понимание окружающего мира он выражал при помощи пения" - сказал высокопочтимый Еши Лодой Римпоче. "В памятниках истории Миларайпа правой рукой прикладывает к уху, чтобы слышать музыку. В Тибете и по сей день есть мудрецы, которые сочиняют трактаты. Они содержат наставления о благопристойном поведении, о нравственном образе жизни. Через пение их передают ученикам и прихожанам".

"Плотная графика в старинных текстах отличается от современной европейской" - говорит востоковед Ц.Ванчикова. "Их, как многое другое, можно и нужно расшифровать при совместной работе тибетолога-специалиста в этой области и временного ученого-музыковеда".

Один из возможных путей приобщения к глубинным источникам традиционной культуры - "Духовные песнопения" Юрия Ирдынеева. Эти сочинения в одинаковой степени являются и высоко духовными, и произведениями высоко профессионального хорового искусства, предполагающие их издание, исполнение и записи на фонограмму на высоком художественном и техническом уровне при высокой государственной поддержке.

В итоге обсуждения принято постановление о проведении научно-исследовательской работы и подготовке к изданию сборника "Духовная музыка бурят". Во-первых, во-вторых, одобрена работа Ю.Ирдынеева и сборник "Бурятские духовные песнопения" композитора рекомендован к изданию, исполнению и записи на фонограмму и оплате авторам. В-третьих, предложено проводить вечера, круглые столы, конференции по теме "Возрождение и развитие духовной культуры бурят" не реже двух раз в год. В-четвертых, в газете ВАРК "Гуламта" открыть рубрику "Музыкальная культура бурят" с публикацией произведений композиторов республики.

Надежда Цибудеева,
музыковед, засл. деят.
иск. РБ.

ПРОГРАММА ТЕЛЕ-РАДИОПЕРЕДАЧ

с 16 февраля по 22 февраля 1998 года



16 ПОНЕДЕЛЬНИК

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 8 с.
15.20 XVIII зимние Олимпийские игры.
16.00 Новости.
16.15 М/с "Розовая пантера".
16.40 Марафон-15.
17.00 Звездный час.
17.35 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.05 XVIII зимние Олимпийские игры. Дневник Олимпиады.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 XVIII зимние Олимпийские игры. В перерыве:
21.05 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Т/с "Полтергейст".
23.50 Серебряный шар. "Вишневый сад" на Бродвее.
00.30 XVIII зимние Олимпийские игры.
01.45 Новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Красная книга.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 "Стронг" представляет...
09.25 На заметку.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.05 "Аншлаг" и Ко.
13.00 Очевидное-невероятное.
13.30 На зимних Олимпийских играх.
15.00 Вести.
15.35 П. Вельяминов, И. Кваша в детективе "Хищники".
17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.05 Байгал.
18.20 Телетайп.
18.25 Буряад орон.
19.25 Театр и зритель.
19.55 Панорама.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".
23.25 Довгань-шоу.
24.00 Дежурная часть.
00.30 Вести.
01.00 На зимних Олимпийских играх.
02.00 Товары - почтой.

ОТБ

07.00 Музыка на СТС.
07.30 Русский модерн.
08.00 Красный угол.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 "Русалочка".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".
16.00 Комедия "Голова Германа".
16.30 Музыкальный проспект.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Мультфильм.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 За газетной строкой.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Х/ф "Не хочу жениться!".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30 *14.00 Сегодня.

11.15, 12.15, 13.10 Спорт
11.20, 13.45 Криминал
11.25 Градусник.
11.35 На свежую голову
11.40 Ретро-новости.
11.50 Карданный вал
12.10 Сегоднячко.
12.20 Мультфильм.
12.35 Живые новости.
12.40 Я - телохранитель.
12.50 В печать.
13.15 Утро с героем дня.
13.20 Впрок.
13.35 Финансы и бизнес.
14.05 Т/с "Чужой народ".
15.00 Сегодня.
15.10 Вчера в "Итогах".
16.10 Д/с "Криминальная Россия. Современные хроники".
16.40 Итого.
17.00 Сегодня.
17.20 Старый телевизор.
18.50 TV-com. Телегазета.
19.00 Анонс. Сегодня.
19.20 TV-com. Муз. поздравления.
19.45 TV-com. "Besch" представляет...

20.00 Т/с "Чужой народ".
20.50 TV-com. Телегазета.
21.00 Итого.
22.10 Худ. фильм.
24.00 Сегодня.
00.35 Д/с "Шпионы".

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Аптека.
19.30 Т/с "Вавилон-5".
20.20 Нон-стоп лист.
20.25 Штаб-квартира.
20.50 "Спорт недели" из Нагано.
21.20 Нон-стоп лист.
21.25 Дорожный патруль.
21.40 Х/ф "Хамелеон".
23.50 Обозреватель.
00.30 Такси ТВ-6.

РАДИО

6.12 - Радиожурнал "Земля родная".
6.37 - Информация, объявления.
6.45-7.00 - "Будни энергетиков Бурятии".
7.12 - "Анфас". В программе: "И отдых, и лечение". В передаче принимает участие Генеральный директор объединения "Байкалкурорт" Л.Н.Лубсанова.
7.37-8.00 - Радиостудия "Биракан".
12.00-12.10 - Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 - Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

17 ВТОРНИК

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
12.20 Угадай мелодию.
12.50 Домашняя библиотека.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 9 с.
15.30 Мультфильм.
16.00 Новости.
16.15 М/с "Розовая пантера".
16.40 Счастливый случай.
17.25 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
17.50 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Угадай мелодию.
21.00 Тема.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Н. Рыбников в х/ф "Высота".
00.35 XVIII зимние Олимпийские игры.
01.20 Новости.
01.35 С. Маковецкий в х/ф "Макаров".

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
08.50 Мультфильм.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Мультфильм.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.25 Диалоги о животных.
15.00 Вести.
15.35 Е. Жариков в детективе "Убить Шакала".

17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Мультфильм.
18.15 Д/ф "Стальное кольцо".
18.45 Байгал.
19.00 Телетайп.
19.05 Улгур.
19.25 Дела деревенские.
19.45 На спортивной орбите.
20.00 Город У.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".
23.25 Т/с "Собачий мир".
24.00 Дежурная часть.
00.15 Товары - почтой.
00.30 Вести.
01.05 На зимних Олимпийских играх.
02.35 Горячая десятка.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суурян.
07.40 За газетной строкой.
08.10 Музыка на СТС.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 "Русалочка".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".
16.00 Т/с "Голова Германа".
16.30 Подъем переворотом.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Камня цвет и серебра сияние.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Есть мнение!

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Х/ф "Старшая сестра".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
11.20, 13.45 Криминал.
11.25 Градусник.
11.35 На свежую голову.
11.40 Ретро-новости.
11.50 Карданный вал.
12.10 Сегоднячко.
12.20 Мультфильм.
12.35 Живые новости.
12.40 Я - телохранитель.
12.50 В печать.
13.15 Утро с героем дня.
13.20 Впрок.
13.35 Финансы и бизнес.
13.50 Новости шоу-бизнеса.
14.05 Т/с "Чужой народ".
15.00 Сегодня.
15.15 Криминал.
15.35 Русский век. Даниил Гранин.
16.00 Пойми меня.
16.30 Дог-шоу.
17.00 Сегодня.
17.20 Герой дня.
17.35 Улица Сезам.
18.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
18.50 TV-com. Телегазета.
19.00 Анонс. Сегодня.
19.20 TV-com. Муз. поздравления.
20.00 Т/с "Чужой народ".
20.50 TV-com. Телегазета.
21.00 Сегодня.
21.45 Футбольный клуб.
22.10 Худ. фильм.
24.00 Сегодня.
00.35 Д/с "Шпионы"

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Аптека.
19.30 Т/с "Вавилон-5".
20.20 Нон-стоп лист.
20.25 Мы и налоги.
20.40 Скандалы недели.
21.10 Нон-стоп лист.
21.15 Акулы пера: Геннадий Хазанов.
22.10 Дорожный патруль.
22.20 О. Даль в х/ф "Вариант "Омега", 1 с.
23.40 Шоу Бенни Хилла.
24.00 Диск-канал.

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии"

7.12 - "Туламта" Передача У истоков духовности".
7.37-8.00 - К 75-летию Республики Бурятия - "Наш дом родной" - беседа с доктором исторических наук, зав. кафедрой истории ВСГТУ В.Б.Базаржаповым.
12.00 - Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
12.10-13.00 - К 75-летию республики "Буряад нютагуудайм соло" - радиоконпозиция.
19.12 - Республиканские известия (выпуск на бур. яз.)
19.25 - "Радиобиблиотека". Отрывок из романа В.Митыпова "Долина бессмертников".
19.40-19.55 - Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)

18 СРЕДА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
10.55 XVIII зимние Олимпийские игры.
12.40 Новости.
12.50 Вместе.
13.40 XVIII зимние Олимпийские игры. В перерывах:
14.40 Мультфильм.
15.10 Новости.
16.15 М/с "Розовая пантера".
17.00 Зов джунглей.
17.25 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
17.55 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Золотая лихорадка.
21.10 Человек и закон.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Х/ф "Титаник", 1 с.
00.30 XVIII зимние Олимпийские игры.

01.30 Новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
08.50 Мультфильм.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 Медицинский вестник.
09.25 На заметку.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.20 Мультфильм.
12.35 Городок.
13.00 Т/с "Собачий мир".
13.30 На зимних Олимпийских играх.
15.00 Вести.
15.35 Комедия "Геркулес возвращается" (Австралия).
17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Фильм "Дрессировщики".
19.00 Байгал.
19.15 Телетайп.
19.20 Музыкальная жемчужина.
19.25 Бамбаахай.
19.45 Репортаж с отборочного тура фестиваля "Белый месяц-98".
20.00 Эрьеса.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".
23.25 Сам себе режиссер.
24.00 Дежурная часть.
00.15 Товары - почтой.
00.30 Вести.
01.05 На зимних Олимпийских играх.
03.00 Живая коллекция.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суурян.
07.40 Есть мнение!
08.10 Камня цвет и серебра сияние.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 "Русалочка".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Мир животных.
16.00 Т/с "Голова Германа".
16.30 XX век. Страницы футбола.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.35 Порядок.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".

20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Слово за слово

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Х/ф "Криминальный квартал".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
11.20, 13.45 Криминал.
11.25 Градусник.
11.35 На свежую голову.
11.40 Ретро-новости.
11.50 Карданный вал.
12.10 Сегоднячко.
12.20 Мультфильм.
12.35 Живые новости.
12.40 Я - телохранитель.
12.50 В печать.
13.15 Утро с героем дня.
13.20 Впрок.
13.35 Финансы и бизнес.
13.50 Новости шоу-бизнеса.
14.05 Т/с "Чужой народ".
15.00 Сегодня.
15.15 Психические будни.
15.30 Герой дня без галстука.
16.00 Пойми меня.
16.30 Куклы.
16.40 Среда.
17.00 Сегодня.
17.20 Футбольный клуб.
17.45 Герой дня.
18.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
18.50 TV-com. Телегазета.
19.00 Анонс. Сегодня.
19.20 TV-com. Муз. поздравления.
20.00 Т/с "Чужой народ".
20.50 TV-com. Телегазета.
21.00 Сегодня.
21.45 Впрок.
21.55 Криминал.
22.00 Худ. фильм.
24.00 Сегодня.
00.35 Д/с "Шпионы".

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.40 Нью-Йорк. Нью-Йорк.
17.10 ТСН-6.
17.20 Видеоклипы.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Катастрофы недели.
19.50 Нон-стоп лист.
19.55 Т/с "Вавилон-5".
20.40 Добро пожаловать!
20.55 Нон-стоп лист.
21.00 Профессия: священнослужитель.
21.50 Дорожный патруль.
22.00 Х/ф "Вариант "Омега", 2 с.
23.15 Шоу Бенни Хилла.
23.40 Диск-канал.

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии".
7.12 - Программа "Выбор".
7.37-8.00 - "Тоонто нютаг" (на бур. яз.)
12.00 - Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 - Республиканские известия (выпуск на бур. яз.)
19.25 "Школа, которую ты выбрал". Передача для детей.
19.40 - 19.55 - Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)

19 ЧЕТВЕРГ

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.10 Вместе.
13.35 Мультфильм.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 10 с.
15.20 Золотая лихорадка.
16.00 Новости.
16.20 М/с "Невероятные приключения Джонни Квеста".
16.45 Классная компания.
17.15 Лего-го.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Эти забавные животные.
21.05 Клуб "Белый полугай".
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Х/ф "Титаник", 2 с.
00.30 XVIII зимние Олимпийские игры.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.

08.50 Мультфильм. Дежурная часть
09.00 Товары - почтой.
09.15 "Стронг" представляет...

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Мультфильм. Три, четыре...
18.35 Байгал.
18.50 Телетайп.
18.55 Жилищно-коммунальная реформа: за и против.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".

ОТВ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суураан.
07.40 Порядок.
08.00 Музыка на СТС.

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы. Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии"
7.12 - Спец. выпуск для автомобилистов
7.15 - Утренний концерт

20 ПЯТНИЦА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.05 XVIII зимние Олимпийские игры

2 КАНАЛ. БУРЯТСКОЕ ТВ

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.

БУРЯТСКОЕ ТВ

КАНАЛ "РОССИЯ"

12.00 Вести.
12.20 Мультфильм.
12.35 Красная книга.
13.00 Т/с "Да, господин министр".

БУРЯТСКОЕ ТВ

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".

ОТВ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суураан.
07.40 От и до.
08.10 Музыка на СТС.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.

11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
11.20, 13.45 Криминал.

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы. Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии"
7.12 - Выпуск информационного цикла "Приглашает центр восточной медицины"

21 СУББОТА

КАНАЛ "ОРТ"

08.30 XVIII зимние Олимпийские игры.
10.35 Лотто-миллион.
10.40 Слово пастыря.
10.55 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 На зимних Олимпийских играх.
09.30 Утро крестьянина.
09.55 На дорогах России.
10.10 Д/с "Мак и Матли".

БУРЯТСКОЕ ТВ

15.20 Мультфильм.
15.35 Фильм "Звезды нашего двора".
16.05 Эрьса.
16.30 Дела деревенские.

КАНАЛ "РОССИЯ"

18.20 Совершенно секретно.
19.20 Моя семья.
20.20 Олимпийский курьер.
21.00 Вести.

21.40 "Аншлаг" и Ко.
22.45 "К-2" представляет Н. Фоменко в программе "Персона".
23.45 На зимних Олимпийских играх.

ОТВ

12.00 X/ф "Полоска несокошенных цветов".
13.25 Реклама.
13.30 Мультфильмы.
14.00 Т/с "Воздушный волк".

НТВ

10.00 Анонс. Устами младенца.
10.30 Футбольный клуб.
11.00 Худ. фильм.
12.50 TV-com. Телегазета.

АРИГ УС

09.00 Мультфильмы. Любишь - смотри.
09.40 Фильм - детям: х/ф "Вероника".
10.00 Фильм - детям: х/ф "Вероника".
11.35 Нон-стоп лист.

РАДИО

7.12-8.00 - Программа "Амар мэндэ, минии Буряад орон" - "Утро Бурятии"
8.10-9.00 - "Вчера, сегодня, завтра". Информационный выпуск.

22 ВОСКРЕСЕНЬЕ

КАНАЛ "ОРТ"

09.00 Приключенческий фильм "Аквапанги на дне".
10.25 Дисней-клуб.
10.55 Спортлото.
11.00 Новости.

09.50 Там-там.
10.45 Позвоните Кузе!
11.10 Доброе утро, страна!
12.00 Очевидное невероятное.
12.30 Парламентский час.

ОТВ

12.00 X/ф "Про Витю, про Машу и морскую пехоту".
13.10 Реклама.
13.15 Мультфильмы.
14.00 Т/с "Воздушный волк".

НТВ

10.00 Анонс. Куклы.
10.15 Намедни-71.
11.10 Т/с "Пострелята".
11.40 Т/с "Тропическая жара".
12.50 TV-com. Телегазета.

АРИГ УС

09.00 Мультфильмы.
09.40 Любишь - смотри.
10.00 Фильм - детям: х/ф "Вероника возвращается".
11.25 Нон-стоп лист.

РАДИО

7.12-8.00 - Программа "Амар мэндэ, минии Буряад орон" - "Утро Бурятии".
8.10-9.00 - Литературно-художественная программа "Алтаргана": К 75-летию республики.



Бурханда мэргэхэ, зальбарха, сахюусадта үргэл үргэхэ, ном номнохо, тэрэниис шагнаха, эм найруулха, наһа утагдалгын хэрэг бүтээхэ, зурхай шудалха, буян хэхэ, үзэгтэ, уранай онол аргада хураха, бүлэдөө даллага абаха, юумэ худалдаха,

үгэр. Үхэр һарада нохой үгэр тудалдахадаа, тэрсүүд гэхэ гү, али тон харша угхатай байдаг. Тиимэхээ урдахи ажалаа хээд лэ, ондоо һайн үйлэ үйлэдэнгүй, үгэрөө үнгэргэхэгэнэ. Энэ үгэр хүнэй үһэ абабал, үбишэн хэжэг хүрэхэ.

XVII ЖАРНАЙ ГАЛ УЛААГШАН ҮХЭР ЖЭЛ (1997-1998 онууд)

ҮБЭЛЭЙ НҮҮЛ ХАРАГШАН ҮХЭР ҺАРА

Буряад литэ	20	21	22	23	24	25	26
Европын литэ	16	17	18	19	20	21	22
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара лсней.	Мягмар Марс Үтарник	Лагда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	ХҮХЭ морин	ХҮХЭГШЭН хонин	Улаан Бишэн	Улаагшан тахья	Шара нохой	Шарагшан гахай	Сагаан хулгана
Мэнгэ	1сагаан	2улаан	3сагаан	4улаан	5сагаан	6шара	4 ногоон
Луудал	модон	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан

Гарагай 2-го хуушанай 20 (Февралин 16)

Хүхэ морин, 1 сагаан мэнгын, модондо хуудалтай үдэр Бурханда мэргэхэ, зальбарха, тэнгэри тахиха, эм найруулха, суглаа хэхэ, ном номнохо, буян хэхэ, гэрэй хуури тахиха, гэр бариха, һамга абаха, бэри хүргэхэ, түрэ хурим хэхэ, үзэгтэ хураха, дасан (дуган), мэргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, хээрэ ажал хэхэ, угаал хэхэ, сэсэг тариха, эд абаха, тангаригаа болуулха, дайсаниис номгоруулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэтэй хамта шэрдэг бүрихэ, хэрүүл гаргаха, дайсалдаха, мори худалдаха, худалдажа абаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, тангариг үргэхэ, модо отолхо, замда гараха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, балин гаргаха, ном шагнаха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ мэтын үйлэнүүд хорюултай.

Гарагай 3-да хуушанай 21 (Февралин 17)

Хүхэгшэн хонин, 9 улаан мэнгын, хийдэ хуудалтай үдэр. Бурханда мэргэхэ, тахиха, бисалгал хэхэ, тэнгэрин тарнинуудые уншаха, үзы буянай үйлэ үйлэдэхэ, номой үйлэ эхилхэ, гүйсөөхэ, харюулга хэхэ, наһанай бүтээл бүтээхэ, хэшэг дуудаха, даллага абаха, наһа утагдалгын ном уншуулха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, тараг бэрхэ, абаһанаа бусааха, галзуу һогтуе, номгодохо, дайсаниис, ага шүдхэр дараха мэтын хэрэгүүдтэ һайн. Харин замда гараха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хутага хурсадаха, сангарил хураха, маани сахиха, суглаа зарлаха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, хүнэй шуһа хайнаха, төөнхэ, эм найруулха, тушаал хүлээн абаха, тангариг үргэхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, үбишэн хүрэхэ.

Гарагай 4-дэ хуушанай 22 (Февралин 18)

Улаан бишэн, 8 сагаан мэнгын, галда хуудалтай үдэр.

худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, эд бүтээхэ, хяһа гаргаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, онгод тахиха, тэнгэри тахиха, сан тахиха, балин үргэхэ, бүжгэхэ, субарга, бурхан бүтээхэ, замда гараха, амрагтайгаа золгохо, уһа гаталха, бэри буулгаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбэшье хубсаһа эсхэхэ, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, хубсаһа оёхо, нүүхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бэлэг үгэхэ, бэлбэһэн хүнэй бязар буртарһаа холуур ябаха, хүншүү хөрбоһо гаргаха, нүүхэ, улай гаргаха, ан гүрөөһо агнаха, шуһа ханаха, хадхаха, төөнхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эдгээн ундан элбэг олдохо.

Гарагай 5-да хуушанай 23 (Февралин 19)

Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр. Бурханда, Наранда, Һарада, Үүрэй Солбондо мэргэхэ, тэнгэри тахиха, дасан (дуган), мэргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, буян хэхэ, үзэгтэ хураха, бурханай ном уншаха, эм найруулха, гал мандал хэхэ, замда гараха, бурханай шэрээдэ мандал тахиха, хубсаһа эсхэхэ, һаад тогдор, хулгай дээрмэ, хараал дараха, дайсаниис номгодохо, тангаригаа болуулха, худалдаа наймаа хэхэ, эһээбэри тахиха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура багшада шаби боложо орохо, гэрэй хуури тахиха, угаал хэхэ, мал үүсэхэ, шуһа ханаха, хадхаха, мал эмнэхэ, хүншүү хөрбоһо гаргаха, суглаа зарлаха, үгэлыгэ үгэхэ, гүйраншагта юумэ барюулха, гэрһээ хэрэглэ гаргаха, нүүхэ, сор шатааха мэтын үйлэнүүд хорюултай. Бэрицн хэрэгээр, наһа барагшыс хүдөөлхэ тухай асуудалаар дасанда хандаха шухала. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эд бараан, эдгээн, ундан элбэгжэхэ.

Гарагай 6-да хуушанай 24 (Февралин 20)

Шарагшан нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ хуудалтай

Гарагай 7-до хуушанай 25 (Февралин 21). Хандамаанарай үдэр.

Шарагшан гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса тахиха, дасан (дуган) нэлыбэхэ, заһаха, дасан (дуган), мэргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, ном үзэхэ, аршаанаар бээ арюудхаха, засаг түрээдэ ошожо, хэрэгээ аилдаха, ном оршуулха, ехэ хүнше бараалхаха, гүрэм уншуулха, заһал хүүлэхэ, буян хэхэ, бисалгал үйлэдэхэ, наһа утагдалгын ном уншуулха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, шажанай һайндэр хэхэ, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, сангарил хэхэ, маани сахиха, андалдаа хэхэ, тараг бэрхэ, айраг халааха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр хадаг тахиха, бэри буулгаха, зураг зураха, бөөгэй хэрэг үйлэдэхэ, газар малтаха, нохой тэжээхэ, нохой хүндэ үгэхэ, үбишэ аргалха, шорой шулуу хүдэлгэхэ мэтые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, шодгэнэй хараа муудаха.

Гарагай 1-дэ хуушанай 26 (Февралин 22)

Сагаан хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр. Бурханда мэргэхэ, тэнгэри тахиха, сахюусанда үргэл үргэхэ, эм найруулха, үгэлыгэ үгэхэ, эм залаха, дасан (дуган), сэргэ бурхан бүтээхэ, арамнайлаха, наһа утагдалгын ном уншуулха, даллага абаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, абаһанаа бусааха, тараг бэрхэ, айраг халааха, дайсаниис дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин улай гаргаха, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсээ алдаха, замда гараха, үхэр худалдаха, гэрэй хуури тахиха, малгай, хубсаһа эсхэхэ, үһэ угааха, бэлбэһэнэй гэртэ орохо, бага үхибүү гэрһээ ондоо тээшэнэ ябуулха, ехэ уһа гаталха, заһаа бариха, агнуури хэхэ, онгон газар номгодохо, дайсаниис дараха мэтын үйлэнүүд сээртэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, зол ушарха.

СПОРНЫЕ ВЕРСИИ • РАЗДУМЬЯ • ПОЛЕМИКА

КОГДА НАУКУ ПОДМЕНЯЮТ МИСТИКОЙ

СОВРЕМЕННОЙ физической наукой и отчасти астрофизикой порой преподаются читателям всякого рода чудеса и фантастические представления, которые не в ладах не только с простой логикой, но и с математикой.

Физики нашей планеты стараются создать систематику по "элементарным" частицам, наподобие Менделеевской. Такие абстрактные математические понятия, как теория групп, трудно поддаются популярному изложению. Появились различные по количеству частиц группы, график которых имел вид перевернутого правильного треугольника.

А затем появились кварки со своими странными и фантастическими свойствами, выдуманными учеными, чтобы делать теорию более или менее правдоподобной. Например, что означает противоестественные дробные электрические заряды кварков? Почему таких зарядов не находят? Если не обнаруживаются дробные электрические заряды, то может быть, их просто нет и теория неверна? И логично было бы своевременно оставить ее как неверную и искать другую, более правдоподобную.

Неверность данной теоретической концепции легко доказать на следующем примере. Из протона исходят три разных силовых поля. И значит, в нем существует соответствующие этим полям заряды. Каждый заряд обладает своим круговым движением, и они расположены в протоне в разных его глубинах. Создатели кварковой модели протона почему-то упускают из поля своего зрения эти явно существующие заряды и поля.

И вот что еще могу сказать о кварках. Что бы ни говорили и ни писали о них оптимисты, кварки остаются гипотезой (и довольно сомнительной) до тех пор, пока их не обнаружат, экспериментально и теоретически не расположат в протоне во взаимодействии с явно существующими зарядами.

У меня есть статья, которая называется "Количественный расчет по определению внутренней структуры протона".

В ней приводится такая ситуация. В официальной науке имеется формула по определению магнитного момента частицы. По данной формуле, если подставить массу покоя электрона, то получим магнетон Бора. Здесь все нормально. Но если подставить массу покоя протона, то наблюдаемый магнитный момент в данном случае не получается. Расхождение с экспериментальным значением составляет 2,7928454 ядерных магнетона. Чтобы выше значенная формула в отношении протона правильно работала, надо массу протона уменьшить на 2,7928454, то есть на то же число, что пока является аномальный магнитный момент. Но это одна сторона дела. А вторая - это доказано, что электростатический размер протона тоже изменяется. Попросту говоря, размер самого протона увеличивается на ту же величину.

Но электрон легкая частица, поэтому, ускоряясь, он очень



быстро приближается к скорости света. Например, если электрон приобретает скорость $2,99792 \times 10^{10}$ см/сек, то его масса возрастает на 567,9 электронных масс. При скорости 2997924×10^{10} см/сек масса возрастает в 1581,1387 раза. При скорости электрона $2,9979245 \times 10^{10}$ см/сек - в 3162,277 раз. Может возрастать даже до 100000 раз. Следовательно, размер электрона тоже может уменьшаться до 100000 раз. Таков закон. Разве не ясно, что таинственная точка - электрон растворяется бесследно!

Что следует из всего сказанного? А то, что однокое рассмотрение всегда приводит к парадоксам и мистике. Разве не так?

Дамби ПУРБУЕВ.

г. Улан-Удэ.

О ПРИЖИЗНЕННОМ ПРИЗРАКЕ

В жизни наблюдаются случаи телепатической связи. Типичным примером подобного феномена может быть известный случай с Гёте. Из его записей мы знаем, что гуляя однажды со своим другом, он встретил своего старого приятеля и шлепанцы Фридриха, одетого в халат, и никого не видел, и Гёте решил, что это его галлюцинация и что едва ли стоит заговаривать с Фридрихом.

Вернувшись к себе домой, Гёте нашел Фридриха спящим у себя в кресле именно в том одеянии, в котором он видел его на улице. Оказывается, Фридрих по дороге к Гёте основательно вымок под дождем, отдал слуге Гёте одежду для просушки, а сам получил от него старые вещи хозяина. Он заснул в кресле у огня и увидел во сне, что встретил Гёте. Круг замкнулся.

Из журнала "Человек и природа"



Буряад Республикын габьяата артист Иван Цыбикжаповай 50 наһанай ойдо

лонин үйлэ хэрэг болоһон юм. Тэрэ саһаа олон рольнуудые, тодорхойлол, Д.Дылгыровэй "Хари хүнэй гашуудалда" үбгэрһэн

гэжэ Иван Очирович хөөрөө һэн. Анатолий Кимэй "Хүхы шубуунай гуниглада" залуу, мүн үбгэрһэн Бонгирай роль,

ӨӨРЫНЬ СОЛО ГАБЬЯАЕ ӨӨДЭНЬ ҮРГЭН МАГТАЯ!

Түрэл дайда, түрэнэн нютаг хэды найхан бэ! Хэжэнгынгээ аймагай Заһаһатада нёдондо зун үнгэргэгдэһэн бэрхэ адуушан Ц.З.Шобогоровой дурасхаалай һайндэр дээрэ нютагаа ерэнэн бурдрамын театрай бэлигтэй артист Иван Цыбикжаповай "Баатарай соло", "Мориной соло" морин хуурай, чаанзын аялга доро хүрөөтэй гоёор дуулахыень шагнахадаа, Заһаһата тоонто нютагайнгаа, зонойнгоо үргэмжөөр, эхэ, эсэгынгээ буянгаар баһаһаа драматическа артист болохо хуби заяатай байгаа гэжэ эгигээ бэлэйб.

Тиигээдшые бүри хургуулин байхадаа, Васёк



мүн тнихэдэ Чингиз Айтматовай "Плахада" өөрын онсо ухаан бодолтой, сэсэн Эрназарай роль гүйсэдхэһэн Иван Цыбикжапов Москвагай шүүмжэлэгшэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй.

Нэгэтэ ядаһан, тулиһан зоной байдал, илангаяа Бонгирай хуби заяантай танисаһан багшанарай, республиканска конференцидэ хабаадагшад уярһандаа нёлоһо гоожуулаа, нюдээ аршан хуугаа бэлэй.

Харагшадыйнгаа уян зүрхые, сэдхэлэйнь хүбшэргэе оюун бэлигээрээ, уран үгөөрөө хайлуулжа шадаха арга шадабаритай Иван Цыбикжапов гүнзэгы удхатай образнуудые шадамар бэрхээр харуулжа, 1991 ондо республикын габьяата артист гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн.

- Б.Эрдынеевэй "Золгүй зондо", Ф.Буялковай "Хүгшэд хадамда гарана", Д.Р. Батожабайн "Төөригдэһэн хуби заяан" гэһэн зүжэгүүдтэ габьяата артист эдэбхитэйгээр хабаадаа. Н.Гоголиин "Ревизорто" (Хлопов), Ц.Шагжинай "Будамшууда" (Найдан), Н.Дугаржабоной "Харалтуур хаанда" (Бумал хаан) тэрэ бэрхээр наадаһан байна.

Бүхы орон соогоо гастрольдо ябахэ зуураа уран шүлгөө, дуу хатаргаа арад зондоо дэлгээ. Гэсэрэй, Сурхарбаанай, Сагаалганай һайндэрнүүдтэ Баатарай, Мэргэнэй, Мориной соло ехэ удхатайгаар татадаг, Гэсэрэй магтаал, үлгэр аргагүй найханаар түүрээдэг Иван Цыбикжапов олондо танил болонхой.

Гэр бүлэдөө жаргалтай Иван Очирович 3 бэрхэ хүбүүдтэй: алтан медалар 33-дахы хургуули дүүргэһэн Байрын БГУ-гай юридическэ таһагай оюутан, Саяанин 10-дахы, Раднань 5-дахы класста хурадаг.

"Олон харагшадтай боложо, байһамнай һайн, тэдэнэйнгээ урма зориг бадаруулаха зүжэг наада харуулха хүсэлтэйбди. Артистын, режиссёрой хүнгэн бэшэ ажалые үндэр дээрэ сэгнэхэ бээт гэжэ найданаб. Буланда амжалта хүсэн үрэнэб" гэһэн Иван Очировичай хүсэл оролдолгыё уншагшадтаа хүргэн, түрэл арадайнгаа ёһо заншал үргэжэ, сольёнь дуудажэ, бэлигээ хубаадажа байһан габьяата артистда үшөө олон, гүн сэдхэлёмнай хүдэлгэхэ рольнуудые, һайн һайхание алтан ойгоорнь (февралиин 20-до бенефисын болохо) амаршалан дамжуулаа, магтан суурхуулаа!

Б.ОРБОДОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "Будамшууда" хэһэгтэ; Н.Гоголиин "Ревизорто" Хлопов. Гэр бүлын альбомһоо.



Трубачёвой роль оролдосотойгоор наадаһан Ваня хүбүүн сугдууладаг, хатардаг хүхэдтээ хамта Ульдэргэдэ, Чисаанада, Булагта бэлиг шадабарияа харуулдаг бэлэй. Технологическа, мүн хүдөө ажахын институташыё һүбэлгэн ухаатай Иван һураад туршаа, ЛВРЗ-гэй түмэр шудхалгын халуун цехтэшыё хүдэлөөд үзөө, зүгөөр зүрхэ сэдхэлёмней гансал театр дууһан эзэлһэн байжа, 1971-1975 онуудта Алас-Дурнын институтта һуража дүүргээ. Үшөө 4-дэхи курсда һураха үедөө Д.Р.Батожабайн "Залинта аадар" гэһэн дуу, хүгжэмтэ зүжэгтэ Дамдинай гол рольдо ауу дуулахадаа бэрхэ Иван Цыбикжапов наадажа, зундаа гастрольдо ябаһан юм.

"Дипломоо хамгаалһан зүжэгүүдтэ, нэрлэбэл, Мольерэй "Скапенэй ашанууд" (шанга хүсэлтэй залуу Леандрын роль), "20 жэлэй һүүлдэ" (Моисейн) гэһэн найруулгануудта хабаадаа һэм. һүүлдэнь театртаа эрээ, түрүүшын үдэрнүүдтэ наадаха ролин үгы байхада, ханаа амар болоод, "Прогресс" кинотеатр кинодо ошоод ябатараа, театрай директор Цырен Аюржанаевич Балбаровтай мүргэлдэшэбэб, тиймсээрни "энэ ши юу хэжэ ябанаш, үтэр театраа ошо" гэжэ хэргэһилбэдаа. "Рольгүйб" гэжэ һөөргэдөөд туршааб. Тиигээдлэ һөөргөө ошоод лэ Даши-Рабдан Батожабайн "Модон шородо" (режиссер Ф.Сахиров) Нуран Гомбын гол рольдо наадаха болоһоо бэлэйб. Иимэ



эсэгээ гэртээ абаха аргагүй эрдэмтэ Эрнест Галдановичай, тийхэдэ монгол драматург Ж.Лодойдамбын "Энгэр газарта" гол геройн, дуутай, шуутай Содномой роль (эндэ бэлигтэй актриса Н.Токуреноватай наадагша һэм), Р.Бадмаевай "Сагаан алтанда" урагшаа ханаатай, колхозой түрүүлэгшэтэй тэмсэдэг парторг Цыремпиловэй роль гүйсэдхөө һэм. Бэрхэ бэрхэ олон зонтой, нэрлэбэл, режиссёр, артист Буянто Аюшинтай, нютагаймини ялас гэмэ хурса бэлигтэй Виктор Самандуев, холын хараатай, аргагүй ехэ талаантай режиссёр Цыден Цымпилович Цыренжапов гэгшэдтэй суг хүдэлхэндөө, мүн мүнөө үеын суута артистнуудтай - баһал Заһаһата нютагайнгаа Цэрэмжэ Уладаеватай, Цыден-Дамба Пурбуевтай, Георгий Бутухановтай, Михаил Елбоновтой, Нина Токуреноватай суг ажаллажа байһандаа баяртайб"

ЕШЭ-ЛОДОЙ РИМБУУШЫН МАГТААЛ

Үгэнь, хүгжэмьнь Юрий Ирдынеевэй



- 2. Бурхан тэнгэринэрээ тахитай, Буян бисалгал дээрээ заламай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
3. Үлзы хутагта Елоо - римбуушын Үнэн шаби Та, Гэнзин, - түрүүшын. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
4. Барга эсэгээ нэрлэн хүндэмэй, Баатар элшэһэнь хүртэн үндэмэй. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
5. Үе сагаймнай шэмэг ороймнай - Үндэр түрэлтэ Ешэ - Лодоймнай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
6. Бүргэд сүлдээ далан дуудамай, Бүртэ - Шоноёо магтан дууламмай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
7. Үндэр түрэлтэ Ешэ - Лодоймнай Үйлдэл бүтээлтэ Гэнзин толгойломой. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
8. Бархан Ойхоноо сахин үргэмэй, Баран ноёдоо тахин мүргэмэй. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
9. Хүндэ дарлалгы илан хаямай, Хүшэр байдалы дабан гарамай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)

ХААН УУЛАНУУД ТУХАЙ

"Буряад үнэн" сониндоо минии хандаһан ушар гэбэл, нимэ байна. Ямар бэ гэхэдэ, би хаан ууланууд тухай хэлэхэ гээ хүм. Минии мэдэхэдэ, Монгол ба Буряад оронуудай газар дээрэ табан хаан уула бии юм. Хаан ууланууднай аргагүй ехэ шүтөөнтэй, мүргэлтэй, тахилгатай байха. Хаан уулануудые өөр өөрынь тахихадаа уншадаг урда эргын сагта бэшгэдэһэн тусгаар номуудтай. Тиигээд хаан уулануудай хоёрын Монгол орондо, гурбанин манай Буряадай газар дээрэ оршодог. 1997 оной декабриин 25-най "Дүхэригтэ" (42-дохы дугаар) 3-дахы нюурта Улаан-Үдын 37-дохы дунда хургуулын багша Валерий Цыбиков "Нурта үлгы нотатни" гэжэ бэшгэ толлуулаа. Тэрэн ии түгэсхэл багаар "Дулаан хаандаа мүргэлтэй байдаг" гэжэ бэшгэһэй байба. Тээ доохонуур иигэжэ уншанабди: "Үндэр Дулаанай хормойдо уужам тоонтон оршодог юм". Тиигээд Валерий Цыбиковэй нютаг Захаамнай аймагта юм байна гэжэ бэшгэ сооһоонь тодоруулбаб. Захаамнай аймаг Монгол оронтой нэгэ хилэтэйнь мэдээд, Дулаан-Хаан уула хилэ дээрнэ оршодог байгаа байна гэжэ бодобоб. Тэрэнэй һүүлдэ Монголоор оло дахин ябаһан үндэр наһатай үбгэнтэй уулзаад һураба гэшэб: "Дулаан-Хаамнай Монгол Захаамнай аймаг хоёрой хилэ дээрэ байдаг юм гү?" Иигэжэ асуухадам: "Үгы. Дулаан-Хаан уулаһини Монголдоо, дотошоо холс юм", - гэбэ. Тиймэ юумэ дуулахадаа, 37-дохы хургуули руу Валерий Цыбиковтэ бэшгэ элыгээжэ, ушарынь тодор мэдэхэ юм байна гэжэ шиидээд байтарни, 1998 оной январин 14-нэй "Буряад үнэн" 3-дахы нюурта: "Хада уулануудай домогтүүхэһэ" гэһэн статья минии анхарада ороод, Цырендуума Дондогойн гараар хэблээд бэлдэгдэһэн байба. Энэ статьягай эхиндэ "Бүрин-Хаан" гэһэн гаршаг соо хаан ууланууд тухай бэшэхэ хүсэлэнтэй байгаад, ушарынь һайса мэдэхгүй байжа, алдуу гаргаа гэшэ гү гэжэ минии досоо һэжэг түрээбэ. Минии мэдэхэдэ, нимэ табан хаан уула бии: 1. Бүрин-Хаан - Здын аймагта, энэнь тон зүб. 2. Хүгтэй-Хаан - Хяагтын аймагта. Зүүн хормойдонь Алтай гэжэ нэршэһэн нютаг, урда хормойгоорнь Сүхэ мүрэн (Чикой) урдажа, Монгол Ород хоёр гүрэнэй хилэ болодог Баруун хормойдонь урдандаа ан нугастайн буряадууд ажһауудаг байгаа, мүнөө Анагустай гэжэ нэртэй ород дээрээбэн оршодог. Зэргэлээд доохонуур Сагаан-Шулуутын буряадууд хуудаг. 3. Хүмэн-Хаан - Хяагтын аймагта. Урда хормойдонь Мөөрөөшымнай Дамба-Даржаа Заяагай байгуулан Бранбуллин дасамнай мандан тодордог. Энэ гурбан хаан ууланууд - Буряадта. 4. Үндэр-Хаан, минии мэдэхээр, Хүхэ Үндэр Хаан. 5. Дулаан Хаан. - Эдэ хоёр хаан ууланууд Монголдо. Энэ минии бэшгэтыё шалажа тодоруулаад, хаан уулануудайнгаа түүхые тобойлгожо гаргаад, арад зондоо ойлуулбал, тон һайн байгаа гэжэ би бодоноб. Хаан уулануудые тахихадаа, тусхай номтой гэдэгһээ һабагшалан абаад, шажанай талаар шүүмжэлээ бол, бүри тодо болохо аа гү гэжэ багсаалнаб. Б. ГАЛДАНОВ.



Драматург Б. Ш. Эрдыеевэй 50 наһанай ойдо

Россин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, арба гаран зүжэгүүдэй автор, Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат Баир Ширинимбуевич Эрдыеев эдэ үгэрнүүдтэ алтан ойгоо тэмдэглэхэн.

Тэрэ 1973 ондо Зүүн Сибирийн соёлой институт дүүргээд, Эздыг аймагай соёлой таһагыг даагшаар, Буряад Республикын Соёлой министрствын дэргэдэхи республиканска научно-методическа түбэй директорэй орлогшоор хүдэлөө. Угаань 1978 онһоо 1985 он хүртэр сагай хугасаа соо республикын хүүхэлдэйн театрай директорээр ажаллаһан намтартай. Тэрэ 1987 ондо А.Б.Луначарскийн нэрэмжэтэ ГИТИС-эй дэргэдэхи драматургийн Дээдэ театральна курсануудыг дүүргээд, 1995 он болотор буряад драмын академическэ театрай уран зохёолой талыг даагша

байһан юм. Мүнөө үедэ Баир Эрдыеев республикын арадай уран найханай түбэй ахамга режиссёроор хүдэлнэ. Драматургийн бэшэһэн "Бэшэгдээгүй шүлэгүүд", "Бугын дуун", "Хазар хара хахал", "Эхин шуун", "Галуунууд бусаба", "Аха дүүнэр", "Жэгтэй үдэр", "Дүрбэн дабхар хулгай", "Дамгин лама" гэхэ мэтэ зүжэгүүд Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрта найруулагдан табигаа. Тывагай театрта "Дамгин лама", Монгодо "Галуунууд бусаба" гэхэн зүжэгүүдын табигаһан байна. Гастрольнуудай үедэ Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудта, Москва, Ленинград хотонуудта, Монгодо, Польшодо харуулагдаа. Драматургийн "Галуунууд бусаба", "Аха дүүнэр" гэхэн зүжэгүүд "Современная драматургия" журналда хэблэгдэнхэй.

1998 оной январь наһа. Хүшэгийн нээгдэхэдэ, ажалай кабинет харагдана. Гурбан ута столнууд, саанань стулнууд. Мүн хайн хажуугаар стулнууд жэрылгэн табяатай. Саада ханадань мультэтэһэн сонхо бүрүлтэй. Сонхын саана сыйнай орохонь, бордоһолхонь харагдана. Нэгэ хүнүүд тоншоод, тазааһаа орожо ерэнэ. Столой саана Дондок хууна.

Баяр: Сайн байна!

Дондок: Сайн! Байза... Тамнай хэн бэлэйт? Танаа танижа ядажа байналби... Хүниг танихадаа хүлэршэг хүнби, хүлисөөрэйт...

Баяр: Дондок, янаш?.. Шимни нэгэ бага халуунтай бэшэ бээш?

Дондок: Үү, Баяр!.. (Стул дээрэхэ гүйжэ бодоод, мэндэшэлдэнэ). Энэ хазар хара хахалшни хаана гээшэб? Суута хахалаа хюнажархёод, мэлиэр ябахадань, танибагүй ха юмбиб. Юундэ бекенбардаа абажа хаяжархиба гээшэбши, гайхалтай!

Баяр: Папагар хахалтай ябахань хашартай болошоо. Шэмээшэг үбгэн бэшэ, аад, илээтэй байна. Тиигээдшые һаяар табин наһаяа тэмдэглэхэ һанаатайб...

Дондок: Шимни шэмээшэгүүдэй байдаг нютагай бэлэй гүш? Тиигээдшые оһон, тогол гэжэ байжа жэлэдэгши... Тиихэдэ Мухар-Шэбэрэй алтайш?

Баяр: Тиймэ аабдаа. Мухар-Шэбэрэй, Хошуун-Үзүүрэй...

Дондок: Табитай болобоб гэнэш... Тиихэдэ ши дүшэн найман оной хүн гүш? Намһаа оройдоол нэгэ аха ха юмши.

Баяр: Үгы. Дүшэн долоон оной декабрийн нэгэнэй... Тээд тиихэдэ юбилейгээ хээ һаа гээд, аргагүйдөөб. Хүнүүдыг суглуулжархёо хадаа сайлуулаха надо. Харин тэрэнэй түлөө мүнгэ зөөри, эдихэ ууха юмэн хэрэгтэй болоно...

Дондок: Тээд хээээ юбилейгээ хээ гэжэ бодожо байнаш?

Баяр: Февралийн арбан гурбанда. Буряад драмын театрга, дүрбэн сагта...

Дондок: Тээд намайгаа һайндэртөө уриха хүн бээш. Бишни архи, тамхинһаа залхуурдаг болоһон хүн гээшэб... Архийн ая даахаяа болигдонхойл даа... Тиймэнээ хүдхэл худа гээшэб.

Баяр: Уриха хүн аабзабдаа...

Дондок: Тиигээ һашни газетэдэ шам тухай бэшээд, уншагшадтаяа танилсуулаал шамайгаа...

ХАЗААР ХАРА ҲАХАЛТАЙ ХҮН
НЭГЭ ҮЙЛЭТЭЙ, НЭГЭ ҮЗЭГДЭЛТЭЙ ЗҮЖЭГ

Дондок БАЛЬЖИНИМАЕВ

Хабаадаха нюорнууд:

Баир Ширинимбуевич Эрдыеев – драматург, тэбхэр 50 наһатай, хазар хара хахалтай байһан аад, тэрэнээ хюнуулан, сагаан шарайтай хүн.
Дондок Бальжинимаев - журналист, мүн баһа тиймэрхүү наһатай, хара шарайтай хүн.



(Саарһа, гуурһа бэдэнэ).

Баяр: Юунһээ эхилэбиди?

Дондок: Эгээл эхинһээн эхилыш. хургуули, институт гээд лэ...

Баяр: Буряад интернат хургуулида анхан ороо һэм. һүүдэ Суулгада дунда хургуули

Одоол ёһотой жаргал бээ!

Дондок: Нээрээшые, тиймэ байна. Талаантай хүн гээшэ аабзаш. Тээд түрэхэһөө хойшо хатардаг байгаагүй ха юмши даа. Багшанар хургаа бээ. хургуулингаа эгээл дуратай багшанарыг нэрлэши.

Баяр: Тэдэмни олон лэ даа. Түрүүшымни Буряадай хургуулин габыята багша -

Дондок: Сэрэгэй албанда ябахадань, боксын мурсыөөндэ хабаадаа бэлэй гүш?

Баяр: Советскэ Гавань, Ванино хотонуудай чемпион байһанби. Мүн Тихоокеанска флодой мурсыөөндэ 2-дохидо гарааб.

Дондок: Тээд ши хээээ саарһа эрээлжэ эхилэн болонош?

Баяр: (Хүл дээрээ бодоод, кабинет соогуур ябуултана). Зохёол бэшэжэ эхилэхэдэмни, намайе буряад хэлэнэймни багша Хандама Дугаровна Дамдинова хургаһан гэжэ һанадагби. Эгээл түрүүн хургуулингаа ханын газетэдэ шүлэгүүдыг бэшэжэ эхилээ һэм. Хамта дээрээ хэды зүжэг бэшэһэн болонош?

Баяр: (Хургаа даран тоолоно.) Нэгэ, хоёр, гурба... (Абгагүй болоно.) Хамта дээрээ арбаад болоно даа. Үшөө расказуудыг бэшэдэгби, эстрадна зохёолнуудыг... Оршуулга хэнэб...

Дондок: Зүжэгүүдшни хаана харуулагдаһан бэ, уншагшадтамнай хөөрөөд үгыш.

Баяр: Нэн түрүүн республикымнай бүхы районнуудта гээл даа. Тиигээд - Агада, Усть-Ордада, Москвада, Ленинградта, Хальмагта, Тывада, Монгодо, Польшодо...

Дондок: Тиихэдэ шимни дэлхэй дээрэ мэдээжэ драматург ха юмши! Амаршалнаб!

Баяр: Тиигэжэ байжа бү тиигээл дээ, тиихэдэшни нэгэ тиймы-ы шэнги байна. Бүхы хөөрэхэ юмээ шамда хөөрөжэ дүүргээб. Дорохи бундэтэһнай ошожо, сай уухамнай гү? (Тэдэнэр гарана).

Хүшэгэ. ДЭЭРЭ: ЗУРАГ

Д. Нацагдоржийн нэрэмжэтэ театрта Б. Эрдыеевэй "Галуунууд бусаба" гэхэн зүжэгэй премьерын һүүдэ.



Баяр: (бодолгото болон). Тиигээлдаа.

Дондок: Заа, юунһээ эхилэхэмнайб. Бишни дунда шадалтай трактористын хүбүүн гээшэб, харин шимни ноёной хүбүүн бэлэй гүш?

Баяр: хургуулин директорыг ноён гэхэ болоо һаа, ноёнойл хүбүүн гээшэ бээб. Харин бэшэ гэхэ болоо һаа, бэшэ юм аабдаа.

Дондок: (бодоод ябуултана, тиигэжэ байтараа дуугаржа эхилнэ). Заа, ши яаралгүй хөөрөөрэй, би бэшэжэ абаһууб.

дүүргээб. Тиигээд соёлой институт дүүргээб, арадай уран найханай түбтэ, республикын театруудта хүдэлөөб.

Дондок: хургуулингаа жолнүүдэнтонһонин ушартухай хөөрөл даа. Тиймэ ушарнууд байгаал ёһотой.

Баяр: Байгаа бэддаа! Байнгүй яахаб! Бишни бүри эхин классуудта нуража байхадаа, 1959 ондо Москвада үнгэргэгдэһэн Буряадай литература болон искусствын 2-дохи декадада хабаадаха золтой байһан хүн гээшэб.

Чимит Раднаевна Ямпилова, интернадаим буряад хэлэнэй багша, Россин Федерацийн хургуулин габыята багша Хандама Дугаровна Дамдинова уран зурагайм багша Филипп Ефремович Гергесов, хүгжэмэймни багшанар Дамдин Ширапович Яхунаев, Олег Виссарионович Хигай, боксымни секцийн тренер Александр Бадмажапович Ринчинов, хатараймни багша Фёдор Сергеевич Иванов гээд лэ тооложо эхилээ һаа, олон даа.

Гурбан үгээ



Бэлигтэ ехэ поэт, хүүгэдэй зохёолшо Цырен-Базар Бадмаевай түрэнхөөр

70 жэлэй ойдо

ШҮЛЭГШЭ ТУХАЙ НҮХЭРЭЙ ҮГЭ

БҮРЯАДАЙ ЭЛИТЭ ЕХЭ ПОЭТ ЦЫРЕН-БАЗАР БАДМАЕВАЙ ТҮРЭНХӨӨР 70 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛЖА, УРАН ЗОХЁОЛ ШЭНЖЭЛЭГШЭ, ЭРДЭМТЭ ЦЭРЭН-АНЧИК ДУГАР-НИМАЕВАЙ АРХИВЛАА ЦЫРЕН-БАЗАР БАДМАЕВАН МЭНЭЭ БАЙХАДА, АЖЛА ТУХАЙДАНЬ 1969 ОНДО КЭШЭН СТАТЬЯ, ПОЭДЭЙ ШҮЛЭГҮҮДЫЕ ТОЛИАБОБДИ.



Минин сэдхээдэ манай үетэй үшоо студент ябаһан үе һанагдана. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтта "Гуурһа туршалга" гэвэн ханын газетэ гарадаг бэлэй, тэндэ студент Цырен-Базар Бадмаевай шүлэгүүд оролсогшо һэн. Тингэжэ байһаар, "Буряад-Монголой үнэн" газетэдэ "Манай юотар", "Волейбол", "Түрүүшын саһан" гэжэ гурбан шүлэгын гаража, бидэ нүхэдэнь ехэ баярлаа бэлэйбди. Энэмнай 1948 ондо болоһон ушар. (Энэ үгэ 1969 ондо бэшгэдэһэн. - Ред.). Тэрэ саһаа хойшо хорин нэгэн жэл үнгэршэбэ. Мүнөө Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Цырен-Базар Бадмаев шүлэгүүдэйнгээ дээжые хэблэн гаргаба.

хэрэглэдэг. Багшын институтай ород хэлэнэй факультедые бэрхэ хурагшадай зэргэдэ оролсожо дүүргэнхэй. Москвагай Горькийн нэрэмжэтэ Литература институт мүн баһа һайн дүүргэнхэй. Буряад хэлэнһээ ород дээрэ оршуулгануудые тордиһогүй бүтээнэ.

Цырен-Базар Бадмаевай хүюун энэ дэтэйгээр хөөрөөшэ зан тэрэни шүлэгүүдтэ, илангаяа үхибүүдтэ зориулһан зохёолнуудтань һонни үнгэ будаг, шэмэ амта орууддаг.

Поэдэй шүлэгүүд тухай хэлэхэдэ шимэ байна.

Цырен-Базар Бадмаев шүлэгын сэдхээдэ хадуугданаһан һангин бодолнууд бии. Тэдэнь зохёолнуудань гол удха болон ородог. Эхэ орон, түрэнһэн шотаг, хүнэй эхэ, ажалша зон, коммунист парти - эдэтемээр нэгүргэлжэбшэдэг. Түрүүшын шүлэгүүдэй нэгэн болохо "Горхон" гэжэ шүлэг һанаад үзэе. Түрэл шотаг Сагаан-Шулуутайнгаа зонгай горхон дээрэ хубаг татажа байһан тухай хэлэхэдэ, бүхы совет арадай байгаалине гартаа хазарлажа байһантай холбожо бэшгэдэһэн романтическиа шүлэг бэлэй. Тинхэдэ бүри һая бэшгэдэһэн "Тоонто" гэжэ шүлэг соо мүн лэ түрэл шотагайнаа байдалай һайжаран байһые зураглажа, бүхы Совет ороной һайжарһан байдалай гэрнэ болгон үзүүлэ. Түрэнһэн шотаг, эхэ, бүхы Совет Эхэ орон - эдэни нягта холбоотой байһые эмгэ харууһан сюжетнэ реалист шүлэг үзэнбди.

Энхэ амгалан байдал хамгаалга, дайн сэрэг сараха хэрэг, арадуудай хани барисаан тухай поэт мүн лэ саг үргэлжэ сэдхэжэ ябадаг. Табяад оной эхиндэ бэшгэдэһэн "27-дохи полк" гэдэни американ империалистнуудые гэмнэһэн шүлэгын "Комсомольская правда" газетэдэ хэблэгдэһыень гэрнэ болгон дурдая. һүүлэй жэлнүүдтэ гараһан "Нара буяалдаан" гэжэ поэмын эндэ хабаатай байһыень һаная.

Үргэн ехэ бодолнуудые сэдхэжэ бэшгэдэһэн, поэдэй зохёолнууд гүнзгы удхатай,

олоной сэдхэл хүдэлгэмэ зохёол болодог ба оороо зохёолшоһые зондо тухатай ажал хэжэ ябаһанаа нодоороо эли үздэг. Энэ хэлэгдэһэнэй жэшээ болгон, дайн сэрэг буруушаһан нэгэ шүлэг тухайн бодото ушар хөөрө.

1959 он. Москва хотодо боложо байһан буряад литературы хоёрдохи декадын үе. Поэдүүдтэ үгэ үгтэнэ. Цырен-Базар Бадмаевай ээлжээн хүрэбэ. Поэт "Гурбан мөөртэй машинахан" ("Автоколяска") гэжэ шүлэгөө уншаба. Алыга ташагаһан нэршэбэ. Үглөөдэртэнь газетын редакцияһаа шүлэгөө хэблүүлхэеэ үгэхыень урыал ерэбэ. Уданшьегүй "Автоколяска" манай Коммунист партиин түб газетэ "Правдада" хэблэгдэһэн. Тэрэ декадын үеын уулзалгануудта поэт Цырен-Базар Бадмаевай тэрэ шүлэгөө уншахадань, нэрэмэ алыга ташаг, ехэ дулаанаар зон утгадаг бэлэй. Тинхэдэ бидэни байһан гостиницада ходо бэшгүүд Цырен-Базар Бадмаеван нэрэдэ ердэг һэн, тэдэни соонь һайн шүлэг бэшгэдэһэн ходоо баяр хүргэһэн байдаг һэн. Бидэ нүхэдэнь "Цырен-Базарнай декадада "Автоколяскараа" хурдан ябажа гараба даа", - гэлэжэ хүнид хоор, түрэл хото Улаан-Үдэеэ бусаа бэлэйбди.

Тинхэдэ би шүлэгэй уран үгын хэды ехэ хүсэтэй, зондо тухатай хэрэг бүтээхэ байһан шадалай гэрнэе үшоо дахин нодоороо хараа һэм.

Энэ богонихон үгын һүүлдэ поэдэй найман мур шүлэгын дабтахыем зүбшоогыг:

Энхэ арадайм аман үгэ
Эхын лэ хүн даа, дамжаггүй.
Харин хүбүүн ехэ болоод,
Хүхөө хүхэжэ ябадаггүй.
Тэжээн бодхон эхын хүн
Тэрэнэй шуһанда ябахань мүн.

Оодоо дабаа гатахаяа
Оороо гарадаг сэрэн хүн.

Поэт Цырен-Базар Бадмаевай уран зохёолшо замдаа олон дабаа гатахыень бүгэдэ уншагшадтай хамта хүлэжэ байһанаа мэдүүлэе!

Ц.А.ДУГАР-НИМАЕВ,
хэлэ, бэшгэжэй эрдэмэй доктор,
1969 он.

ГУРБАН МӨӨРТЭЙ МАШИНАХАН

Гурбан мөөртэй, яла-сала,
Ганса нюдэтэй машинахан
Урдаһаамни гаража ерэбэ,
Үйлсын дундуур шииганаһан.

Хүлгүй хүн жолоодон һууна,
Хүбүүхэниинь согсойн
зэргэлээ.

Хүлнүүд дээрэхэнээ
үндэгшэн,
Хүхинэ абадаа эрхэлээд.

Машинахан аманшаг,
хашан даа,
Мандагар "зимууд",
"победэнүүд"

Харгы гаргажа үгэхэдэнэ,
Хажууханаарыньше
гүйлдэнэд.

Зариман юундэб даа
тогтожо,
Зохидшоон хараад
һаланагүй.

Үгыдаа, энэнине харахадаа,
Угтаашы сэдхэлни
баярланагүй.

Хэрэгтэишьше хэрэгтэй
машина.
Хэдышье соходол заахан
һаа,

Тэн тэрэни лэ ябахал даа.
Тингэбэшьше инмэнүүд
машинын

Хэрэггүй байдаг гэшэ һаань,
Хүнүүдтэ хураггүй дээрэ һэн
даа.

Энэ хүн ингэжэ ябанхаар,
Энхэрдэг тэршээхэн хүбүүтээ
Үргэжэ хүзүүндээ
унуулахадаа,

Үйлсөөр алхалха һэн
хүхюүгээр.

Манайхинай хэды олон зон
Муухай дайнай дүүрэхэдээр
Европын шоройдо булагдан,
Ерээгүйб даа гэртэхиндээ!

Тэрэ гэхээр урилдан,
Түргэхэн жэлнүүд үнгэрбэ.
Тээд лэ нөөхи хорото дайн
Түглын зосоон һанагдаба.

Тэрэ гэхээр урилдан,
Түргэхэн жэлнүүд үнгэрбэ.
Тээд лэ нөөхи хорото дайн
Түглын зосоон һанагдаба.

Гурбан мөөртэй, яла-сала,
Ганса нюдэтэй машинахан
Урдаһаамни гаража ерэбэ,
Үйлсын дундуур шииганаһан.

Хүлгүй хүн жолоодон һууна,
Хүбүүхэниинь согсойн
зэргэлээ.

Хүлнүүд дээрэхэнээ
үндэгшэн,
Хүхинэ абадаа эрхэлээд.

Табигтыл даа энэ машиные
Таанад, хотонууд, гүрэнүүд!
Холын парламентнуудта,
Ассамблейдэ

Хүрэгжэ эрэг лэ һэтэ шууд!

Хүрэгжэ эрэхэдээ хэлэхэ:
- Харагшымни хүбүүхэм бү
хараг! -

Энэ дэлхэйдэ хэтэ мүнхэ
Эб найрамдал мандаг!

Х. РЫГЗЫНОВА-ДУГАР-НИМАЕВА хэблээдэ бэлдэбэ.

Цырен-Базар БАДМАЕВ

САНЖИДМАА

(Дуун)
Хамаг басагад үрдилдөөд,
Хадамда гаранал
бултандаа.

Намда хэниинь үлэбэб тээд?
Натагар шарахан
Санжидмаа.

Холшор багаһаа наншалдан,
Хамта үдөөлди
Санжидмаатай.

Залуухан инагаа аргадан,
Заагса руу хүтэлхэм
яаралтай.

Нажар наранай дулаанһаа
Набша сэгсгүүд бадараал
даа.

Натагарш шараханш байгаа
һаа,
Намдаал хүрөө юм даа
Санжидмаам.

Хамаг басагад үрдилдөөд,
Хадамда гаранал
бултандаа.

Намда хэниинь үлэбэб тээд?
Натагар шарахан
Санжидмаа.

УНТАЖА ХЭБТЭНЭН ЭХЭ

Үлгытэй хүүгээ
орондоо дүгэ
табихадаа,
Унтажа хэбтэнэ
аминай амин - Эхэ.

Үхэр буугайшье
абяанһаа һэрхынь
мэдэнгүйб даа:
Үдэрын эсээ,
тэрэнэй үргэһэн бүхэ.

Зүгөөр нарайнгаа
халтаханшье абяалбал,
алдангүй
Зүрхөөрөө мэдэжэ,
һэрхэл!

Үлгы хахинаха.
Дэлхэй дайда
шалһаа мундэлөөл,
марганагүйб.

Дууданаб сольешни, аминай
амин Эхэл

СЭЛЭНГЫН НУГАДА

Жороохон моритой,
Зоригтойхон басаган
Сэлэнгын саахануур
Сэнгэжэ ябаба.

Яагаа һайхан басаган бэ!
Яаран тэрэни хүсэхэм даа.
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Яаран тэрэни хүсэхэм даа.

"Арбижал" колхозой
Алдартайхан Дулмаб даа.
Танилсахаа һанаа һаа,
Түргэн намай хүсш даа.
Талын фермын хүбүүхэн,
Танилсан болзороо хэлсээл
даа.

Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Танилсан болзороо хэлсээл
даа.

Тарзагархан зээрдэмни
Табжагархай орыш даа,
Аалидангүй харайгыш,
Абарыш даа намайгаа.
Нарымни булян гарахань
лэ,
Наадалан намайе зобоохонь
лэ,
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Наадалан намайе зобоохонь
лэ.

Харгымни тоондоо
Харагданагүй хэбэртэйш.
Мэлхэйдэл яяраар
Мүлхидэгхэн моритойш.

Аали, өөдэгүйл моринши,
Эзэеэ һажаһан байгаалтай!
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Эзэеэ һажаһан байгаалтай!
Тарзагархан зээрдэмни
Тангаршаагад зогшоо.

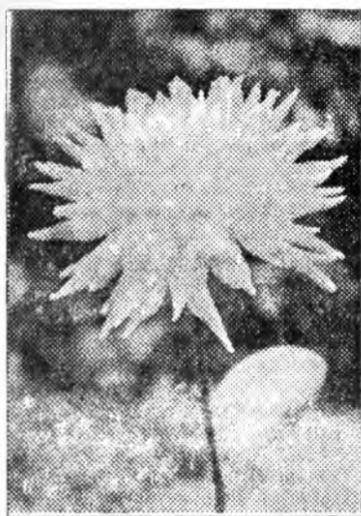
Шабхадан гэхэдэм,
Шарбан тэндээ хэбтешоо.

Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Шарбан тэндээ хэбтешоо.
Һайхан дүүхэйн гүйгөөшын
һүүлын хараад үлэшөөб
даа.



Залуу наһан - залитай үел:

ИНАГУУДАЙ НУЛИМСА НАА УЛААН СЭСЭГҮҮД УРГАХАЛ...



Февралын 14-дэ гэгээн Валентинэй үдэр (англи хэлэтэй угсаатаг "Валентин Дэй" гээд нэрлэгшэ) тэмдэглэгдэдэг заншалтай. Энэ ёһо заншал холын түүхэтэй юм. Урга сагай ёпололоор энэл үдэр залуу хүбүүд, басагад халуун дурлан тухайгаа нюусагүйгөөр бэе бээдээ дуулгаха аргатай байгаа.

Ямар аргаар гэдэлгү, улаан зүрхэнэй зурагтай тусхай карточка эльгээбэлнь, тэрэ гары хуу ойлгосотой болодог. Юундэ имагтал улаан үнгэтэй открьткануудые, сэсэгүүдые энэ үдэр бэлэглэдэг бэ?

Улаан үнгэ хадаа бүри урайхани уринда баяр жар-

галай хүлдэ тэмдэг байһан гээд һануулая. Жэйсээхэдэ, африкан зарим отог обогүүд баяраа мэдүү хын тула мүнөө хүртэрөө нюураа, бээ улаан шэрэ будагаар шэмэглэн зурадаг заншалтай. Эртэ урдын Римэй түүхэсэн Плини гэрцэмэ: "Улаан үнгэ наггин гэжэ тоологдог, баярай хүлдэ тэмдэг байһан юм. Арад зоной ехэ найр наагануудай үсдэ Юпитер



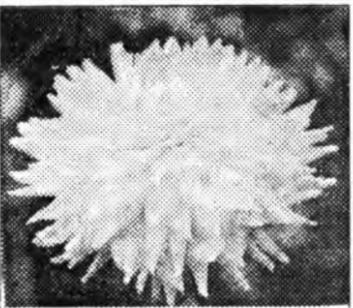
бурханай дүрсэнүүдые улаан бүдөөр шэмэглэгшэ һэн.

Харин Гомерэй "Иллиада" соо дүрбэн гол шухала үнгэ зүһнй тоого улаан үнгэ нэрлэгдэнхэй. Эртэ урдын перс домогой ёһоор, инаг хоёрой нюдэнэй нулимсаһаа улаан дэльбэтэ сэсэгүүд ургажа, халуун мэдэрэлэй хэтэ мүнхэ хүлдэ болоһон юм. Сэсэгүүдэй хэлэн гээрэ улаан тюльпанууд "Би шамдаа дуратайб" гэнхдалда

уqxатай, тиимэһээ гэгээн Валентинэй үдэртэ имагтал эдэ сэсэгүүдые бэлэглэдэг заншалтай.

Харин "инагни" гэжэ нэрлэхээр хүнэй хажуудатнай үгы һаа, яалтайб! Голхоржо, үйдажа байһанай хэрэггүйл даа. Гуниглаад абахада, муу бэшэ. Юундэб гэхэдэ, ургажа, сэсэг шэнги задаржа байгаа эдир залуу хүнэй ухаан зүрхэндэ хүхюун баярай хажуугаар гуниг баһал хэрэгтэй, сэдхэлэй тэжээл болодог юм.

Энэ дэлхэй гээрэ баяр гуниг хоёр дахалдаг ябадаг табисууртай. Инаг дурлан гээшэ ходоого гансал баяр асаргад бэшэ, хэды олон гашиун нулимса дуһанан бэ, тоолошогүй, хэмжээлшгүй.



Хэды тиибэшье, инаг дурланай нулимса бүхэнһөө улаан дэльбэтэ сэсэг ургадаг гэнхэн һайхан домог дурдан-дурдан ябаа...

Т.САМБЯЛОВА.

"ЯМАР ҮЕЫН ҮНИГ ДУРАЙ ЭРШЭТЭЙ НАЙХАЙ БЭ?"

Инаг дурлан хэзээнэйшье сагта, ямаршье гүрэндэ, хүйтэн, дулаан орондо илгаагүй, хүний сэдхэлэ соо хэтын хэтэ сагһаа хойшо ходо бадаржа байгаа ха юм. Байгаалин жама ёһоор, хүмүүни заяанай табисуураар инаг дурлан болбол зоной ажабайдалда ехэхэн дэ һуури эзэлнэ.

Дурлан тухай дуулаа, домоглоонгүй нэгт гэжэ байхагүй. Жэйсээхэдэ, ородой суута нэгт А.С.Пушкинэй "Любви все возрасты покорны" гэжэ бэшэһэн мүнүүд арадан дуида мэдээжэ болонхой. Залуудаа илдам, огсом, хүдэр ябаһан үгө жооо һаншаг сагаан болохойшье һаа, үнгэрһэн сагаа дурсан, инаг дурлан тухай бодомжолхо аргатай. Тинмэһээ драматург Дугар ДЫЛГЫРОВЭЙ "Хүхын дууга һүниинүүд" гэнхэн расказан герой БАДМА үбгэнэй дурлан тухай бодомжонуудые хүндэтэ уншагдайнигаа анхаралда дуралданабди.



Инаг дурлан гээшье хүн бүхэн сэдхэлэ соогуураа гаргажа, шуһан соогоо бурьюулжа үзоо ёһотой даа. Тинмэһээ инаг дурлан юун гээшэб гэжэ эндэ хоороод, тэрээн тухай шэнэ үгэ хэлэхэ аргамгүй, саг сагтаа, сахилза хүхэдөө. Үе-үеын хүнүүд оорын сагай эриятэдэ таарама инаг дурланай мэдэрэлтэй байһан гэжэ һанашаб.

Урда сагай залуу үетэнэй бэе бээдэ дуратай байһанаа яажа, ямар үгөөр мэдүүлдэг байһаниннь мүнөөнэй үетэнтэй сасуулаатй аал? Тингэжэшье һанашагүйб. Харин оорын сагай үетэниие мүнөөдэрэй залуушуутай сасуулан хараха эрхтэйб. Юундэб гэхэдэ, тэрэ үедөө инаг дурланай хүсэ бэе дээрээ мэдэрһэн байнаб. Мүнөө үеын залуушуудай яажа дурладагыёе нодөөрөө хаража, шэхээрээ дуулажа ябанаб. Тинмэһээ ямар үеын инаг дурланай охин эршэтэй байгааб гээд сасуулахда яанаб?

Мүнөө үедэ инаг дурлан тухай дан олон үгэ хэлэгдэдэг, шүлэгүүд зохоогдодог, кино харуулагдадаг болоо, углуу тохойгоор тэбэрилдэжэ, автобус, трамвай соогуур таалагдаха, үрисэлдэжэ, үбэрдэгүүрээ һуулсаха, үндэхэ, үнхидалсаха гээшэ сээргүй болошоо хаш. Иихэдээ, инаг дурланай охиной билтаржа, дэлбэржэ байһые гэршэлнэ гү, али шэргэжэ, балартажа байһые харуулна гү?.. Хэн энээндэ харюу үгэхэб?

Урдань инаг дурлан гээшье хүн бүхэнэй сэдхэлэй нашин нууса гэжэ ойлгогшо бэлэйбди. Зарим хүбүүдэй гү, али басагадай хэн нэгэндэ дурлашоод ябаһые гансал яалзанһан нодөөрнй, ягаа улаахан хасаранһы тааха ушар бологшо бэлэй. Тингээдэшье, буряад зон гээшэ хэр үгһаа үгэдөө тамтай, хэлһэн үгэ үгэхэнөө үлүү өхөөр һүүежэ, нурьжэ ябадаггүй байгаа.

"Шамда дуратайб" гэжэ гү, али инаг дурланай һайхан, харуу үгэнүүдые хэлэхэдэ, ахаһаа, бусад зонһоо эшэхэ, гайхаха. Тингээрээ тэбэрилдэжэ, таалагдажашье байгаагүй. Бэээ барыжа ядажа байһанаа харуулахагүй гэжэ оролдодог һэн. Гэбэшье халуунаар дурлажа шададаг, дураяа тамнадаг байһан гээшэ ха.

Бэе бээдэ дурлаһан хүбүүд басагад дуугайхан хүтэрэлдэн ябажа, хүхын дууга һүниинүүдые үнгэрэгшэ бэлэй даа.

Тэд мүнөөнэй залуушуудые муушалаһаа һанаад, үнгэрһэн сагаа дурлана бэшэб. Зарим залуушуудан архи, тамхи, аралжаа наймаа һанаад ябахые харахадаа, сэдхэлэни үбэрдэг, һанаамни зободог. Мүнөө сагай басагадшыё гэжэ басагад даа. Манай үеын басагад хара баһаа мориной хабһа һаншажа, маяхан хуатэй, монсогор харахан шарттай болоошье һаа, сэдхэлээр сээр, һанаагаар сагаан, зорингоор зөөлэн бэлэй. Тэбэрихэдэшье барюушатай, таалахадань шэмэтэй агша һэн.

Харин мүнөөнэй басагад шэмэ шүүһэ ехэтэй үбһэ ногоо эдижэ, шугам шэнги, жэбжээр сэхэ хуатэйнүүд, хондогорхой уусатайнүүд, булсагархан хүхэтэйнүүд, эдэешэһэн уралтайнуудшыё һаа, ухаагаар ахирхан, сэдхэлээр хоолохон, һанаалаар уйтайхан, зангаар задарюухан болонхой гээшэ аа гү гэжэ адаглаһааб. Зай, тэдэ "ой мбод угтай, богонитой, улад зон һанитай, муутай" гэлсэгшэ. Бүхышье басагад тинмэ болошоо гэнэгүйб. Бидынь залуудаа элдэбээр ябадаг, бүхүндаагаа гаргад үздэг байһан зон бээбди. Яахабини, нүхэгүйдөб, нүгэлгүй эр гэжэ үе сагта байгаагүй хэ юм.

"ЗҮҮДЭНДЭМ ХОДОЛ ҮЗЭГДӨӨД..."

Дурлан... Гэнтэ, өөрөөшье мэдэнгүй байһараа, дэлхэйн энэ, агууехэ хүсэндэ абтааш. Дурлаад байхадаа, үлэншыё ябаһанаа, дааражашье, халуудажашье байһанаа мэдэхэеэ болихош даа. Һүниин аалинда дуратай инэгшени шамтаяал зосооһин байха, зүүдэндэһини ходоол үзэгдэхэ...

Тиигээд дурлаһан басагаддаа дүтэлжэ, тэрэл "Би шамдаа дуратайб" гэнхэн гурбахан үгэ яажа хэлэхэбши?! Заримдаа энеэдэ гээшье ушарнууд үзэгдэдэг. Иимэ хоёр-гурбан ушар хоөрөжэ эхилэхэһэн урда тээ, хүндэтэ манай уншагһаад, инагтаа "Би шамдаа дуратайб" гэжэ түрүүшынхнэ яажа хэлэхэн тухайгаа маанадтаа бэһээд эльгээгылт гэнхэн дуралхал орууланабди. Мүн инаг дураяа яажа бэдэрһэнээ, хайшан гээд олоһоноо бэлхыетнай гуйнабди. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, инаг дурлан тухай бэһээд, эльгээжэл байгты.

Хэлэһэн үгэдөө хүрээжэ, дуратай байһанаа мэдүүлһэн тухай хоёр ушар хоөрөөд үгэнүү. Харин үндэ хэлэгдэһэн хүбүүе һажаажа, иимэ аргаар дуратай байһанаа мэдүүлхэээ бү шамдаарайт.

"НЭГЭ ЗААХА ХҮЛЭЭХЭМ"

Инагтайгаа нэгэ гэртэ, илангаяа хамтын байрада байбал, тон һайн гээшэ.

Нэгэтэ оюутан Бадма нэгэ курс доогуур һурадаг Долгорма басаганда ехээр дурлашаба ха. Үдэр бүри тэрэ басаганайдаа ошодог болобо. "Яагаад энэ хүүхэндэ дуратайгаа мэдүүлхэ гээшэбиб?" гэнхэн бодолдо Бадма абтана. Нэгэтэ нүхэдөөрөө уулзажа, бага сага архидабад.

Нүхэдэнь элдэб янзын заабари үгэбэ ха. Бадмаманай архи ехээр уугаад, мэдээгээ алдабал даа. Ногтуу Бадмаманай Долгормагийнгаа таһалгада ошобо. Дуратай басаганиннь үгы байшоо. Долгорматай суг хамта байдаг Баярмаада: "Би хадаа шамтай байдаг басаганда тон ехээр дурлашооб. Тэрэһини ехэл һайхан, сээрхэн басаган гээшэ" - гэхэ мэтээр олон юумэ Бадма хэлэбэ. Һүүдээрнь: "Биһни Долгормаагаа хүлээхэм" - гээд, дурлаһан Бадма шэрэсэнь дэрлээд, унташоо һэн. Бадмын унташахада, Баярмаа садатараа эльгээ хатаба. Нүгөөдэрны Баярмагай энэ ушар хоөрөхэдэ, Долгорма Бадмын дуратайе одоошье мэдэһэн юм.

Борис БАЛДАНОВ.

ГУНИГ

Үбэл... Газаа хүйтэн.
Ядбар үбгэн тоншоно сонхыем.
Уулзаагүй шамтай үлэхэндөө
Улаан зүрхэм гуниглана.
Улаахан уралнууд дээрэшни
Улаалзай һалбардаг бэлэйл,
Урихан нюдэд сооһини
Ургыхан һалбардаг бэлэйл.
Эхин дурамни, эгээл хайратамни,
Энээхэн дууем шагныш.
Гансал шамдаа зориулжа,

Гансаарханаа дууланаб.
Дуулана гүш даб намайе?
Хэшэгтэ ШАГДУРОВ,
Түнхэнэй аймагай Хужарай
дунда хургуулиин
11-дэхи классай һурагша.

ОДХОН ДУРАН

Түрүүшын сэсэгтэй хомирхо үедэ
Түрэлгүйдэһэндэл зүрхэншини уярха.
Хооһон сэдхэл сээжыеш һэрээхэ,
Хүхэ тэнгэридэ ошон хүлээхэ.

Түрүүшын зүрхэнэй сохисын номгорходо,
Түрүүшын дуран холодобо гэхэлши.
Халуун зүрхэнэйш үргэн агыда
Ханилха дурланай ошон үзэгдэхэ.
Һарьдагай сэбэр агаараар амилһанда
Һалбарха одхон ургы досооһини.
Дэлхэйдэ хэнһээшье үлүүтээр жаргаха
Һүүлшын хуби заяан нэгдэхэ.
Амгалан БУДАЕВ.

ЗҮРХЭ СЭДЬХЭЛЭЙ МҮРНҮҮД,
ЗҮБШЭХЭ ӨНӨТӨЙ ЗҮЙЛНҮҮД



НАМНАА НАЙН ХҮН ЗҮРХЫЕШНИ ЭЗЭЛЭГ ЛЭ

УРИХАН ШАРАЙШНИ ПАНАГДАНАЛ ДАА

Сайн байна, сарюухан миний Сайна! Аяар холооноо, Галуута-Нуурнаа шамдаа мэндэн бэлтгэж элгээгээ. Хоёр нөхдөл шамнаа бэлтгэж эрэнэгүй. Юуни болооб? Би шамнаа ойлоглогоргүй гомдохоогоо гүб? Түрэн харюу элгээгээни, хүлээн байхаб. Шиний нуралсал, ажабайдал гэмгүй гэжэ панданаб.

Миний албан хуушаараа. Үдэр хүни ээлжэлэн үнгэрнэ. Үшөө 3 нара, 10 үдэр болоод, сэрэгэй албаннаа табигдахаб. Энэ суг хамга алба гаража байһан нүхэрни арминий нүүдээр хоюулаа хойто хизаар ошоо гэжэ дурадхана. Тээд би өөрөө найн мэдлэггүйб. Шинийнээ түрэл шотагтаа байгаа нааш, заабол шотагтаа бусаха нэм. Тээд шиний үшөө аяар 3 жэл боложо, нуралсалла дүүргэхэи, тэрэ хомын Новосибирскдэ.

Хэзэни аба эжынээ мэдэ наа, ходо хүлэжэ байдаг гэртэхиндээ бусаха нэн бэлэб. Мүноо түрэл шотагтаа гүбхинэйни аха, эгшнэгтээ ошобол, байрлал аабдаа, харин тэдэни өнхэдэн гэр бүдэгэй, өнхэдэн ажабайдалтай болоо ха юм.

Албанай нүүдэрхи ажабайдал тухашаа наанаа болоо нуунаб. Ерээдүй саг тухан шобигхэдэм, найхан урихан шарайшни хоюу намда наанадана. Хүтөөгэ хабараи нүүдээр үнгээгээ гүбхүүдэйни шонь нара эрхэл, тинхэдэ бидэ хоёр уулахабди. Тэрэ саг тухан наан, наан нуунаб. Би шамдаа дурагайб, Сайнамин!

БАНР.

Хулисын даа... Хулиел гуйха эрхэгүйишье наа, ойлогжөө үзэхыиш гуйнаб.

Хүни найн богони гэдэгшье наань, энэхэн богони бэлээр соо үлүү олон алдуг хэлнээ өөрөө мэдэрнэб. Алдуг бүхэниемни ами амяарань хаража үзөөд яахамтайб.

Ная дурлаад, бэе бэе ойлогжсоод, сэлмэг үдэрүүдэй нубарилдан ошоожо байхада, газар элх мүйшахууд дэгдэжэ ябаха үедөө хахасаха саг хэзэ нэгтэ эрхэ гэжэ яажыишье ухаандамни ородоггүй нэн. Хэзэтимэ бургуулахам гэжэ, энэ бүрхэ үдэрэй эхи табья гэшизэбиди? Зүгөөр мүнөө, сагай холооноо, хэнэйнай ээмэ ехэ бийгааб гэжэ элрүүлнэй хэрэггүй.

Хүни найнада ори ганса дуран байдаг гэшизэ. Үни гү, али бийг гү гэһэн бодолдо абтанхайб. Магад, хэн нэгэнэй анхан иигээжэ хэлэһэн үгы дэмжэн хүндалдаа, нажаалдана гэшизэ гү гэжэ наанаар.

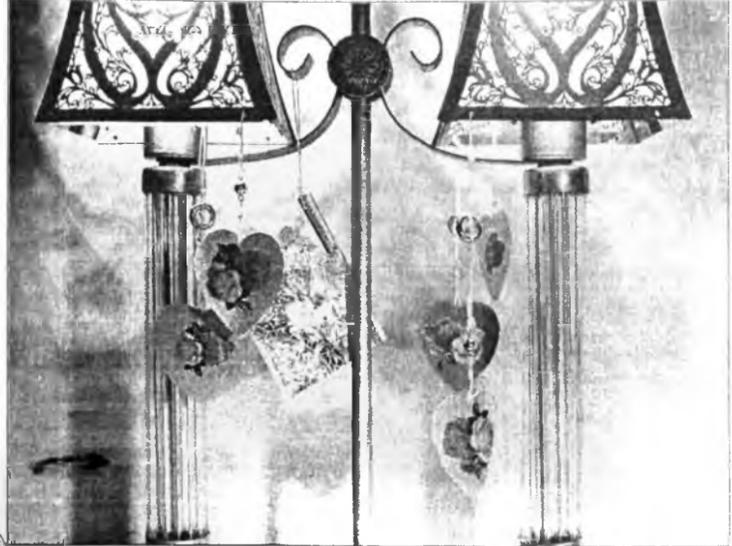
Үгынаа, дахинаа дурлааб гэшизэиш үгэндээрээ хэнэйгид дүтөөр эрьжэ, юрэт дадана мэдэрл болгоно гү?

Зүрхидөө дүтэ ондоо нүхэртэй болохыишн эдэ мүнүүд сооһоо ойлогж өнотойи. "Өөрыгөө сагаар уула гэжэ эдэ үгүүдые холооно эхилжэ хэлэнэ, уураг тархыишн эрьюули" гэжэ бу наанаарай.

Шамда хамаа, хайхарамжагүй наа, эдэ үгүүдөө элшье элшье гү гү гү байгаа бээб. Тээд шамда үзэишье дахин хатуу гү хэлэжэ үзөжүй, дуратай намда абаанаар эдэ үгүүдые хэлэжэрхнэмни бэрхэтэй. Гэбшье намай хайрлаад, тохёолдон тодхорые зөөлэрүүлэ гэжэ оролдоно, хайрлана гэжэ бу наанаарай.

"Инаг дуран хүлэй бии" гэжэ хэлэгдэгшье наань, дурлаад ябахадаа, юундэб даа, юумэ хүдүүжархихан ишги шөөжэ, шээжэ ябаха ушарууд дайралдадаг. Үгэндээрээ өөрөө зүрхээ хүдүүлгээд ябаһан аад л...

Бидэ хоёр бэе бэеишээ зүрхэ хүдүүжархихан аад, бишнү түрүү "ээмээ" мэдэрлэндэ гү, али магад ондоошье ушарнаа боложо, ишннэгэ зүрхэ бусааха баатай болобо. Хэжэмоо намнаа гүү найн хүн зүрхыишн "хулуунай" гэжэ



хүснэб. Үшөө дахин хулиэхыишн гуйнаб. Али бидэ хоёрой найнадай нэгэ харгыгаар ошохогүй байһан дээрнээ заяатай ха. Тнэгэришн табисуур мэдэхгүймтай энэ талаһаа мүү гэшизэ. Зүгөөр шнм табисуураа мэдэгшье наа, шамда дурлахал байгааб.

Зүрхыишн эдэн ороод, үни тогтонгүй, ходооро гүйлгэн гарахадаа, хурса тахыишаа эрмэгээр эдэгшээгүй шархын мур үдөөгөөд гарашооб "Саг энээниие эмнэхэ" гэжэ найдуулаад, гэдэргээ харангүй ябашаха гэшишье зүрхэмни дэмжэхэгүй байха...

Үшөө дахин хулисын даа...

**Арбанхан хургинайиш нэгэндэ
Алтанхан бэлэлиг яларни.
Энэхэн гуулин түмэр
Эзлэгтэйиш нануули.**

**Урднайхидаа адли дүтэлөөд,
Уралыиш урлаариа таалаһайб.
Хөөрхэн зарһааш хүтэлөөд,
Хажуудахи түгы соо төөрһийб.**

**Утахан гээгшынни гүрэлөө соо
Үнээ бусайдан эсарһайб.
Гэбэрһэн гарайишн үлхөө соо
Тнхээ алдатариа сэнгэйб...**

АРСАЛАН.

А НА ДУШЕ СОВСЕМ НЕ ТО...

Здравствуйте, редакция "Буряад үнэн".

Пишет вам девушка из далекой глуши, в которую судьба ее закинула некоторое время назад.

Зовут меня Елена. По Зодиаку Телец, родилась я в год Курицы. Учусь в 11 классе, учусь достаточно хорошо, можно сказать, нормально. В школе провожу организационную работу, часто устраиваем различные праздники, дискотеки, конкурсы. Многие говорят, что я компанейская, клевая девчонка, умею быстро со всеми находить общий язык, но на самом деле на душе у меня совсем не то.

Может от того, что у меня в личной жизни не все устроено. Живем мы с мамой, раньше часто переезжали с одного места на другое. Жили в Заиграевском, Закаменском районах.

И еще у меня есть парень. Зовут его Бато. Он любит меня. Мы с ним раньше встречались, а теперь только переписываемся. Здесь, в этой деревне, неожиданно для себя

влюбилась в другого парня. И хотя он не обращает на меня внимания, мне он очень нравится.

С детства я пробую писать стихи. И вот отправляю одно из своих "творений", посвященное ему.

Это всего лишь ветер
стонет,
Молюсь о моей душе.

И все как будто в бездне
тонет,
И мысли развелись в
темноте.

Вокруг меня кромешный
беспредел,
Он хочет увести меня с
собой,

Словно рок судьбы ему
велел
Разлучить навсегда с
тобой.

Пусть звезды отвернулись
от меня
И не желают мне помочь.

Я все равно найду тебя
Не помешают страх и
ночь.

ЛЕНА.
г. Закаменск.



Энэ жэл гэгэни Валентинэй үдэр амаралтын үдэртэ тудалдана. Тнхэнээ гэр байрараа онсо удхатайгаар шээглэхэ сүлөө сагтай байхат. Тнхээд үдшлэн найндэрөө тэмдэглэхэдэ дтгүүдые ноосооходо, ямар гоёо даа!

Я встретил ее в день Святого Валентина. Да, это была любовь с первого взгляда! Но как сделать первый шаг? И тогда меня осенило - "Валентинка". Я протянул ей пакет с любимым шоколадом вместе с "валентинкой", и она взяла... И с тех пор мы не расстаемся.

СЕРДЦЕ В ПОДАРОК

День святого Валентина хойно еще и тем, что его нет в нашем официальном календаре. Не обязательно праздновать с ним всех своих товарищей, друзей и коллег из соседнего отдела. Он очень личный и добрый праздник. Он уживается в сердцах всех любящих: молодых и пожилых, даже школьных и профессиональных друзей. Разрешите поздравлять и говорить нежные слова тем, кого вы любите. Можно сказать "я люблю тебя" маме,

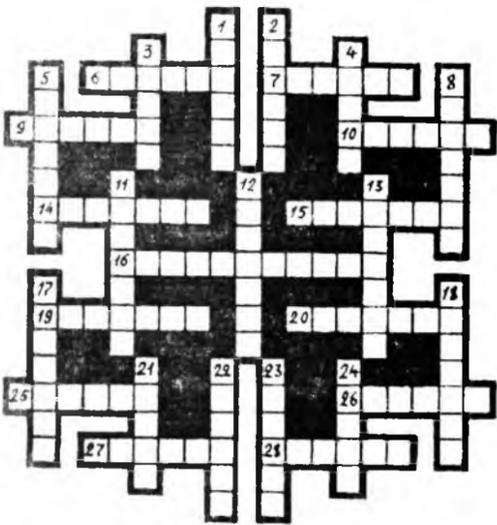
старым друзьям или лучшей подруге. В этот день не обязательно устраивать застолье. А для подарка достаточно какой-нибудь милой мелочи, которая непременно должна иметь "шаж". Для любящих сердец. Это может быть самодельная открытка, а в ней - несколько нежных слов, корючка конфет или ароматного чая в форме сердца, вкусный пирожек, а вотродем - любая вещь, преподнесенная вместе с "валентинкой".





Сагаалгаиние угтуулан

"Таагаа хаа - шүүхэт" гэхэн кроссвордын харюунуудай конкурсно



ХУБСАА ХУНАР, ЗҮҮДХЭЛ. 1.

Хажуу тээшүү: 6 - шимэн тэргээр оёгдонон, хүснэдоо хүрээр архан улагтай гутаал. 7 - тобино ... (шаарна үгэ). 9 - ... номин сооноо жэжэ эхнэнь шэлээрэи, эдихэ хилэмэн сооноо томохоншени шэлээрэи" (х. үгэ). 10 - "Ехэ гэр соо бага гэр, бага гэр соо балшар хүбүүн" (таабарини нэгдэхэи хуби). 11 - хонини архан. 15 - архан шархи. 16 - бүдэн үргэһэн. 19 - үлүүр (син). 20 - худ ороохо оуд. 25 - нүхэн үнэтэ шэл шүрэнүүд. 26 - газарта хэбэгэн ... оложо боломоор хүни. 27 - юумэ эсхэхэ, хайшаахада гарахан үлдэл. 28 - сарбуудаа хээд ябадаг гоёолто.

Дээрһээ доошоо: 1 - ... табиха зайгүй (фразеологизм). 2 - эхнэрнүүдэн шүрэнүү, али мүнэн гоёолто. 3 - үмдэнэй хүд халхалдаг гү, али хүдэй булсан болон хингар орон байдаг гутаал хуби. 4 - юумэ шилүүлжэ, зүүгээр холбоһон газар. 5 - "Хусань үбһөө мургоо, үбһэнинь үхэрөө мургоо, үхэринь газараа мургоо" (таабарин хөөрдөхи хуби). 8 - гоёолтын сэгэи дэлбэ шэнги дүрсэтэй элемент. 11 - зузаан сэмбээр оёгдоһон гадар хубсахан. 12 - хүсэи (син). 13 - зунай малгайн харабша. 17 - гоёолтонуудые хэхэдэ хэргэлдэг зэмсэг. 18 - "Оорно ябадаг ..." (И.Чимитов). 21 - хубсаханай сээжэ гала. 23 - халиндар нэмэргэ (син). 23 - гоёолто. 24 - үлдэгэн арха угахын тула модоной үмхи галдахада, бни болодог бодос.

Б.ГОМБОЕВ зохёобо.

ТҮРЭЛ НАЙХАН ТҮНХЭНӨӨ НАНАН...

Евдокия Гатыповна Гончикова Түнхэнэй аймагай Мон гэжэ нютагта түрэн юм. "Басаган хүн харида" гэжэ Захааминда хадамда гаража, хэдэн олон жэлэй хугасаада Үлэгшэн нютаг дээрээ жаргалтай ажаруужа байнал даа. Тээд наһатай болохо бүрээ түрэн тоонто нютагн аргагүй наһадага болонхой. Тэндээ хургуулида суг бурахан нүхэдн, тэрэ гарални олон юм. Эдир залуу наһани эвчэн бэлэйш гэхээр, тэрэ үемнөө дуулажа ябаһан дуунуудые сэдхэлнигэ уряалаар ханхинуулжал ябагшалби, - гэжэ Евдокия Гатыповна бичхэхэдэ, - минни Түнхэн нютаг зугаа, дуунуудаараа баян юм даа. Улаан-Үдэдэ оюутан болоод ябахадани, манай Түнхэнэй залуушууд ёхор хатараараа бусадые хойно хаяад нажа гарагша бэлэй. Минни сэдхэхэй байдалые ойлгожо, эдэ дуунуудемни газетта долилуулг.

Мүнөө буряд хэлэ бэлнэй багша Е.Г.Гончикова наһанингаа амаралтада гараад, аша, зээнэрээ үргэлсэжэ, нютаг зондоо хүндэтэй, дүршэл бэлнээ залуу багшанарга халан дамжуулан, туһаламжа хүргэжэ байһандань баярые хүргөөд, тэрэнэй эльгэһэн түрэл найхан Түнхэнэинь сохорой дуунуудые доро үгэнэбди.

Г. ЗАНАЕВА.

Түнхэнэй аялгануудһаа

- Баруун хадын модон (лээ)
Буруугаа хушама намаатай (хаяа).
Баруугаар хууһан нүхэднай (айлшаднай)
Зүрхэ хушама зугаатай (хаяа).
Хойто хадын модон (лээ)
Хониёо хушама намаатай (хаяа).
Хойгуур хууһан айлшаднай (нүхэднай)
Зүрхэ хушама зугаатай (хаяа).
Урда хадын модон (лээ)
Унага хушама намаатай (хаяа).
Урдуур хууһан айлшаднай (нүхэднай)
Зүрхэ хушама зугаатай (хаяа).
Шэдэржэ ороһон бороомнай Шэрэнгини узуурта шэнгэнэ.
Шэмэжэ ууһан духарямнай Сээжын оёрто шэнгэнэ.
(Найр нааданай дуунуудһаа. Застольные.)
Байгал далайн баруун тээ Байдал манай тэндэ юмаа.
Байха эрэн саарһан дээр Нэрэ соло тэндэ юмаа.
Галаа түлээд хуухада (аа)
Юунээр сэнтэй галаб даа.
Газар дээрээ ябахада (аа)

Юунээр сэнтэй нүхэдби.

- Малгайн торго бэдэржэ
Магазин гурба тойроё.
Молодой нүхэрөө бэдэржэ
Наада гурба тойроё.
Малгайн шэнгэн үүлэнһээ
Манан гараха янзатай.
Молодой ябаһан ахайһаа
Зугаа гараха янзатай.
Үндэр хадын оройһоо
Үхэрөөр буухань бэрхэ юма.
Үелөөд ябаһан нүхэрһөөнь
Үдэрөөр халахань бэрхэ юма.
Мундарага оройһоо
Морёор буухань бэрхэ юма.
Мүнөө ябаһан нүхэрһөөнь
Минутаар халахань бэрхэ юма.
Хада дээгүүр харгылаха
Хандагайн туруунай хурсынхи.
Харанхы хүни харгылаха
Ахайн нюдэнэй хурсынхи.
Боорн дээгүүр харгылаха
Хандагайн туруунай хурсынхи.
Бүрэнхы хүни харгылаха.
Ахайн нюдэнэй хурсынхи.
Машинада хуухада (аа)
Мүнгэн ехэ хэрэгтэй.
Манайхинаар зугаалхада (аа)
Шадал ехэ хэрэгтэй.
Е.Г. ГОНЧИКОВАГАЙ
суглуулбарһаа.

ГАШУУН ГАЛДАНАЙ ҮДЭШЭ,
ҮГЛӨӨГҮҮР БЭШЭНЭН
ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

Урид хэлэхэ хоёр үгэ. Би болбол баһааа уран зохёолон номуудые уншаха дуратай байһанон. Кольма Прутковой ороо бэлигые тон дээрэ сэгнэдэгби. Тини, Прутковые бажаан багад бэшжэ эхилһемни хүлсэмөөр ааб даа. Үдшэ, үглөөгүүр толгойдоо ороһон бодолуудаа дэбтэр соогоо тэмдэглэдэгби. Тэндэһэмни нэгэ хэды тэмдэглэлүүдые һонирхыт даа, уншагшад.

Амарые танда хүсэгшэ - Гашуун ГАЛДАН.

Толи гэрэл соо оорыгоо шарайшалаад, шюурайнгаа муухай шэнгээр харагдаа хаань, толиёо буга сохёорон.

Уран найхан бэшэ хоолойтой хүнүүд дуу дуулаад наладаггүй.

Уһан шүдэнһөө галхатай шүдэншн дээрэ, уһан тэмдэгтэмни тэнгэрин дээрэ.

Холо саана тобиһон хадые хараад, ингэжэ бодомжоло: хада шамһаа холо гү, али ши хадаһаа холо гүни?

Үбһэн дээрэ хэбтэһэн нохой. Үндэгэн дээрэ хууһан тахья. Алинишн эвэлдээ үлүү туһатайб?

Арбаад жэлэй саана хүнүүд ноён болохоёо оролдодог хэн, мүнөө хүн баян болохоёо оролдоно.

Танил таладаа бүһээ һулаар бүһээ: буузаар хүндэлжэ магад.

Түргэдһэнэй хэрэггүй.

Хоёр дээрэ хоёрые нэмэхэдэ - дүрбэ. Хоёрые хоёроор үсхэхэдэ - баһа дүрбэ.

Өрлэн машина жолоодожо, аршажа, угаажа зобонһон хэрэг бини гү? Нүхэдэйнгөө машинада хуулсаад ябахада, һураггүй тохид бэшэ аал?

Хотын гудамжада дангина эхнэрэй шинни үг рүү уриханаар мнһэлээ хаань, харюудань энэ эбхилхэсэ бү шамда. Уридшалан, гэдэргээ хара: шинни арада ябажа ябаһан багшатар малаан хүбүүндэ мнһэлээһэн байхадаа болохо бишуу.

Юумые шамарлаһанан хэрэггүй.

Долоон үнгиһн болонгоор утаһан бүһэ хэжэ шадахагүйш. Тэрэ эшгэлэн, энэ наһандаа эдэлжэ шадахагүй юумэлман олон.

Абиагүй хуухадаа, сэгэнээ харуулам гэжэ һанана гүни?

Нэгэн дээрэ нэгые нэмэхэдэ - хоёр. Нэгые нэгээр үсхэхэдэ - нэгэн. Юундэ нимэ гээшэб?

"А" дээрэ "Б" нэмэлгые алгебра гэнэбди. Дэмьрмэ хүгжэм доро дэбхэрэдээ - дискотекэ гэнэбди.

Юбкэнүүд хэдыһые уга, хэдыһые богони боложо байг - хүнүүд ондоо болохо бэшэ.

Дээрмэшэдые дээдэ засагта һунгадаг арадые дэмьрһэн арад гэжэ нэрлэхэб.

Урдань номоо хэблэхэдэ, уран зохёолһод гонорар мүнэ абатаг байгаа. Мүнөө гэдэмнай зохёолоо гаргахын түлөө өөһэдөө мүнэ түлэнэ. Саг найн тэншэ ябажал байна!

Отгоргойн мүнэд тухай: даншые холо байна даа!

Дээдэ хургуулида орохон гэһэн эдир залуу наһатан номой хуудана нэхэжэ хуунагүй - гэртэшинэйнгээ хорёо соохи үхэр малые тоолоно. Хэды "лимон" болохо хаб даа?

Минсгэйнүүдэй шашхалдаае хүгжэм гэжэ һанана хаа, эндүүрхэгүйбди.

Би марафоной урилдаанда (12 модоной зайда) гансаараа гүйгөө һаа, дундахы арбаад модыень (хүн зонгун газарта) мотоциклаар гүйлгэжэрхихэ һэм.

Гашуун ГАЛДАНАЙ тэмдэглэлүүдые редакцияда Н.ДАМДИНОВ дамжуулаба.

"РОССИЯ - КИТАЙ": СНОВА ДРУЖБА НАВЕКИ?

Государственный военный инспектор-секретарь Совета Обороны РФ Андрей Кокосин, по приглашению Центрального военного Совета КНР, совершил официальный дружественный визит в Китайскую Народную Республику в ходе которого он встретился с первыми лицами наших ближайших восточных соседей, обсудил вопросы, касающиеся углубления сотрудничества между Россией и Китаем в различных областях, в том числе и в сфере обороны и безопасности, в соответствии с решениями, достигнутыми в ходе встреч на высшем уровне Председателя КНР Цзянь Цзяминя и Президента РФ Бориса Ельцина.

В ходе переговоров, проходивших в

дружественной атмосфере, состоялась откровенный обмен мнениями по вопросам строительства и реформирования силовых структур обеих стран.

Андрей Кокосин посетил Цзинаньский военный округ, базу военно-морского флота КНР в Циндао, ознакомился с рядом образцов китайской военной техники.

В последнее время, конечно, отношения нашей страны с Китаем заметно потеплели и от отчуждения, перешли на дружескую ноту. И видимо, мы снова вскоре как в былые времена запоём песни о нерушимой дружбе России и Китая?

Тимур ЛАМБАЕВ.

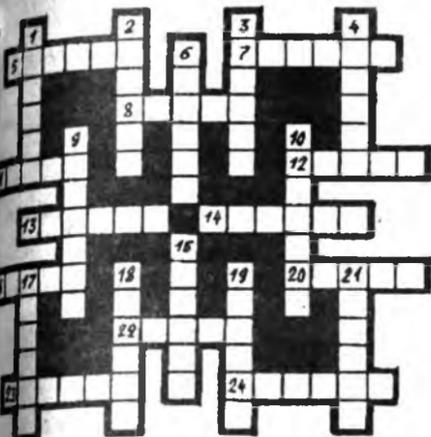
ШВЕЦИНЭЭ - БЭЛЭГ

Шведи гүрэнһөө гуманитарна туһаламжын 75 мандагар мэшээгээр дүүрэн хубсаһан Гусиноозерск хотодо хүрээ эрээ. Самса, үмдэ, плаңц гэхэ мэтын янза бүрийн хубсаһые олон үхибүүдтэй, байдалаар тулюурнаг 250 айлануудата Улаан Хэрээһэнэй Гусиноозерскын бүлгэмэй хүдэлмэрлэгчид тараажа үгэб. Хүн бүхэндэ нэгэ комплект плаңц, джинсэ, самса, кофто хүртөө.

С. АЮШЕЕВ.



ЗЭР ЗЭМСЭГҮҮД



Сагаалганиее угтуулан
 "Таагаа наа — шүүхэт"
 гэнэн кроссвордын
 харюунуудай конкурсдо

ХАЖУУ ТЭЭШЭЭ: 5 - ...хүхөөр шулуу сабшаха. 7 - ...хэмжүүр. (паарна үгэ). 8 - бугай нэгэ оньһон. 11 - орой руунь хубааһан бүрэмнөө. 12 - хяһа (син. - түнхэнэй үгэ). 13 - малай муу шуһа гаргаха зэмсэг. 14 - дугаа, шаргын үргэ гэхэ мэтые нугалжа хэхэ түхээрлгэ. 16 - элдэб юумэнүүдые няаха юумэн. бодос. 20 - хутага... (паарна үгэ). 22 - мориной тоног. 23 - үбһэ шэрэхэ хэрэгсэл. 24 - мори гахалха түхээрлгэ.

ДЭЭРЭНЭЭ ДООШОО: 1 - шоройн шүүр. 2 - "харгы дээрэ хамар амаа хөөдөһэн хара шүдхэр"(тааб.). 3 - нарихан нур ооһор, уялаа. 4 - түмэр шүрээбэй нэгэ хуби. 6 - анзаһанда байдаг газар урбуулдаг хабтагай түмэр. 9 - борной (син.). 10 - мориной туруунда няалдажа хүрэшэһэн саһа, мультэ унагааха алха. 15 - хомууд татажа уяха нур ооһор. 17 - томо суурга (эхиридэй үгэ). 18 - элдэб юумэнүүдые түмэрөөр дабтажа нэгэдхэлгэ. 19 - түлээ хахалдаг томо хүхэ. 21 - газар зөөлэрүүлдэг хүдөө ажахын зэбсэг.

АВТОМОБИЛИСТНҮҮДЭЙ АННАРАЛДА

"САМАРА": МЕНЯЕМ КЛАПАНЫ

На собранном двигателе их все меняют, когда они от встречи с поршнями за обрыва зубчатого ремня. Из-за раковин на тарелках, которые нельзя убрать шпиркой. И совсем редко, на сильно изношены стержни клапанов или на тарелках есть порешшие участки.

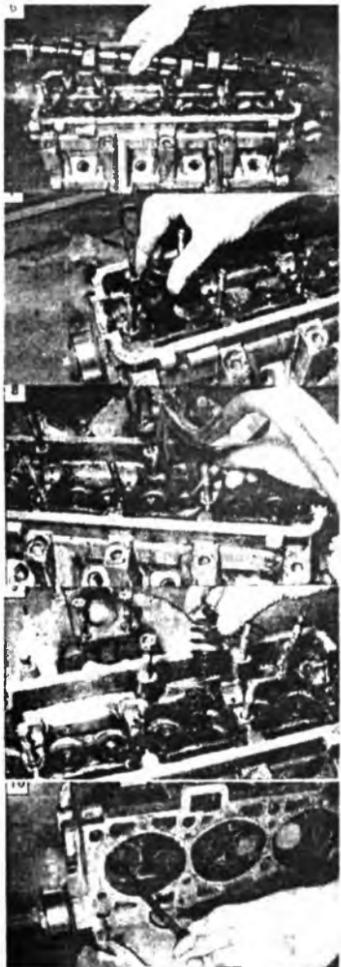
подробно представлена в ЗР, 1997, № 12. Поэтому здесь расскажем о второй части - непосредственно разборке головки.

Итак, ключом "на 13" отворачиваем шесть гаек, крепящих задний корпус подшипников распревала, и четыре гайки переднего корпуса (фото 1). Ключом "на 10" отворачиваем три гайки крепления распределителя к корпусу вспомогательных агрегатов (фото 2) и снимаем распределитель. Шестигранником "на 5" отворачиваем болт крепления корпуса агрегатов к головке (фото 3) и снимаем его. Покачивая, снимаем со шпильки задний корпус подшипников распревала (фото 4), за ним - передний корпус (фото 5). Вынимаем из головки распревала (фото 6). Аккуратно вынимаем толкатели с регулировочными шайбами (фото 7) и помечаем их или раскладываем по номерам, чтобы не перепутать при сборке. С помощью приспособления сжимаем клапанные пружины и пинцетом вынимаем сухари (фото 8). Вынимаем пружины их тарелки (фото 9). Достаем клапаны из направляющих (фото 10). Устанавливаем новые клапаны и собираем головку в последовательности, обратной разборке. К этому несколько замечаний. Фаски новых клапанов надо притереть к своим седлам. Подробно об этом см. ЗР, 1996, № 8, стр. 114. Маслосъемные колпачки стоит заменить на новые, а сальники распревала внимательно осмотреть. Если они изношены, лучше их поменять.

Распределительный вал после монтажа головки цилиндров на двигатель и, разумеется, тогда же регулировать зазоры в приводе клапанов - так удобнее, к тому же меньше вероятность ошибок. Заметим: зазор для выпускных клапанов 0,35+- 0,05 мм,

впускных - 0,25 +- 0,05 мм. Зазор регулируют, подбирая шайбы (они различной толщины - от 3 до 4,5 мм с шагом 0,05 мм).

И еще: будьте внимательны при покупке новых клапанов. На рынках и в магазинах попадается немало изделий низкого качества. Такие, к примеру, купили и мы - увы, в



известной фирме "Механика" (ЗР, 1997, № 4 и 5) - и без сравнения со снятыми установили в свой двигатель. Велико было удивление, когда не смогли подобрать для них регулировочные шайбы - некоторые клапаны оказались либо слишком короткими, либо длинными. Пришлось заменить их на другие, соответствующие чертежам ВАЗа.



Работу выполняют на специальном стенде. Подъемник или яма не нужны. Из специнструмента понадобятся приспособления для сжатия пружин клапанов и регулировки зазоров, а также шестигранник "на 5", чтобы открутить корпус вспомогательных агрегатов (фото 2) и распределитель (фото 1). Первая часть - демонтаж головки -

КУПОН БЕСПЛАТНОГО ОБЪЯВЛЕНИЯ

"Буряад үнэн" -
 "Дүхэриг"

Наш адрес: 670000
 г. Улан-Удэ,
 ул. Каландаришвили, 23
 каб. 48

Рубрика
 Текст (не более 25 слов)

Ваш адрес (тел.) для ответа

ПРОДАЮ:

1. гараж в конце ул. Гагарина в кооперативе № 56, тел. 34-51-70.
2. а/м ВАЗ-2106 1992 г. выпуска, тел. 34-51-70.
3. Мотоцикл "Урал" с коляской, новый. Недорого. Тел. 21-62-36.
4. 3-х комн. квартиру в двухквартирном доме (с надвор. постр. - баня, стайка, огород) в центре с. Кижинга или меняю по договоренности. Адрес: 671450, с. Кижинга, ул. Советская, 107.
5. Место для киоска в 44 квартале. Тел. посредника 33-76-83.
6. задний мост а/м УАЗ Б/у в хорошем состоянии. Цена 2 млн. руб. тел: 21-69-58

КУПАЮ:

1. Русско-бурятский словарь. Тел. 21-35-66, 21-30-32

Труппа танца "Бадма сэсэг" приглашает Вас встретиться праздно Белого месяца - Сагаалган в уютной обстановке в кругу своих друзей.

- Вас ожидает - встреча с артистами труппы танца "Бадма сэсэг"
- встреча с известными артистами
- национальная кухня
- игры, танцы, конкурсы
- песни и эхэр
- И Вас останутся самые яркие воспоминания от встречи Белого месяца с труппой танца "Бадма сэсэг".
- Принимая колл-позитивные заявки. Справки по телефону 21-30-22, по адресу: ул. Смолина 57/4. 3 этаж.

Ремонт любой импортной, отечественной телевидеоэлектроники, декодеры, для качественного воспроизведения на всех каналах, устанавливаем наружные антенны. Недорого! Гарантия!!!
 СВ: С-2095
 Тел. 37-47-09, 33-61-28.

МЕНЯЮ:

Трактор Т-40 АМ 1993 г. вып. с прицепом на однокомн. благ. квартиру или продам. Тел. посредника 21-40-23 в раб. время. Спросить Женю.

А/м ВАЗ-2106, 1996 г. выпуска, в хорошем техн. состоянии - на дом. Желательно в черте города. Адрес: ул. Грачевская, 43. Тел.: 21-69-58.

УСЛУГИ:

Срочный ремонт и настройка телевизоров с гарантией. Ю-1834. Тел. 37-59-38.

ИЗЫСКИ И ВКУС
 Ресторан "Белый месяц" с изысканной и оригинальной кухней
 Мы приглашаем вас на ужин и званый вечер. Будете всевозможные и незабываемые. Вы можете заказать банкет.
 ул. Гагарина, 115. Тел. 37-47-09.

Врач-психотерапевт
ДИЛЬ
АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ
 приглашает каждое воскресенье на лечение АЛКОГОЛЬНОЙ, ТАБАЧНОЙ зависимости по методу А.Р.Довженко и антиалкогольным фиточаем "НАРКОДЕЛ" - начало в 10 часов:
ИЗБЫТОЧНОГО БЕСА - в 12 часов:
ЭНУРЕЗА - в 13.30.
 Лицензия №115.
АДРЕС:
 проспект Строителей, школа №49,
 Справки по телефону 37-35-27.

Ремонт холодильников.
Недорого.
 С-1831. Раб. тел.: 21-07-26
 пос. Заречный,
 ул. Строителей, 2-2

ОТДЫХ И ЛЕЧЕНИЕ



ПАНСИОНАТ
 "ВЕРХНЯЯ
 БЕРЕЗОВКА"

Уважаемые любители отдыха,
 деловые люди, друзья.

Пансионат Верхняя Березовка приглашает: отдохнуть в благоустроенных номерах на сутки и более (стоимость 50 рублей)
 Провести торжества (юбилей, свадьбы, дни рождения)
 Арендовать жилье на месяц, квартал и т.д.
 К вашим услугам: умеренные цены, круглосуточное кафе, медицинские услуги, сезонный спорт-инвентарь и т.д.
Звоните: тел. 34-43-44
автобус № 8 остановка "Пансионат"



оорынгоо зохионон үгээр "Хабарай" үдэш эрхэлэн" гэхэн дууны Буряадай арадай артист Андрей Чимитдоржиев дорюунаар гүйсэхэжэ, олодо мэдэжэ болгоо юм. "Аба эжэн үрээлээр", "Мүнхэ дуран", "Үдэйтэмнай" гэхэн гурбан дуунинь баһал найхан аялгатайнууд.

Шэнэ ном

Б.-М.Гончиковой үгэнүүдые Цырен Шойжинимаев дуун болгонон байна. Дуунуудайнь ноотые композитор Владимир Дамбаев буулаһан, редакторлаһан байна. Поэт Тимур Гомбожанов, журналист Наталья Димбрылова гэгшэд номой редакторай үүргэ дүүргээ. Номой

"ТҮРҮҮШЫН ДУРАН"

Бэнэ дуунуудын оңдоо нээдүүдэй үгэнүүдээр зохиогдоһон байна. Е.Молоновагай, А.Бадаевай, Б.Дугаровай, Б.Батоннай, Т.Гомбожановай, Цыден Цырендоржиевай.



Б.Юндуновай, И.Шагнаевагай, Г.Чимитовэй, Д.Доржиевагай, Цыренжаб Бадмаевай, Цырендулма ДОНДОГОЙ.

гадарые уран зурааша С.Суворов ягаан, сэнхир, ногоон, улаан, сагаан үнгэнүүдые зохиадуулан, гоёор шэмэглээ. Эндэ нэмэхэ юумэн юун бэ гэхэдэ, Цырен Шойжинимаев найн сэдхэлтэй, хүмүүжэлтэй хүбүүн. Уран зохиолой үндэртэй-набтартай харгыда унан дуһангүй, урагшаал дүүлжэ, олон номой автор боложо, ургажал, ольһотой найхан дуунуудаа зохиожол ябаханин болгогой гэжэ үрээжэ байһаб.

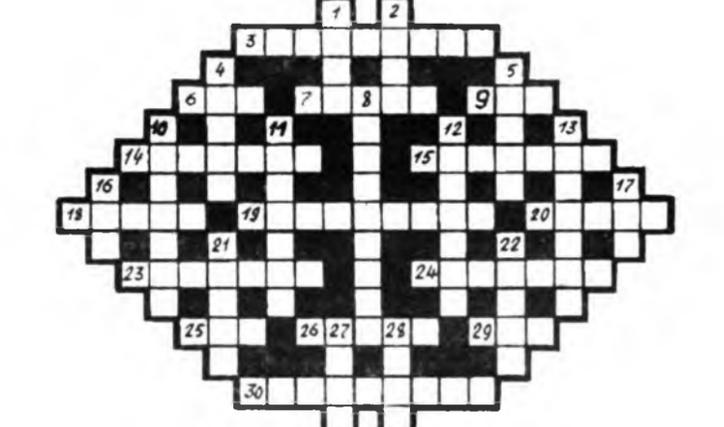
Ургажэ ябаһан поэт, хүтжэм зохиогшо Цырен Шойжинимаев "Түрүүшын дуран" гэжэ шүлэгүүдэй, дуунай ном найхан хэблүүлжэ гаргаба. "Зүүн зүгэй хэбшээн" ("Ветер Востока") гэжэ зохиохы ажалтай залуушуудай нэгэдэлэй дали доро гараба гэжэ гаршаг дээрхи хаягынь хараад ойлгохоор.

Буряадай арадай поэт Гунга Чимитов "Дуушан болохоо түрөө лэ" гэхэн оролто үгэ бэшэжэ, залуу шүлэгшэ-дуушанай зохиохы замда амжалта хүсэбэ. "Түрүүшын дуран" соо гулта эрэн дуун ноот нууд таяа, арбан нэгэн шүлэг багтаа. Гитара дээрэ аялаһаад, дуу зохиоод болоһон Цырен Шойжинимаев наһанайнгаа нүхэр Даримада зорюулжа, 1994 ондо "Түрүүшын дуран" гэжэ дүмбэлгэһэн байна. Тэрэнь хүтжэм зохиогшо, ой III хоёртэс 1994 онд ажал эрхэм дуун гэгдэлгэ юм. Үетэн "Хэжэнгэ" гэжэ бүлэгтэй дуушан Дарима Доржиева анха түрүүн дуулаһан түүхэтэй. Тиигэжэ энэ дуун хаа хаанагүй суурхажэ, залуу үетэнһөө байтагай, наһаяа эднжэшые ябаһан зоной дура буляһан байна. Мүн баһа

Хайрата эсэгэ ЛАКИЗИН Геннадий Григорьевичой наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Арадай Хуралай аппарадайдэ лектив юрэнкы таһагай мэргэжэлтэ Е.Г.Васильевада гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлэ.

АМАРШИЛТ Охор-Шэбэрэй дунда хургуулин буряад хэлэ ба литературын багша Галина Гомбоевна Тонтоевае 50 наһа гүйсэхэнэйнь ойн баяраар тус хургуулин багшанарай коллектив үнэн зүрхэнһөө амаршалан, Үндэр наһанай өрьёл өөдэ Үгсэн урагшаа Дабшахадаа, Алхам бүридөө аза талаантай, Ажал хэрэгтнай урагшатай, Бэе махабадтнай элүүр энхэ, Сэдхэл бодолтнай урагшаа сэхэ, Һэвнанаа бүтээжэ, харбайһанаа абажа, найн найхан һуухыетнай хүсэнэ.

Сагаалгание угтуулан "ТААГАА НАА - ШҮҮХЭТ" гэхэн кроссвордын харюунуудай конкурсдо



ХАЖУУ ГЭЭШЭЭ: 3-гануун... (бог ургамал), 6-нимгэн түмэр, 7-шабга эдеэн (фольк.), 9-халуу даруулаха ламын эм, 14-хадан үбэр тала, боори, 15-хуураһан гурил, 18-Б.Базароной шүлэг, 19-Тоёхон борохон... гурган жэргэн гурганал", 20-эшгээн тэхэ, 23-"Эрид үндэрөөр харадан һууһан Баян Зүрхэн, ... хадануудай боорёор Зэдэ, Сэлэнгэ мүнэнүүд мүнөөшье элбэг уһаяа эсэгэ Байгал тэшигэ урадхуулжал байһаар" (Ч.Цыдендамбаев), 24-"Асагай модондо Бахагай дуу гараа" (тааб.), 25-... дуу (эхир үгэ), 26-хабсагай, 29-... хуур (эхир үгэ), 30-ута хадхуурнуудай, ганшуубтар шара үрэтэй жэмэстэ һөөг. ДЭЭРЭНЭЭ ДООШОО: 1-... андалдаха, 2-... түрүү (эхир үгэ), 4-... һамбай (эхир үгэ), 5-... Тэргэтэй трактор нааданхай тэршэгэн тэр шэрэһэн... хүбүүн тодоһоор, тоб байса харюусаба" (Б.-Б.Намсарайн), 10-"Һүмбэр эхэ уулын Болдог байха сагта, һүн эхэ далайн... байха сагта бэлэй" (үльгэрһөө), 11-үльгэр домогто хэлэгдэдэг мифическэ шубуун, 12-... тибһэ малтаха (фольк.), 13-"Тар-тар гэхэн аюатай, Тангад ороной эзэн, Хана хаяагаар гүйгөөшэн, харанхы гэрэй сагдаа" (шарада), 16-... шубуун гарбалтай (фольк.), 17-"Хандагайн эбэр булсуудань Хашатар татажа, ... дээрэнь уншажа, Хэршэлээ дээрэнь хэлэбэ" (үльгэрһөө), 21-хурганай... гаргаха, 22-... мүнэнэй гургалдай" (дуун), 27-"Агта болобол... тэмээн, алгажа гарабал буура болоно" (Х.Намсараев), 28-"Чулуун-Бата минини хөөргэ яһала дараһан юм. Мүнөө мартаа юм ааб даа", - гээд... үбгэн энеэбхилбэ" (Д.Батожабайт).

Б.ГОМБОЕВ зохиобо.

"ДҮХЭРИГТЭ" ДҮТЭЛЭЭ,

МА БУУД ЖООР ТАНИЛСАЯ!



- 50 наһатай, бухгалтер мэргэжэлтэй, гурим журам үндэрөөр сэжнээр ямаршые ажалда ухамай шадмар, нэгэ басагатай (амяараа ажаһуудаг эхэнэр дүтэрхы наһанай аад, зохид зантай эрэ хүнтэй танилсаха байна. Абн. №7
Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг инженер мэргэжэлтэй, нэгэ хүбүүтэй наһанай томоотой түбшэн абари зантай, зохидхон шарайтай эхэнэр дүтэшг наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ. Абн. №8
23 наһатай, дүрбэтэйхэн хүбүүтэй, даруу зантай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эхэнэр 23-һаа 30 хүрэтэр наһанай эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ. Абн. №9
1928 ондо түрэхэн, 40-өөд жэлдэ багшалһан эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид зантай эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. №10
35 наһатай, түбшэн даруу зантай, сэбэр шарайтай, нэгэ басагатай хүдөө нютагта ажаһуудаг эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. Абн. №11
48 наһатай, гэр бүлэ болоһон үхибүүдтэй, хүдөө нютагта ажалтай, гэр байратай эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха. Абн. №12
1957 ондо түрэхэн (тахяа жэлтэй), түбшэн даруу абари зантай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. №13
1960 ондо түрэхэн (хулгана жэлтэй) ажалша бэрхэ, уран гартай эрэ хүн дүтэшг наһанай даруу номгон эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй. Абн. №14
Независимая, привлекательная женщина (бурятка) 40 лет, хочет познакомиться с интеллигентным порядочным мужчиной. Возраст в пределах разумного. Сын служит в Армии, дочь в 7-ом классе. Предпочтение отдам мужчинам постарше. Абн. №15
1963 ондо түрэх: н. хүдөө нютагта ажаһуудаг, томо болоһон 3 үхибүүдтэй эхэнэр тааруу наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсаха. Абн. № 16
46 наһатай, хүдөө нютагта ажаһуудаг, нэгэ басагатай, гэр байдалтай, ажалша эрэ хүн тааруу наһанай түни түбшэн зантай эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. № 17.
1963 ондо түрэхэн, городто багшаар ажалладаг, даруу зантай залуу эхэнэр дүтэрхы наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсаха. Абн. № 18.
1939 ондо түрэхэн, пенсидэ гаратараа багшаар хүдэлһэн, айл болоһон хоёр үхибүүдтэй эхэнэр тааруу наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ. Абн. № 19.
1948 ондо түрэхэн, хүдөө нютагта ажаһуудаг, гэр байратай, нэгэ хүбүүтэй, эжытэй, дархан хүн дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. № 20.
44 наһатай, хүдөө нютагтай хургуулида хүдэлдэг, 2 томо үхибүүтэй, архи уудагүй, тамхи татадаггүй эрэ хүн тааруу наһанай даруу зохид эхэнэртэй танилсаха хүсэлтэй. Абн. № 21.
1973 ондо түрэхэн, заочноор һуража, экономист-бухгалтерай мэргэжэлтэй болохоёо байһан, үндэр бэлтэй, урихан сэбэр шарайтай, хубсаһа эсхээ, өөхөдоо, нэхэхэдээ аргагүй бэрхэ залуу басаган тааруу наһанай ажалша бэрхэ, түбшэн зохид залуу хүнтэй танилсаха байна. Абн. № 22.
Хүнгэн солбон, сарюун зандаа, урин шарайтай, нюрга бэхитэй, уран гартай дархан солотой эрэ хүн 60-аад гараншые болохо наһанай Улаан-Үдэдэ үгы гэбэл, город шадар ажаһуудаг зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. №23.
Найшаагдаһан абонентнуудтэ бэшэгүүдые эльгээжэ гэбэл, сэбэр, шэнэ конвертнуудые бэшэг соогоо хэхэээ бү мартагтай! Хүндэтэ уншагшадай анхаралда! Редакциһаа адресүүдые хүлээжэ байнгүй, найшаагдаһан номерто харюу сэхэ эльгээбэл, таарамжатай гэжэ һануулаа. Тиимэхээ саашаада нютаг нютагтайнгаа почтын табалта (номертой) а/я нээгээд, үгы гэбэл, паспортынгаа сери, номер заагаад, "до востребованыи" гэхэн тэмдэг хээд, бэшэг соогоо заагаа һаатнай, найн байгаа.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А. А. АНГАРХАЕВ. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.-М.Ж.БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦИРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.А.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Ц.Ц.ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Н.Д.НАМСАРАЕВ, Т.В. САМБЯЛОВА, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, А.Д.ТАПХАЕВ, В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор). Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приёмный - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретариин - 21-50-52, секретаридайдэ - 21-50-52, таһагууд: үндэрэйтэй болон политическэ асуудалнуудадар - 21-55-97 (даагшань), 21-61-35, 21-34-05, экономикын - 21-63-86, 21-61-35, соёлой болон түүхын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуудай, оюутай ажабайдалай болон олонитын хүдэлмэрини - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдээлэлэй болон соносолой - 21-62-62, 21-67-81, корректорнуудай - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76. "Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91. Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэ, 23. "Буряад үнэн" газетын редакци. Газет хэблэлэй 5 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэһэг 13750 (хамта 25.900). Хэблэлдэ тушаагдаһан сэг 17.00. "Республиканска типографи" гэхэн АО-до газет хэблэлдэ. Директорийн телефон: 21-40-45. Б-0079-дөхм номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 8278. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагтай нэрнуудэй бэшэгые хазагайруулаһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һагамжа авторайхитай ади бэшэ байжа магад.